

ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้
โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

นายฉลองชัย ชุ่มชื่น

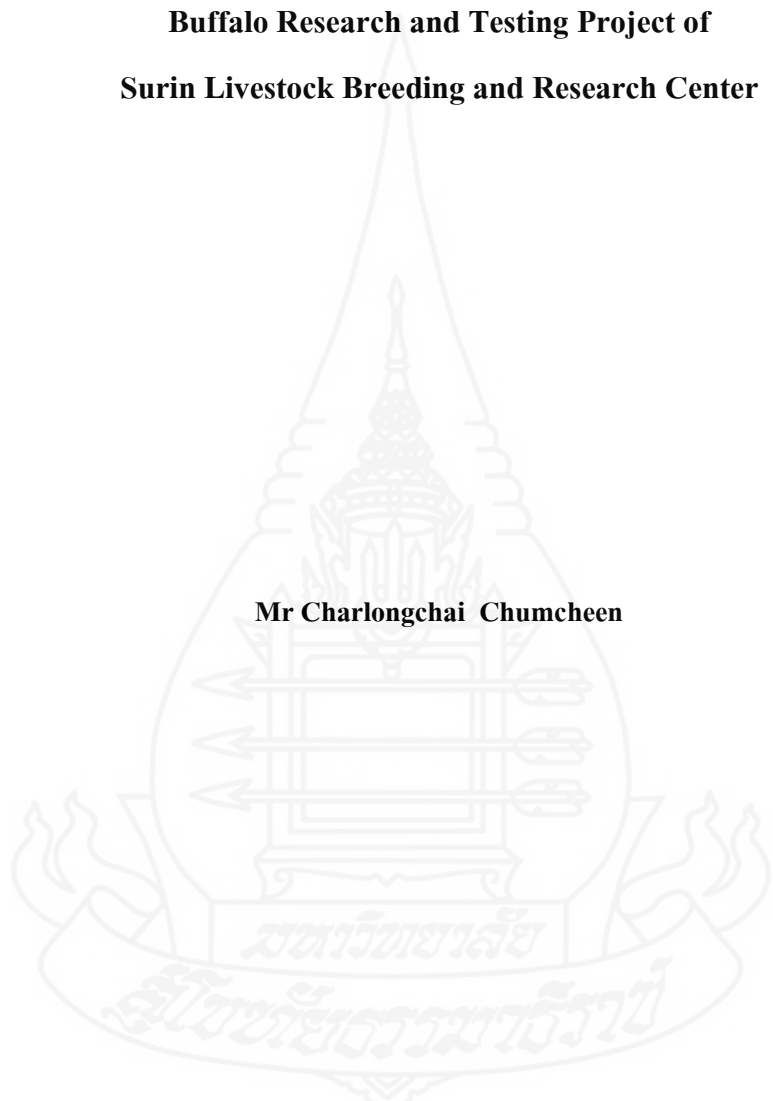

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2555

**Farmers' Satisfaction Towards the Extension of Forage Crop Production under
Buffalo Research and Testing Project of
Surin Livestock Breeding and Research Center**

Mr Charlongchai Chumcheen

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture Extension and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้
โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์
ชื่อและนามสกุล นายฉลองชัย ชุ่มชื่น
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณี ต่างวิวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. จีรณ จันทลักษณ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณี ต่างวิวัฒน์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

At-2

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก ประธานกรรมการสอบ ศาสตราจารย์ ดร.จรูญ จันทลักษณ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดต่างๆ ตลอดจนการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์นี้จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ในสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ทุกท่านที่ให้ความรู้ อันเป็นประโยชน์ยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานจากจังหวัดสุรินทร์ และกำลังใจจากเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ตลอดมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์นี้ ขอมอบแด่คุณพ่อ คุณแม่ คณาจารย์ทุกท่าน พี่ๆ น้องๆ เพื่อนๆ และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและวิจัยทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ฉลองชัย ชุ่มชื่น

พฤษภาคม 2556

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

ผู้วิจัย นายฉลองชัย ชุ่มชื่น **รหัสนักศึกษา** 2549000517 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
(ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สุพันธ์ สีสังข์
(2) รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ (3) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร

ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือทั้งหมดของจังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ จำนวน 100 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์มากกว่ากึ่งหนึ่ง เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.55 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.58 คน แรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 2.29 คน มีอาชีพทำนา พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 24.71 ไร่ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,705.90 บาท และหนี้สินครัวเรือน เฉลี่ย 190,537.50 บาท (2) การผลิตพืชอาหารสัตว์ ส่วนใหญ่ปลูกหญ้าพันธุ์สุ่ม ใช้พื้นที่เฉลี่ย 0.98 ไร่ ใช้แรงงานเฉลี่ย 1.74 คน เกษตรกรมีประสบการณ์ผลิตพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย 6.38 ปี สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ดอน มีการเตรียมดินก่อนปลูกเฉลี่ย 1.31 ครั้ง ปลูกด้วยวิธีการหว่านด้วยเมล็ดเฉลี่ย 2.65 กก.ต่อไร่ ส่วนใหญ่ไม่กำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี ตัดหญ้าได้ครั้งละเฉลี่ย 242.93 กก.ต่อไร่ สามารถใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้าเฉลี่ย 3.43 ครั้งต่อปี สำหรับการผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือพบว่า เกษตรกรเลี้ยงกระบือ เฉลี่ย 4.17 ตัว จำนวนกระบือเฉลี่ย 1.54 ตัว มีรายได้และรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ เฉลี่ย 26,560.00 บาท และ 4,718.98 บาท ตามลำดับ (3) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พอใจอยู่ในระดับมาก (4) ปัญหาการผลิตพืชอาหารสัตว์ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และมีข้อเสนอแนะ ขอให้มีการสนับสนุนแหล่งน้ำ และพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง

คำสำคัญ ความพึงพอใจ การผลิตพืชอาหารสัตว์ การผลิตกระบือ จังหวัดสุรินทร์

Thesis title: Farmers' Satisfaction Towards the Extension of Forage Crop Production under Buffalo Research and Testing Project of Surin Livestock Breeding and Research Center

Researcher: Mr Charlongchai Chumcheen; **ID:** 2549000517;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr Sunan Seesang, Associate Professor; (2)

Dr. Paranee Tangwiwat; Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were to study (1) socio-economic situations of farmers, (2) forage crop production and utilization, (3) farmers' satisfaction towards the Extension of Forage Crop Production, and (4) farmers' problems and suggestions on the process of forage crop production.

The population of this study were all buffalo raising farmers. The samples consisted of 100 farmers who were the participants of "The Extension of Forage Crop Production under Buffalo Research and Testing Project of Surin Livestock Research and Breeding Center". Data were collected by using interviewed questionnaire. Computerized program was used for data analysis. Statistical methods were presented as frequency, percentage, means, standard deviation, maximum and minimum values.

The results revealed that (1) half of responded farmers were male, with an average of 52.55 years olds of age, finished primary education. On the averages of household size and labor were 4.58 persons and 2.29 persons, respectively. The occupation was rice farming and an average of farm land was 24.71 rai. The averages of family incomes and debts were 152,705.90 baht and 190,537.50 baht. (2) In the forage production, majority of farmers grew *Brachiaria ruziziensis* with an average of 0.98 rai and labor use for planting was an average 1.74 persons. Farmers had experienced 6.38 years of forage crop production. The majority of the area was upland. They had soil preparation with an average of 1.31 times before growing grass, used an average of 2.65 kg. per rai of grass seeds. They didn't control weeds, used organic and chemical fertilizers. The average of harvested grass was 242.93 kg. per rai with average of 3.43 times per year. In the buffalo production and management, it was found that the farmers raised an average of 4.17 buffaloes and sold an average of 1.54 buffaloes per family. The averages of income and expenses for raising buffaloes were 26,560.00 baht and 4,718.98 baht, respectively. (3) The majority of farmers' satisfaction towards the extension of forage crop production was at high level. (4) The problems of forage crop production were at moderate level, furthermore, they suggested that water resource and high yield of forage variety should be supplied.

Keywords: Satisfaction, Extension of forage crop production, Buffalo production Surin Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
สภาพเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสุรินทร์	7
การเลี้ยงกระบือและการปลูกพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์	10
โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้	
โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์	15
การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์	17
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ	19
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	38
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	40
ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 2 การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์.....	58
ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์.....	78
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์.....	83
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	89
สรุปการวิจัย.....	89
อภิปรายผล.....	92
ข้อเสนอแนะ.....	99
บรรณานุกรม.....	101
ภาคผนวก.....	107
แบบสัมภาษณ์.....	108
ประวัติผู้วิจัย.....	120

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	สภาพทางสังคมของเกษตรกร..... 41
ตารางที่ 4.2	สภาพทางเศรษฐกิจด้านการประกอบอาชีพของเกษตรกร..... 44
ตารางที่ 4.3	สภาพทางเศรษฐกิจด้านรายได้ครัวเรือนของเกษตรกร..... 48
ตารางที่ 4.4	สภาพทางเศรษฐกิจด้านรายจ่ายครัวเรือนของเกษตรกร..... 53
ตารางที่ 4.5	สภาพทางเศรษฐกิจด้านสภาวะหนี้สินของเกษตรกร..... 56
ตารางที่ 4.6	สภาพการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร..... 61
ตารางที่ 4.7	จำนวนกระบือที่เกษตรกรเลี้ยงเมื่อเข้าร่วมโครงการ..... 65
ตารางที่ 4.8	จำนวนกระบือที่จำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ..... 66
ตารางที่ 4.9	จำนวนกระบือ ณ วันสำรวจเดือนมกราคม พ.ศ. 2556..... 67
ตารางที่ 4.10	ประสบการณ์และวัตถุประสงค์การเลี้ยงกระบือของเกษตรกร..... 68
ตารางที่ 4.11	สภาพการเลี้ยงในช่วงฤดูฝนของเกษตรกร..... 69
ตารางที่ 4.12	สภาพการเลี้ยงในช่วงฤดูแล้งของเกษตรกร..... 71
ตารางที่ 4.13	รายได้จากการเลี้ยงกระบือระหว่างร่วมโครงการ ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2556..... 72
ตารางที่ 4.14	รายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือระหว่างร่วมโครงการ ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2556..... 75
ตารางที่ 4.15	ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์..... 80
ตารางที่ 4.16	ปัญหาของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์..... 85
ตารางที่ 4.17	ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์..... 88

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แผนที่อาณาเขตของจังหวัดสุรินทร์	8
ภาพที่ 2.2 แผนที่ลุ่มน้ำที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์	9
ภาพที่ 2.3 การเกิดความพึงพอใจของบุคคล	21

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดสุรินทร์ (2553: <http://www.surin.go.th>) รายงานว่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ควบคู่กัน ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรอินทรีย์ที่ปลอดสารเคมีและสารพิษ ตลอดจนฟื้นฟูอนุรักษ์ระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ โดยร้อยละ 98 ของพื้นที่ของจังหวัดมีค่าความเป็นกรด่างของดินอยู่ระหว่าง 4 - 5 ส่งผลทำให้เกิดความไม่สมดุลทางกายภาพและเคมีของดิน เกิดปัญหาด้านการผลิตทางการเกษตรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จึงเป็นอุปสรรคต่อการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร โดยเฉพาะโค-กระบือที่เกษตรกรนำไปเลี้ยงหรือปล่อยหากินหญ้าที่ขึ้นตามอยู่ตามธรรมชาติหรือในทุ่งหญ้าสาธารณะ โดยธรรมชาติโค-กระบือ ที่มีการเจริญเติบโตปกตินั้น กินหญ้าคุณภาพดีอย่างเดียวได้โภชนาครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ โค-กระบือ 1 ตัว จะกินหญ้าสดได้ประมาณร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัวต่อวัน หรือกินหญ้าแห้งร้อยละ 2.5 ของน้ำหนักตัว (จินตนา อินทรมงคล, 2538: 107) ถ้าคิดปริมาณประชากรของสัตว์เคี้ยวเอื้อง ได้แก่ โค กระบือ แพะ แกะ ในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีทั้งสิ้นจำนวน 382,105 ตัว (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุรินทร์ 2553: http://www.dld.go.th/pvlo_sur.html) น้ำหนักเฉลี่ย 300 กิโลกรัม จะต้องใช้หญ้าถึงวันละ 2,865.78 ตัน คิดเป็นพื้นที่แปลงหญ้า จำนวน 348,669.9 ไร่ จากการสำรวจในปี 2554 กรมปศุสัตว์ (2554: http://www.dld.go.th/pvlo_sur.html) รายงานว่าจังหวัดสุรินทร์มีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์จำนวน 15,157.25 ไร่ และทุ่งหญ้าสาธารณะจำนวน 50 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 15,207.25 ไร่ ยังขาดแคลนพื้นที่ที่เป็นแปลงหญ้า จำนวน 403,133.63 ไร่ ทั้งนี้ เกษตรกรใช้เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ทดแทนแปลงหญ้า โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงกระบือร้อยละ 2 - 5 ตัว/ครัวเรือน ที่มีถึงจำนวน 29,824 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 99.64 ของเกษตรกรเลี้ยงกระบือของจังหวัดสุรินทร์ ไม่มีการปลูกหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ เมื่อเข้าสู่ช่วงฤดูแล้งเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือได้รับความเดือนร้อนจากการขาดแคลนเสบียงสัตว์เป็นประจำทุกปี ทำให้มีอัตราการเจริญเติบโตลดต่ำลง และมีอัตราการตกลูกเพียงร้อยละ 29 ต่อปี เท่านั้น (พิเศษ แสดกระ โทก และฉลองชัย ชุ่มชื่น, 2554: 50-79) ทำให้สูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ซึ่งมีหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างกระบือพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูงและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม แล้ว กระจายพันธุ์สู่เกษตรกรภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือให้กับเกษตรกร จึงได้จัดทำ โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงดูกระบือ และแนวทางการส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือ
- 2.2 เพื่อศึกษาการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ มีการกำหนดตัวแปรในการศึกษา ดังนี้

3.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การดำรงตำแหน่งในสังคม สถานะภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกในสังคม การประกอบอาชีพ จำนวนแรงงานครัวเรือน ลักษณะพื้นที่ถือครอง พื้นที่ถือครองทางการเกษตร รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร รายได้ทั้งหมด รายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตร และหนี้สินครัวเรือน

3.2 การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ ชนิดและจำนวนพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก พื้นที่ปลูก วัตถุประสงค์ของการผลิต จำนวนแรงงานที่ใช้ผลิต ประสิทธิภาพในการอบรมเรื่องการผลิตพืชอาหารสัตว์ สภาพพื้นที่ปลูก การเตรียมดินก่อนปลูก วิธีการและอัตราการ

ปลูกจำนวนครั้งในการกำจัดวัชพืช และจำนวนครั้งในการให้น้ำตั้งแต่ปลูกถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต จำนวนและชนิดของปุ๋ยที่ใช้หลังจากตัด จำนวนครั้งการใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กินและปล่อยสัตว์ทะเลขึ้น รวมระยะเวลาการใช้ประโยชน์พืชอาหารสัตว์ จำนวนกระบือทั้งหมดเมื่อเข้าร่วมโครงการ จำแนกเป็นกระบือเพศผู้และเพศเมีย จำนวนกระบือที่จำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ จำนวนกระบือคงเหลือ ณ วันสำรวจ โดยจำแนกเป็นกระบือเพศผู้และเพศเมีย ประสิทธิภาพการเลี้ยงกระบือ วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงกระบือ วิธีการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝน สถานที่เลี้ยงกระบือ และอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงกระบือ วิธีการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูแล้ง สถานที่เลี้ยงกระบือ อาหารหยาบที่เลี้ยงกระบือ รายได้จากการเลี้ยงกระบือ และรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ

3.3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับการบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านปันไร่ หมู่บ้านทัพไทย หมู่บ้านโคนแดงใต้ ในอำเภอปราสาท และหมู่บ้านช่างปี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร การผลิตพืชและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ในประเด็น การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับการบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในภาคสนาม ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 และเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2556

5. นวัตกรรมพิเศษ

5.1 หน่วยงาน หมายถึง ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

5.2 โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ หมายถึง โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกระบือที่ดำเนินการนำกระบือที่ปรับปรุงพันธุ์แล้วของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ไปเลี้ยงดูภายใต้การจัดการเลี้ยงดูของเกษตรกร และมีการบันทึกข้อมูลด้านการเจริญเติบโต และความสมบูรณ์พันธุ์ของกระบือภายใต้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่

5.3 โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ หมายถึง โครงการที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ได้จัดทำค่าของบประมาณปี พ.ศ. 2554 จากจังหวัดสุรินทร์ เพื่อขอรับการสนับสนุนปัจจัยในการผลิตพืชอาหารสัตว์ อาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงโค-กระบือ และคำแนะนำแก่เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

5.4 เจ้าหน้าที่ หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

5.5 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เลี้ยงโค-กระบือ ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ในปี พ.ศ. 2554 ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

5.6 ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ในประเด็น การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ความพอใจระดับน้อย ความพอใจระดับปานกลาง และความพอใจระดับมาก

5.7 การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการบรรยายให้แก่เกษตรกร ในเรื่องการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือให้แก่เกษตรกร

5.8 การได้รับการบริการจากหน่วยงาน หมายถึง การที่หน่วยงานสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ วัสดุปรับปรุงดิน เมล็ดพันธุ์หญ้า อาหารสำเร็จรูป และการให้คำแนะนำในการผลิตพืชอาหารสัตว์และการจัดการเลี้ยงดูกระบือให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

5.9 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ขอความร่วมมือเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการ ในเรื่อง การเข้ารับการฝึกอบรม การคัดเลือกสมาชิกกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่บริหารงานและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ การจัดบันทึกข้อมูลการผลิตพืชอาหารสัตว์ การจัดการเลี้ยงดูกระบือ การแบ่งพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรมาใช้ในการปลูกหญ้า และการใช้ปุ๋ยหมักของเกษตรกรในการบำรุงรักษาแปลงพืชอาหารสัตว์

5.10 การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ หมายถึง การเจริญเติบโตของกระบือ การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายจากการไปหาพืชอาหารสัตว์จากแหล่งอื่นมาเลี้ยงกระบือ และความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ

5.11 ประสบการณ์ในการผลิตพืชอาหารสัตว์ หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมเรื่องการผลิตพืชอาหารสัตว์จากหน่วยงานอื่นๆ นอกเหนือจากศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ไว้ใช้สำหรับเลี้ยงโค-กระบือ

5.12 แรงงานที่ใช้การผลิตพืชอาหารสัตว์ หมายถึง จำนวนแรงงานทั้งหมดที่นำมาใช้ในการปลูกพืชอาหารสัตว์

5.13 การให้น้ำพืชอาหารสัตว์ หมายถึง การที่เกษตรกรนำน้ำจากแหล่งน้ำอื่น นอกเหนือจากน้ำฝนตามธรรมชาติ ไปใช้ในการรดแปลงพืชอาหารสัตว์ตั้งแต่ปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชอาหารสัตว์

5.14 ผลรวมการประโยชน์จากแปลงใช้พืชอาหารสัตว์ หมายถึง ผลรวมของจำนวนครั้งจากการตัดพืชอาหารสัตว์ไปให้สัตว์กิน และจำนวนครั้งในการปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มแปลงพืชอาหารสัตว์ในรอบปี

5.15 ปุ๋ยอินทรีย์ หมายถึง หมายถึง สารประกอบที่ได้จากสิ่งมีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ จุลินทรีย์ ที่ผ่านกระบวนการผลิตทางธรรมชาติ เกษตรกรนำไปใส่แปลงพืชอาหารสัตว์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เกษตรกรสามารถผลิตพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงดูกระบือให้มีประสิทธิภาพการผลิตที่สูงขึ้น ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการไปหาพืชอาหารสัตว์จากแหล่งอื่นมาใช้เลี้ยงดูกระบือ โดยสามารถนำเวลาไปใช้การทำการกิจกรรมอื่นๆ ได้มากยิ่งขึ้น

6.2 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐสามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับ มาใช้ในการแก้ไข ปรับปรุง วางแผนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไป

6.3 ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผน และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น และขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นต่อไป

6.4 ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสุรินทร์
2. การเลี้ยงกระบือและการปลูกพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์
3. โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์
4. การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา และ 16 องศาเหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ 103 และ 105 องศาตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เฉลี่ย 200 เมตร ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ 450 กิโลเมตร และทางรถไฟประมาณ 420 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ ทิศใต้ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ (2553: <http://www.surin.go.th>) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1. ขนาดพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 8,124,056 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,077,533 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 3,691,502 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.70 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน 354,086 ไร่ หรือร้อยละ 6.97 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนที่เหลือ 3,374,416 ไร่ เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 66.45 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ทำการปลูกพืชในจังหวัดสุรินทร์ พื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ทำนา คิดเป็นร้อยละ 86.35 ของพื้นที่ทำ

การเกษตรทั้งหมด พื้นที่ปลูกพืชไร่โดยส่วนใหญ่ที่เกษตรกรทำการปลูก ได้แก่ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ถั่วลิสง ปอแก้ว ละหุ่ง งาม อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 3.28 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ส่วนพื้นที่ปลูกพืชต่างๆ จะผันแปรไปตามสภาพน้ำฝน และการตกของน้ำฝนในแต่ละแห่ง สำหรับการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ได้แก่ มะม่วง ขนุน มะพร้าว ฝรั่ง และหมาก เกษตรกรปลูกไว้เป็นสวนหลังบ้าน ตามหัวไร่ปลายนา และปลูกเป็นสวนเพื่อทำการค้าบ้างแต่ไม่มากนัก

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดสุรินทร์นั้น ทางทิศใต้เป็นที่ือกเขาพนมดงรัก ซึ่งพื้นที่เป็นภูเขาและที่สูง แล้วจะค่อย ๆ ลาดลงมาทางทิศเหนือจนกระทั่งถึงแม่น้ำมูล

1.3 สภาพภูมิอากาศ อากาศเป็นแบบร้อนชื้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีฝนตกประมาณ 131 วันต่อปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,346.7 มิลลิเมตร อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 37.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 17.0 องศาเซลเซียส

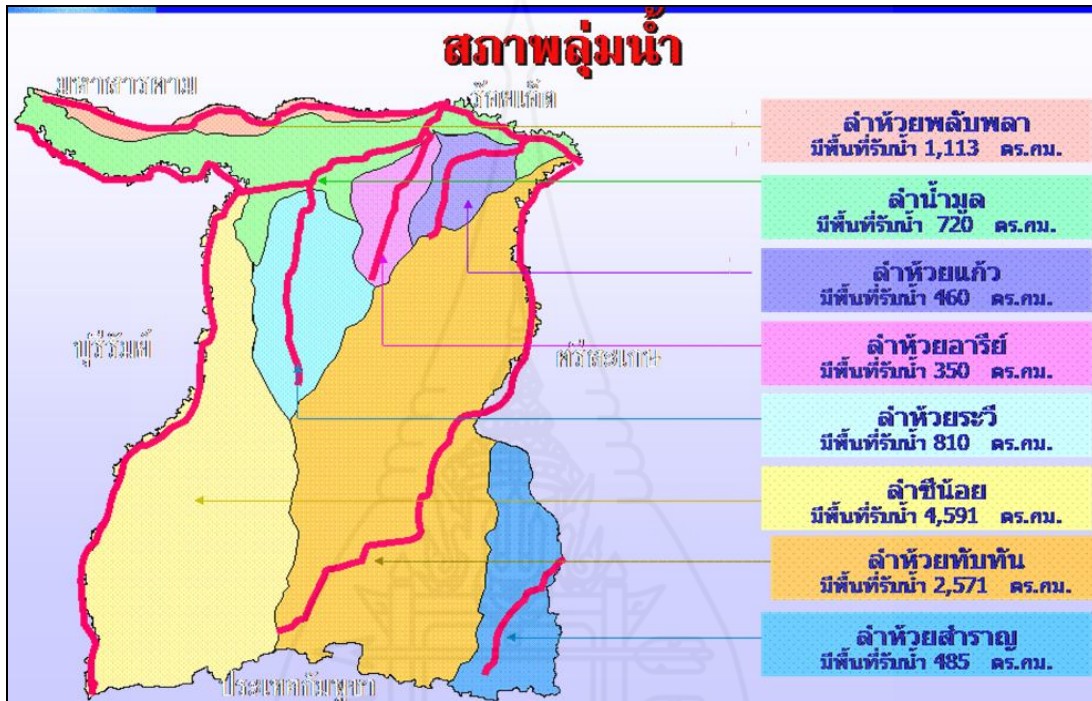

ภาพที่ 2.1 แผนที่อาณาเขตของจังหวัดสุรินทร์

ที่มา: จังหวัดสุรินทร์ (2553) แผนที่อาณาเขตของจังหวัดสุรินทร์ คัดค้านวันที่ 28 มิถุนายน 2555

จาก <http://www.surin.go.th>

1.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดสุรินทร์มีลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญ 8 สาย คือ แม่น้ำมูล ลำน้ำชีน้อย ลำห้วยอารีย์ ลำห้วยพลับปลา ลำห้วยระวี ลำห้วยทับทัน ลำห้วยสำราญ และลำห้วยแก้ว เป็นลำน้ำที่ทำประโยชน์แก่จังหวัด นอกจากนั้นยังมีแหล่งน้ำอื่น ๆ ในเขตอำเภอต่าง ๆ รวมถึงแหล่งน้ำอื่นที่ไม่เอื้อประโยชน์มากนัก เนื่องจากในฤดูแล้งไม่มีน้ำอีกเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 2.2 แผนที่ลุ่มน้ำที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์

ที่มา: จังหวัดสุรินทร์ (2553) แผนที่ลุ่มน้ำที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์ คัดค้นวันที่ 28 มิถุนายน 2555 จาก <http://www.surin.go.th>

1.5 การปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน จังหวัดสุรินทร์แบ่งเขตการปกครอง เป็น 17 อำเภอ 158 ตำบล 2,119 หมู่บ้าน 1 เทศบาลเมือง 15 เทศบาลตำบล 156 องค์การบริหารส่วนตำบล มีประชากรรวม 1,375,560 คน แบ่งเป็นชาย 688,142 คนและหญิง 687,418 คน จำนวนครัวเรือน 214,066 ครัวเรือน ประชากรภาคการเกษตร จำนวน 901,476 คน

1.6 สภาพทางเศรษฐกิจ จากรายงานของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553 รายงานว่าจังหวัดสุรินทร์ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) ตามราคาประจำปี 50,730 ล้านบาท มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (Per capita GPP) 35,085 บาท จัดเป็นอันดับที่ 70 ของประเทศ และเป็นอันดับที่ 13 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. การเลี้ยงกระบือและการปลูกพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์

2.1 สภาพการเลี้ยงกระบือของเกษตรกร จากข้อมูลของกรมปศุสัตว์ (2554:

http://www.dld.go.th/pvlo_sur.html) รายงานว่า จังหวัดสุรินทร์มีเกษตรกรเลี้ยงกระบือ จำนวน 109,166 ตัว ได้แก่ กระบือเพศผู้จำนวน 32,666 ตัว กระบือเพศเมียจำนวน 76,500 ตัว แยกออกเป็นอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงกระบือสาว จำนวน 58,850 ตัว ตั้งท้องแรกขึ้นไป จำนวน 17,650 ตัว จากเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือทั้งหมด 29,930 ราย โดยจังหวัดสุรินทร์มีการเลี้ยงกระบือมากเป็นลำดับ 2 ของประเทศ ส่วนใหญ่เลี้ยงเป็นอาชีพเสริม และเลี้ยงแบบแบบดั้งเดิมตามที่บรรพบุรุษเคยเลี้ยงมา ระบบการเลี้ยงกระบือ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 การเลี้ยงแบบดั้งเดิม โดยเกษตรกรรายย่อยมีการเลี้ยงกระบือครัวเรือนละ 2 - 5 ตัว จำนวน 29,824 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 99.64 ของเกษตรกรของจังหวัดทั้งหมด เลี้ยงเป็นอาชีพเสริมร่วมกับการปลูกพืช ส่วนใหญ่เลี้ยงดูโดยผู้สูงอายุ เนื่องจากเด็กต้องไปโรงเรียน และคนหนุ่มสาวออกไปทำงานอื่นนอกพื้นที่ จึงมีแต่แรงงานผู้สูงอายุเพียงไม่กี่คน มีเงินทุนน้อยจึงทำให้ไม่สามารถหาซื้อกระบือมาเลี้ยงได้มากนัก เป็นสาเหตุให้ไม่สามารถขยายการเลี้ยงให้เป็นฝูงใหญ่ได้ วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงเพื่อใช้แรงงานในไร่นาในช่วงฤดูการเพาะปลูก และขายเมื่อไม่สามารถใช้แรงงานได้แล้ว หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องการเงิน เช่น งานบวช งานแต่งงาน หรือเมื่อโรงเรียนเปิดเทอม เป็นต้น แต่ปัจจุบันการเลี้ยงเพื่อใช้แรงงานมีน้อย ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อขายเมื่อต้องการใช้เงิน วิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูฝน เกษตรกรจะขังกระบือในคอกแล้วตัดหญ้าตามหัวไร่ ปลายนา และในพื้นที่สาธารณะมาให้กิน เนื่องจากพื้นที่นำไปใช้ในการทำนาเกือบทั้งหมด เพราะเกษตรกรไม่นิยมปลูกหญ้าไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ ส่วนในช่วงฤดูแล้งหลังจากเกี่ยวข้าว เกษตรกรปล่อยกระบือแทะเล็มในแปลงนา คอกเลี้ยงกระบือของเกษตรกรจะมีคอกใต้ถุนบ้านหรือมีคอกไว้ใกล้บ้าน ลักษณะของคอกจะเป็นคอกที่สร้างแบบง่ายๆ คือ ใช้เสาออกจากท่อนไม้ที่หาได้ตามหมู่บ้าน ส่วนรั้วคอกจะใช้ปึกไม้เศษไม้ หรือไม้ไผ่ตอกติดกับเสา 2-4 แถว ให้ระยะห่างพอประมาณ สามารถกั้นกระบือไม่ให้ออกได้ ภายในคอกจะมีถังซีเมนต์ไว้ใส่น้ำสำหรับให้กระบือกิน มีฟางกอง และอาจสูมไฟไล่แมลงให้ด้วย แต่บางรายก็ไม่มีสิ่งเหล่านี้ในคอก เนื่องจากเห็นว่าในตอนเช้าเกษตรกรก็จะพากระบือออกไปเลี้ยงตามทุ่งหญ้าและแหล่งน้ำในหมู่บ้าน จนกระทั่งเวลาเย็นเมื่อกระบือกินอิ่มจึงจะนำเข้าคอก หรือบางรายจะนำกระบือออกไปเลี้ยงในตอนเช้า และจะกลับบ้านในช่วงที่อากาศร้อนจัด แล้วจึงนำกระบือออกไปอีกครั้งในช่วงบ่าย และกลับเข้าคอกในช่วงเย็น อาหารสัตว์ มีเกษตรกรน้อยรายมากที่ให้อาหารเสริมหรือแร่ธาตุต่าง ๆ แก่กระบือ การป้องกันและรักษาโรค มีการฉีดวัคซีน

ป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ปีละ 2 ครั้ง ให้ยารักษาโรคเห็บและยาถ่ายพยาธิตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เป็นส่วนใหญ่

2.1.2 การเลี้ยงในเชิงการค้า ในจังหวัดสุรินทร์ แบ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ

ออกเป็น 3 ระดับตามจำนวนกระบือที่เลี้ยงไว้ ได้แก่ เกษตรกรที่เลี้ยงกระบือจำนวน 20 – 50 ตัว จำนวน 93 ครัวเรือน เลี้ยงกระบือจำนวน 51 – 100 ตัว จำนวน 2 ครัวเรือน และกระบือตั้งแต่ 100 ตัว ขึ้นไป จำนวน 11 ครัวเรือน รวมเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือเชิงการค้าเพียง 106 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.35 ของเกษตรกรเลี้ยงกระบือของจังหวัดสุรินทร์ทั้งหมด วัตถุประสงค์หลักของการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายโดยเฉพาะ ซึ่งมีทั้งเพื่อขายเข้าโรงฆ่าสัตว์ ขายให้แก่พ่อค้าอื่นในตลาดนัดโค-กระบือ และขายให้โรงงานลูกชิ้น วิธีการเลี้ยง เกษตรกรมีพื้นที่ของตนเองมากพอสมควรเพื่อที่จะต้อนรับกระบือให้มาอยู่รวมกัน หรือมีฉะนั้นจะต้องมีคอกที่ใหญ่พอที่จะขังกระบือได้หมด การเลี้ยงลักษณะนี้จำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) *แบบซื้อมาขายไป* โดยเกษตรกรหรืออีกนัยหนึ่งเป็นพ่อค้าในท้องถิ่น จะรวบรวมกระบือมาจากตลาดนัดโค-กระบือ และหาซื้อตามหมู่บ้านต่าง ๆ มารวบรวมไว้ในที่ของตนเลี้ยงไว้เพียง 1-2 วัน หรือเมื่อได้จำนวนมากตามต้องการก็นำกระบือไปขาย ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลูกค้าสั่งไว้ล่วงหน้าแล้ว ก่อนที่เกษตรกรจะจำหน่ายออกไป ต้องมีการเลี้ยงดูกระบือโดยให้อยู่ในคอกหรือในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ไม่ปล่อยให้ไปหากินเองตามพื้นที่อื่น ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องมีโรงสำหรับเก็บฟางเพื่อไว้เป็นอาหารของกระบือ และอาหารหลักของกระบือที่เลี้ยงไว้ก็คือ ฟางและน้ำ

2) *เลี้ยงแบบขุน* เพื่อให้กระบือมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นระดับหนึ่ง ซึ่งมีช่วงการเลี้ยง 1-2 เดือน แล้วจึงขายไป โดยเกษตรกรจะซื้อกระบือเพศผู้ นำมาเลี้ยงด้วยฟาง หญ้า แร่ธาตุ น้ำ และอาหารข้นบ้าง เมื่อซื้อกระบือเข้าฝูงจะต้องถ่ายพยาธิให้กระบือทุกตัว หากตัวใดอยู่ในช่วงที่ต้องฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยก็ต้องฉีด เมื่อครบกำหนดการเลี้ยงจะปล่อยให้ออกไปหากินเป็นฝูงตั้งแต่เช้า โดยมีคนดูแล 1-2 คน แล้วแต่ขนาดของฝูง เพื่อให้กระบือได้กินหญ้าและน้ำในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ หรือถ้าเจ้าของกระบือมีพื้นที่ไม่เพียงพอที่จะปล่อยให้ไปหากินในพื้นที่สาธารณะ และจะกลับเข้าคอกหรือพื้นที่ที่เตรียมไว้ในช่วงเย็น ทั้งนี้เกษตรกรจะต้องเตรียมฟาง น้ำ แร่ธาตุ และอาหารข้นให้กระบือได้กินในตอนกลางคืนด้วย แต่บางรายก็ไม่มีสิ่งเหล่านี้ให้ สิ่งสำคัญในการเลี้ยงแบบขุนนี้คือ จะต้องมีการให้กินสม่ำเสมอโดยเฉพาะในช่วงที่หญ้ามีน้อย หรือมีฉะนั้นเกษตรกรก็จะทำแปลงหญ้าของตนเองเพื่อใช้เป็นอาหารให้กระบือ ด้านการดูแลกระบือ เกษตรกรจะถ่ายพยาธิให้แก่กระบือครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 1-2 เดือน แต่บางรายก็ไม่ได้ถ่ายพยาธิ เกษตรกรจะใช้วิธีดูด้วยสายตาว่ากระบือน่าจะมีพยาธิจึงจะถ่ายพยาธิให้ ถ้ากระบือมีสุขภาพดีก็จะไม่

ถ่ายให้ นอกจากนี้เกษตรกรจะฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากเท้าเปื่อยปีละ 2 ครั้ง ประมาณ 6 เดือนต่อครั้ง ส่วนวัคซีนโรคคอบวมจะมีฉีดให้บ้างเป็นบางราย ประมาณปีละ 1-2 ครั้ง

2.2 การผลิตพืชอาหารสัตว์ของจังหวัดสุรินทร์ จากการรายงานของกรมปศุสัตว์

(2554: <http://www.dld.go.th>) รายงานว่า จังหวัดสุรินทร์มีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์จำนวน 15,207.25 ไร่ มีเกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน 1,961 ครัวเรือน ได้แก่ หญ้ากินนีสีม่วง จำนวน 1,090 ครัวเรือน หญ้ารัฐ จำนวน 853 ครัวเรือน หญ้าอะตราตัม จำนวน 12 ครัวเรือน หญ้าเนเปียร์ จำนวน 4 ครัวเรือน และถั่วฮามาต้า จำนวน 2 ครัวเรือน มีรายละเอียดของพืชอาหารสัตว์ ดังนี้

2.2.1 หญ้ารัฐ (*Brachiaria ruziziensis*) สายพันธุ์ ทัดศรี (2547: 90) รายงานว่า หญ้ารัฐเป็นหญ้าพื้นเมืองของประเทศคองโก นำเข้าประเทศไทยโดยฟาร์ม ไคโนมไทย-เดนมาร์ก นำมาจากประเทศออสเตรเลีย เนื่องจากการติดเมล็ดดี ทำให้หญ้าชนิดนี้ขยายพันธุ์ได้ง่าย ปัจจุบันกรมปศุสัตว์ผลิตเมล็ดหญ้ารัฐมากกว่าเมล็ดพันธุ์หญ้าชนิดอื่นทั้งหมด

1) **รูปร่างลักษณะ** เป็นหญ้าที่มีอายุหลายปี ลักษณะการเจริญเติบโตคล้ายหญ้าขน แต่ใบเล็ก และใบดกกว่าหญ้าขน มีเหง้าที่มีข้อสั้น กาบใบยาวกว่าปล้องของลำต้น และมีขนปกคลุม แผ่นใบมีขนยาว นุ่มปกคลุมหนาแน่น ลิ่นใบมีลักษณะแบบขนแข็ง มีช่อดอกแบบ raceme กลุ่มดอกมีขนปกคลุม และ lower glum สั้น (ยาวไม่เกินครึ่งหนึ่งของดอก) ในหนึ่งกิโลกรัมมีเมล็ด 270,000 เมล็ด

2) **การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม** หญ้ารัฐสามารถเติบโตได้ดีในเขตร้อนชื้นที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,000 มิลลิเมตรขึ้นไป ชอบดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และมีการระบายน้ำดี ไม่ทนต่อสภาพน้ำขังเป็นระยะเวลานาน สามารถอยู่รอดได้ในช่วงฤดูแล้งแต่ไม่ให้ผลผลิต ในสภาพที่มีการให้น้ำได้ในช่วงฤดูแล้งให้ผลผลิตเพียงร้อยละ 50 ไม่ทนต่อสภาพน้ำค้างแข็ง อุณหภูมิที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตอยู่ระหว่าง 30/28 องศาเซลเซียส (กลางวัน/กลางคืน) หญ้ารัฐจัดเป็นพืชวันสั้น (short-day plant) ออกดอกบ้างในช่วงวันยาว ในประเทศไทยเริ่มออกดอกตั้งแต่ต้นเดือนกันยายน เมล็ดหญ้ามีระยะพักตัวประมาณ 6 เดือน เมล็ดที่เก็บมาใหม่ ๆ จะมีเปอร์เซ็นต์การงอกเพียงร้อยละ 20 และภายหลังเก็บไว้ 12 เดือน เมล็ดจะงอกเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 40 แต่สามารถทำลายการพักตัวโดยการใช้แช่กรดซัลฟิวริกนาน 15 นาที และสามารถตอบสนองต่อปุ๋ยไนโตรเจนได้ดี

3) **ผลผลิตและคุณค่าทางอาหาร** หญ้ารัฐให้ผลผลิต 2.94 ตันต่อไร่ ตลอดช่วงฤดูฝนที่ตัดทุก ๆ 40-50 วัน ภายใต้สภาพการแทะเล็ม สามารถให้ผลผลิตได้ 1.5 ตันต่อไร่

4) ในด้านคุณค่าทางอาหาร หญ้ารัฐมีใบมาก แต่มีระดับโปรตีนไม่แตกต่างจากหญ้าชนิดอื่น คือร้อยละ 12.08 จากการตัดทุก ๆ 41-50 วัน และมีค่า ADF ร้อยละ 36.10, CF ร้อยละ 29.55, NDF ร้อยละ 60.35

5) ความคงทนต่อการตัดและการแทะเล็ม ได้ดีพอสมควร

2.2.2 หญ้ากินนีสีม่วง (*Panicum maximum* cv. Purple guinea) สายพันธุ์ ทัดศรี (2547: 85) รายงานว่า หญ้ากินนีสีม่วงมาจากหญ้ากินนีพันธุ์ TD58 มีแหล่งดั้งเดิมในประเทศแทนซาเนีย (ทวีปแอฟริกา) นำเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกในปี 2530

1) **รูปร่างลักษณะ** หญ้ากินนีสีม่วงเป็นหญ้าที่มีอายุหลายปี จัดเป็นหญ้าประเภทกอตั้ง โดยมีความสูงของลำต้น 1.8-2.4 เมตร ทรงพุ่มใบตั้งตรง ลำต้นมีขนาดเล็ก มีสีม่วงที่บริเวณโคนต้น ใบมีสีเขียวเข้ม ยาว 80-85 เซนติเมตร กว้าง 20-22 มิลลิเมตร ลักษณะเด่นชัดคือ ขนบริเวณผิวใบและกาบใบไม่มี ทำให้เวลาเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคนไม่คันตามตัว ลำต้นเรียบเกลี้ยงไม่มีขน หน่อที่แตกมาใหม่ ๆ มักจะมีสีม่วงเข้มหรือเขียวอมม่วง ช่อดอกเป็นแบบช่อแยกแขนง (panicle) ยาว 15-40 เซนติเมตร กว้าง 12-30 เซนติเมตร ช่อดอกมีสีเขียวจนถึงสีม่วง ในประเทศไทยจะเริ่มออกดอกระหว่างต้นเดือนกันยายน ตั้งแต่เริ่มออกดอกจนถึงช่อดอกโผล่ใช้เวลา 23 วัน

2) **การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม** หญ้ากินนีสีม่วงเจริญเติบโตได้ดีในสภาพแวดล้อมของดินหลายชนิดตั้งดินทรายจนถึงดินเหนียว ไม่ทนต่อสภาพน้ำขัง และน้ำค้างแข็ง ดังนั้นจึงต้องการดินที่มีการระบายน้ำดี และดินควรมีความอุดมสมบูรณ์พอสมควร เจริญเติบโตได้ดีในดินเค็ม และดินที่เป็นกรดจัด หญ้ากินนีสีม่วงต้องการอุณหภูมิสูงในการเจริญเติบโต

3) **ผลผลิตและคุณค่าทางอาหาร** เป็นหญ้าที่ให้ผลผลิตสูงกว่าหญ้าชนิดอื่น โดยในปีแรกให้ผลผลิตถึง 6.4 ตัน/ไร่ (เก็บเกี่ยว 4 ครั้ง ระหว่างเดือนสิงหาคม - มกราคม) และในปีที่ 2 ให้ผลผลิต 3.49 ตันต่อไร่

4) **ด้านคุณค่าทางอาหาร** หญ้ากินนีสีม่วงที่ตัดทุกๆ 30, 45 และ 60 วัน เฉลี่ย 2 ปี มีระดับโปรตีนเฉลี่ยร้อยละ 7.3, 6.8 และ 5.2 ตามลำดับ

5) ความคงทนต่อการตัดและการแทะเล็มได้ดีพอสมควร

2.2.3 หญ้าเนเปียร์ธรรมดา (*Pennisetum purpureum*) สายพันธุ์ ทัดศรี (2547: 93) รายงานว่า คุณลักษณะของหญ้าเนเปียร์ มีดังต่อไปนี้

1) **รูปร่างลักษณะ** เป็นหญ้าประเภทกอตั้ง มีอายุยืนนานหลายปี ลำต้นมีขนาดใหญ่ แข็งแรง ประกอบด้วยลำต้นใต้ดินสั้นๆ และลำต้นที่ตั้งตรงขึ้นไปสูง 2-6 เมตร โดยแต่ละต้นจะมีจำนวนข้อประมาณ 15-20 ข้อ ใบมีสีเขียวอ่อน ยาว 70-90 เซนติเมตร กว้าง 2-3 เซนติเมตร และมีเส้นกลางใบขนาดใหญ่ กาบใบมีขนาดเล็กๆ นุ่มมือ ลิ่นใบมีขนาดเล็ก ๆ สีขาวแข็ง ไม่มี

เขียวใบ ช่อดอกแบบ contracted panicle ทำให้มีองคุลคล้าย spike ยาว รูปทรงกระบอก ดอกย่อยอาจอยู่เดี่ยวหรือรวมกัน 2-3 กลุ่ม หางยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ช่อดอกสีเหลืองยาว 15-22 เซนติเมตร หนา 2-3 เซนติเมตร หนุ่เนเปียร์ธรรมชาติดเมเล็กน้อยมาก เมล็ดมีขนาดเล็ก และมักไม่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงต้องขยายพันธุ์ด้วยส่วนของต้นเพียงอย่างเดียว

2) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม สามารถปรับตัวได้ดีในบริเวณที่มีฝนตกเฉลี่ย 1,000 มิลลิเมตรต่อปี เจริญเติบโตได้ดีในช่วงอุณหภูมิ 25-40 องศาเซลเซียส หนุ่เนเปียร์ธรรมชาติทนแล้งได้ดี เนื่องจากมีระบบรากลึกแข็งแรงและหยั่งลึกลงไปดิน ดินที่ปลูกหนุ่เนเปียร์ธรรมชาติควรเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมีการระบายน้ำได้ดี ไม่ชอบน้ำท่วมขัง และไม่ทนทานต่อสภาพน้ำค้างแข็ง หนุ่เนเปียร์ทนทานต่อการถูกไฟเผา และบริเวณที่มีร่มเงาได้พอสมควร จัดเป็นพืชวันสั้น เริ่มออกดอกประมาณเดือนกันยายน

3) ผลผลิตและคุณค่าทางอาหาร ให้ผลผลิตสูงกว่าหนุ่ชนิดอื่น โดยให้ผลผลิต 30 ตัน (น้ำหนักแห้งต่อไร่) จากการตัด 6 ครั้ง โดยมีระยะห่างระหว่างการตัดแต่ละครั้ง 40 วัน ระยะที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม หลังจากนั้นการเจริญเติบโตจะลดลง ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตจะมีความสัมพันธ์กับปริมาณน้ำฝนที่ได้รับ

4) ความทนทานต่อการตัดและการแทะเล็ม ได้ดีพอสมควร แม้ว่าจะตัดในระดับชิดดิน

2.2.4 หนุ่อะตราดัม หรืออูบลพาสพาลัม (*Paspalum atratum* cv. Ubon) สายพันธุ์ ทัดศรี (2547: 103) รายงานว่า หนุ่พาสพาลัมเป็นหนุ่พื้นเมืองในประเทศบราซิล นำเข้ามาในประเทศไทย โดย Dr. M.D. Hare มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2537 หลังจากการปลูกทดสอบแล้ว พบว่าให้ผลผลิตสูงและปรับตัวได้ดีจึงตั้งชื่อว่าพาสพาลัมพันธุ์อูบล แต่เรียกทั่วไปว่า หนุ่อูบลพาสพาลัม หรือหนุ่อะตราดัม

1) **รูปพรรณสัณฐาน** จัดเป็นหนุ่ที่มีอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดินสั้น ๆ ประมาณ 2-5 เซนติเมตร เจริญเติบโตแบบกอตั้ง ทรงพุ่มของกอมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10-30 เซนติเมตร มีระบบรากฝอยแผ่ในใบกว้าง 3-4 เซนติเมตร ใบยาว 30-40 เซนติเมตร เริ่มออกดอกเดือนตุลาคม มีช่อดอกแบบช่อกระจุก (raceme) ประกอบด้วยช่อดอกย่อย 5-9 ช่อ แต่ละช่อจะมีดอก 70-150 ช่อ เมล็ดมีสีน้ำตาลแดง ผิวเมล็ดเป็นมัน

2) **แหล่งปลูก** ในภาคอีสานตอนล่าง

3) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม สามารถปรับตัวได้ดีในดินที่มีความชื้นสูง มีความทนทานต่อสภาพน้ำท่วมขังได้ดีที่สุด สามารถปรับตัวได้ดีในดินทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

4) ผลผลิตและคุณค่าทางอาหาร หญ้าอุบลพาสพาลัมเป็นหญ้าที่มีใบมาก เจริญเติบโตได้เร็ว ให้ผลผลิต 3.0 ตันต่อไร่ อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้หญ้าที่มีคุณภาพดีเหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์ ควรตัดหญ้า ทุก ๆ 20-30 วัน และเพื่อให้หญ้ามมีการฟื้นตัวเร็วขึ้น ควรตัดให้เหลือต่อ 20 เซนติเมตร

5) คุณค่าทางอาหาร หญ้าอุบลพาสพาลัมที่ปลูกบริเวณฟาร์มของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ตัดทุกๆ 20 วัน มีระดับโปรตีนร้อยละ 8.4 และถ้าตัดทุกๆ 60 วัน จะมีระดับโปรตีนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 5.5

6) ความทนทานต่อการตัดและการแทะเล็มได้ดี เมื่อเทียบกับหญ้าชนิดอื่นๆ

3. โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

ตามหนังสือที่ สร 0016.2/14684 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2554 เรื่อง “การอนุมัติและมอบอำนาจให้ดำเนินการโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554” ถึงผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ให้ดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มผลผลิตพืชอาหารสัตว์ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกระบือของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านบันร้ว หมู่บ้านทัพไทย หมู่บ้านโดนแดงใต้ อำเภอบรรพตพิสัย และหมู่บ้านช่างปี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 100 ราย สรุปผลการดำเนินงานดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ด้านการส่งเสริมการผลิตและการใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงดูกระบือ เกษตรกรได้รับถ่ายทอดความรู้เรื่องการผลิตและการใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงดูกระบือ เป็นระยะเวลา 2 วัน พร้อมสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิตพืชอาหารเพื่อนำไปปลูกบนพื้นที่ จำนวน 1 ไร่ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์หญ้าธัญ จำนวน 2 กิโลกรัม/ราย ปุ๋ยขี้วัว จำนวน 40 กิโลกรัม/ไร่ เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นกรด-ด่างของดินให้เหมาะสม ถ้ำแกลบดำจำนวน 1.5 ตัน เพื่อนำไปใช้เป็นวัสดุสำหรับผลิตปุ๋ยหมักบำรุงรักษาแปลงหญ้า การใช้ประโยชน์จากแปลงพืช

อาหารสัตว์ ตัดครั้งแรกเมื่อหมูอายุ 75 วันหลังปลูก และครั้งต่อไปทุก 40 – 45 วัน เพื่อนำไปใช้เลี้ยงสัตว์

3.2 ด้านส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรได้รับถ่ายทอดความรู้เรื่องการผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือ เป็นระยะเวลา 2 วัน (ดำเนินการพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการผลิตและการใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์) พร้อมสนับสนุนปัจจัย คือ อาหารสำเร็จรูปโปรตีนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 12 ไปให้กระบือกินจำนวน 0.5 กิโลกรัม/วัน เป็นระยะเวลา 120 วัน รวม 240 กิโลกรัม (คำนวณจากเกษตรกรเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 4 ตัวต่อครัวเรือน) ในช่วงฤดูแล้งตั้งแต่เดือนมกราคม - เมษายน เพื่อให้กระบือมีการเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ

3.3.ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน เดือนละ 4 ครั้ง

3.4 ผลสำเร็จของโครงการ ตามตัวชี้วัด คือ

3.4.1.ปริมาณพืชอาหารสัตว์ ที่ผลิตได้ จำนวน 2,500 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี (จากการสุ่มวัดผลผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 10)

3.4.2 กระบือมีการเจริญเติบโต ที่สูงขึ้น น้ำหนักเพิ่มขึ้น 22,500 กิโลกรัม (จากการสุ่มวัดสัดส่วนร่างกายของรอบอกกระบือ อายุ 1 ปี ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 10)

3.5 ผลผลิตและผลลัพธ์ ความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนที่ได้รับประโยชน์ คือ

3.5.1 ผลผลิต คือ เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์และการปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน 100 ราย พื้นที่แปลงหญ้าเพิ่มขึ้น 100 ไร่ สมรรถภาพการผลิตกระบือสูงขึ้น 400 ตัว โดยเกษตรกรได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ เมล็ดพันธุ์หญ้า แกลบดำ ปูนขาว สำหรับนำไปปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับนำไปเลี้ยงกระบือ ตลอดจนการรับบริการให้ความรู้อื่นๆ นอกเหนือโครงการจากหน่วยงาน คิดเป็นมูลค่าการลงทุน 545,400 บาท

3.5.2 ผลลัพธ์ คือ ผลผลิตพืชอาหารสัตว์สูงขึ้น จำนวน 2,500 กิโลกรัม/ไร่/ปี พื้นที่จำนวน 100 ไร่ ได้ผลผลิตรวมเท่ากับ 250,000 กิโลกรัมๆละ 2 บาท คิดเป็นเงิน 500,000 บาท น้ำหนักกระบือเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 12,500 กิโลกรัม (FCR เท่ากับ 20) กรณีสัตว์มีชีวิตจำหน่ายในท้องถิ่นราคา กิโลกรัมละ 40 บาท คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 500,000 บาท สามารถลดต้นทุนการผลิตโดยใช้แกลบดำที่มีราคาถูกร่วมกับปูนขาวเป็นวัสดุปรับปรุงดิน เดิมเกษตรกรต้องใช้ปูนขาวเป็นวัสดุปรับปรุงดินจาก 300 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงเหลือ 40 กิโลกรัมต่อไร่ พื้นที่ 100 ไร่ คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 156,000 บาท ตลอดจนเกษตรกรสามารถนำผลพลอยได้ คือมูลสัตว์จากกระบือของ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 400 ตัว สามารถผลิตมูลได้ไม่ต่ำกว่า 2 ตัน/ตัว/ปี คิดเป็นมูลสัตว์ไม่ต่ำกว่า 200 ตันๆ ละ 2,000 บาท คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1,600,000 บาท รวมมูลค่าทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 2,756,000 บาท และเกษตรกรยังมีความพึงพอใจ ทรัพยากรทำงานหน่วยงานของรัฐเพิ่มมากขึ้น

4. การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

กรมปศุสัตว์ (2551: 5-20) กล่าวถึงการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ มีรายละเอียดโดยสรุปดังต่อไปนี้

4.1 การคัดเลือกพันธุ์พืชอาหารสัตว์

พืชอาหารสัตว์ หมายถึง หญ้าซึ่งมีมากมายหลายชนิด การเลือกหญ้าพันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งสำหรับปลูกไว้เลี้ยงสัตว์ จะต้องพิจารณาคัดเลือกพันธุ์พืชอาหารสัตว์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการใช้ประโยชน์ โดยพิจารณาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความนำกินสูง การให้ผลผลิตสูง มีคุณค่าทางอาหารสูง ปลูกง่าย เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์

4.2 ขั้นตอนการจัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์

4.2.1 การเตรียมดิน ควรเริ่มไถดินช่วงต้นฤดูฝน คือเดือนเมษายนหรือพฤษภาคม ในขณะที่ดินมีความชื้นเพียงพอลึกประมาณ 50 ซม. หากเป็นแปลงปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์เก่า ควรไถดินให้ลึกเพื่อทำให้ดินดานชั้นล่างแตก ซึ่งจะทำให้ดินมีการระบายน้ำดีขึ้น แล้วคราดดินให้เรียบและสม่ำเสมอแล้วปลูกทันที

4.2.2 การจัดหาเมล็ดพันธุ์

1) การซื้อเมล็ดพันธุ์ ควรซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดี สะอาด เมล็ดพันธุ์ใหม่ มีความงอกสูง แล้วเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ในที่แห้งและไม่ให้ถูกแสงแดดหรือความร้อน

2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ด้วยตนเอง ในปีแรกของการปลูกหญ้า สามารถปล่อยให้สัตว์เข้าไปกินหรือเกี่ยวให้สัตว์กินจนถึงเดือนสิงหาคม หลังจากนั้นใส่ปุ๋ยให้พอเพียง แล้วปล่อยให้หญ้าเจริญเติบโตเพื่อผลิตเมล็ด เมล็ดพันธุ์ที่เก็บได้บางส่วนอาจจะเก็บไว้สำหรับปลูกขยายพันธุ์ของตนเอง

4.3 การเตรียมเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูก เมล็ดพันธุ์หญ้าไม่มีเปลือกหุ้มเมล็ดที่มีลักษณะแข็ง จึงไม่มีความจำเป็นต้องเร่งความงอกเหมือนกับเมล็ดพันธุ์ถั่ว อย่างไรก็ตามเพื่อรักษาอัตราการงอก (ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60) ควรเก็บรักษาเมล็ดหญ้าไว้ในที่แห้งและเย็น และควรใช้เมล็ดพันธุ์หญ้าที่มี

อายุอย่างน้อย 4 เดือนหลังเก็บเกี่ยวจึงจะงอกดี สามารถทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอกของเมล็ดหญ้าได้ โดยจัดหาภาชนะปิดฝาให้มิดชิด อาจเป็นกล่องพลาสติกเอากระดาษทิชชูทับซ้อนกัน 3 ถึง 4 ชั้น ให้ขนาดเท่าภาชนะ วางกระดาษที่พับแล้วลงในภาชนะ เอน้ำหยดลงบนกระดาษทิชชูให้ชุ่ม นับเมล็ดหญ้าที่ต้องการทดลองจำนวน 100 เมล็ด วางเรียงบนกระดาษทิชชู ปิดภาชนะให้มิดชิด ปล่อยให้ น้ำระเหยออกได้ ทิ้งไว้ในอุณหภูมิห้องธรรมดา หลังจากนั้น 7 วัน เปิดฝาภาชนะใช้เข็มหยิบเมล็ดที่งอกแล้วออกมาปิดฝาภาชนะ นับจำนวนเมล็ดที่งอก ถ้าหากความชื้นที่กระดาษทิชชูไม่เพียงพอให้หยคน้ำลงไปอีก 7 วัน ต่อมาเปิดฝาภาชนะและนับจำนวนเมล็ดที่งอกอีกครั้ง จำนวนเมล็ดที่งอก 2 ครั้ง รวมกันคือเปอร์เซ็นต์การงอกของเมล็ดหญ้า

4.4 การปลูก หลังจากเตรียมดินและเมล็ดพันธุ์พร้อมแล้ว ในการปลูกควรปลูกหญ้าในต้นฤดูฝน (พฤษภาคมและมิถุนายน) จะเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุด หรือในช่วงที่ดินมีความชื้น หลังฝนตกควรปลูกทันที ที่ระดับความลึก 50 ซม.จากผิวดิน เมล็ดพันธุ์จะงอกภายใน 7-10 วันหลังปลูก

4.4.1 อัตราเมล็ดพันธุ์ ควรใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตรา 2-3 กก.ต่อไร่

4.4.2 วิธีการปลูก สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

- 1) การปลูกโดยการหยอดเมล็ด ระยะห่างระหว่างแถว 30-50 ซม. และระยะห่างระหว่างหลุม 25-30 ซม. หยอดเมล็ดพันธุ์ไม่ควรให้ลึกเกิน 1 ซม. จึงจะทำให้เมล็ดงอกดี
- 2) การปลูกโดยใช้ท่อนพันธุ์ จะได้ผลดีที่สุด เพราะปลูกแล้วหญ้าส่วนใหญ่จะไม่ค่อยตาย แต่การปลูกแบบนี้ต้องใช้แรงงานมาก จึงเหมาะสำหรับการปลูกหญ้าสวนครัวหรือหญ้าแปลงเล็ก ๆ หญ้าที่ปลูกได้โดยวิธีนี้ได้แก่ หญ้ารูซี่ หญ้ากินนีสีม่วง ระยะปลูกเหมาะสม คือระยะระหว่างแถว 30-50 ซม. และระยะระหว่างต้น 25-30 ซม.
- 3) การปลูกด้วยวิธีการหว่าน การปลูกโดยใช้เมล็ด หากไม่จำเป็นไม่ควรใช้วิธีหว่าน เพราะจะทำให้ความงอกต่ำ และการกำจัดวัชพืชทำได้ยาก หากจำเป็นต้องปลูกโดยการหว่าน ควรหว่านหญ้าในอัตรา 2-3 กก.ต่อไร่ หว่านเมล็ดพันธุ์อย่างสม่ำเสมอบนแปลงที่เตรียมดินดีพอสมควร โดยที่ดินควรมีความชื้นดี ตั้งแต่ระดับผิวดินจนถึงระดับลึก 30-50 ซม.จึงจะทำให้เมล็ดงอกดี

4.5 การกำจัดวัชพืช วัชพืชสามารถสร้างความเสียหายแก่แปลงหญ้าได้อย่างมาก หากไม่มีการควบคุมให้ดีในช่วง 2 เดือนแรกของการปลูก วัชพืชอาจจะไม่ขึ้นปกคลุมต้นหญ้าที่ยังเล็ก และแย่งน้ำ อาหารจากพืชที่ปลูก การควบคุมวัชพืชควรดำเนินการดังต่อไปนี้ ก่อนปลูกหญ้าควรมีการไถกลบวัชพืชและคราด หลังจากเมล็ดวัชพืชงอก แล้วเก็บเศษวัชพืชออกจากแปลง เพื่อไม่ให้มีโอกาสเจริญเติบโตอีกต่อไป หลังจากปลูกหญ้าแล้วควรกำจัดวัชพืชระยะ 3-4 สัปดาห์หลังเมล็ดงอก และหลังจากนั้นอีก 2 เดือน ถ้าปลูกหญ้าเป็นแถว ควรจะกำจัดวัชพืชโดยการใช้จอบตากหรือ

อาจจะใช้สัตว์ลากคราดระหว่างแถว การกำจัดวัชพืชควรทำขณะที่ดินแห้งเพื่อให้วัชพืชตายง่ายขึ้น และควรกำจัดก่อนวัชพืชจะออกดอกและผลิตเมล็ด ไม่ควรใช้สารกำจัดวัชพืชในแปลงหญ้า เพราะอาจจะเป็นอันตรายต่อสัตว์ได้

4.6 การปรับปรุงบำรุงดิน

4.6.1 การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก นอกจากจะเป็นแหล่งของธาตุอาหารพืชแล้ว ยังช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดินให้ดีขึ้น เช่น ช่วยให้ดินทรายสามารถอุ้มน้ำ และการใช้ธาตุอาหารแก่พืชได้ดีขึ้น ส่วนในดินเหนียวจะช่วยระบายน้ำและอากาศได้ดีขึ้น การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักเป็นปุ๋ยรองพื้นควรใส่ในอัตรา 2–4 ตันต่อไร่ แล้วไถพรวนกลบ ถ้าใส่ปุ๋ยคอกควรหมักไว้ 3–4 สัปดาห์ก่อนปลูกพืช เพื่อให้ปุ๋ยคอกย่อยสลายอย่างสมบูรณ์ ในกรณีที่ใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักหลังปลูก อาจทยอยใส่หลังการตัดหญ้าในแต่ละรอบหรือใส่ 1 รอบวัน 1 รอบ ในอัตราครั้งละ 250–500 กิโลกรัมต่อไร่

4.6.2 การใส่ปูนขาวหรือหินฟอสเฟต การปลูกพืชอาหารสัตว์ กรณีที่ดินเป็นกรดจัด จำเป็นต้องปรับสภาพความเป็นกรด-ด่างของดินด้วย ปูนขาว หรือปูนมาลหรือหินฟอสเฟต ฯลฯ ในอัตราตามความต้องการปูนของดินนั้น ซึ่งได้จากผลวิเคราะห์ดินในห้องปฏิบัติการ นอกจากนี้ หินฟอสเฟตในสภาพดินกรดจัดยังปลดปล่อยฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ต่อพืชด้วย

4.6.3 การใส่ปุ๋ยเคมี ก่อนปลูกพืชอาหารสัตว์ควรใส่ปุ๋ยผสมสูตร 15-15-15 อัตรา 50–100 กิโลกรัมต่อไร่เป็นปุ๋ยรองพื้น และใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) ในอัตรา 10-20 กก.ต่อไร่ หลังการตัดทุกครั้ง

4.7 การให้น้ำ หลังปลูกพืชอาหารสัตว์ควรให้น้ำ และในช่วงฤดูแล้งควรให้น้ำ 7 วัน/ครั้ง

4.8 การใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์ หลังจากปลูกหญ้าได้ ประมาณ 70-75 วัน สามารถตัดนำไปใช้เลี้ยงสัตว์ได้ และหลังจากนั้นทุก ๆ 40–45 วัน ส่วนการปล่อยสัตว์เข้าไปแทะเล็ม ควรมีการหมุนเวียนโดยแบ่งแปลงหญ้าออกเป็นส่วนๆ ไม่ควรปล่อยให้สัตว์แทะเล็มหญ้ามากเกินไป เพราะจะทำให้ต้นหญ้าเหลือสั้นเกินไป ซึ่งต้นหญ้าจะตายและได้ผลผลิตต่ำ

5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

5.1 ความหมายของความพึงพอใจ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ดังนี้

Good (1973: 320) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง คุณภาพหรือระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่าง ๆ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของเขา

Wolman (1973: 384) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกมีความสุข หรือเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ตามความต้องการหรือมีแรงจูงใจ

Vroom (1964: 99) กล่าวว่าไว้ว่า ทัศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้หมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนในสิ่งนั้น ทัศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจ

สันติ กลิ่งกลางดอน (2544: 10) ได้ให้ความหมายและแนวคิดความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึกชอบ ยินดี เต็มใจส่วนตัวที่เป็นสุข หรือมีเจตคติที่ดี เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของคนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมในการแสดงออกของบุคคล สามารถวัดได้โดยทางอ้อมจากการกำหนดหัวข้อความคิดเห็นให้เลือก

วัชรินทร์ นวลแก้ว (2546: 90) กล่าวว่าไว้ว่า ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับในสิ่งที่ต้องการ หรือบรรลุเป้าหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง หรืออาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติหรือความพึงพอใจเกือบจะเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะว่าความพึงพอใจเป็นทัศนคติในทางบวก

ศุภชัย ช่วยบุญ (2548: 30) กล่าวว่าไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเชิงประเมินค่า ซึ่งสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของมนุษย์มักได้แก่ ทรัพยากร (resource) หรือสิ่งเร้า (stimulus) ความสุขของมนุษย์ ความพึงพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีความพอใจในทรัพยากร

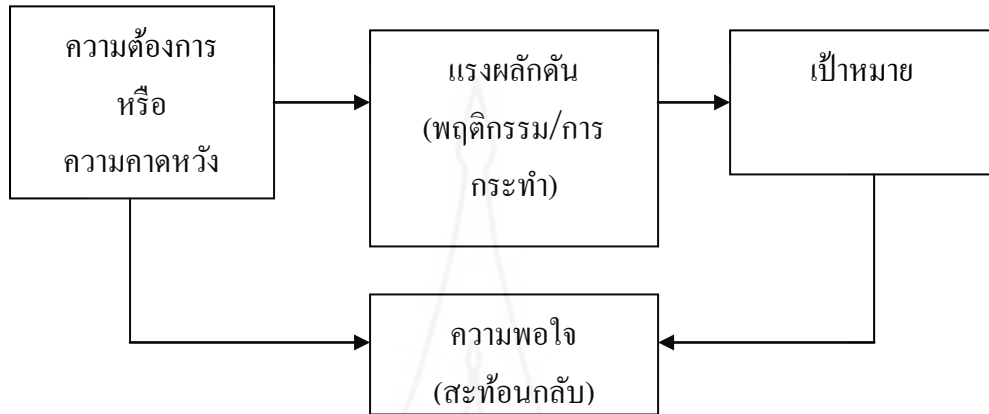
จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ ค่านิยม และประสบการณ์ ที่แต่ละบุคคลได้รับ และจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไป

5.2 องค์ประกอบของความพึงพอใจ

Mullins (อ้างใน สุริยา โอทยากุล 2544: 14) กล่าวถึงความพึงใจเป็นผลมาจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

- 1) ความต้องการหรือความคาดหวังของบุคคล
- 2) แรงผลักดันที่นำไปสู่พฤติกรรมและการกระทำ

3) เป้าหมายที่ต้องการบรรลุในเรื่องนั้นๆ และเมื่อบรรลุเป้าหมายแล้ว จะเกิดความพอใจ ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 การเกิดความพึงพอใจของบุคคล

ที่มา: สุริยา โอทยากุล (2544: 14)

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจนั้น นอกจากจะเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์แล้ว ยังมีปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ

5.3 การวัดความพึงพอใจ

ภคินดา ชัยปัญญา (2541: 11-12) ได้กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1) การใช้แบบสอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพอใจในด้านต่างๆ

2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3) การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจโดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

วิชัย แหวนเพชร (2548: 144-148) ได้กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจของบุคคลก็คือ การให้บุคคลได้ประเมินความรู้สึก เจตคติที่เกี่ยวกับงาน โดยมีเครื่องมือหรือมาตรวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การประเมินความพึงพอใจในการทำงานโดยใช้ *Thurston scale* โดยมีมาตรการให้น้ำหนักความคิดเห็นเรียงจากความพึงพอใจมากที่สุดไปจนไม่พอใจมากที่สุด โดยใช้คะแนนเรียงจาก 11 ไปจนถึง 1

2) การประเมินความพึงพอใจในการทำงานโดยใช้ *Likert scale* โดยใช้ข้อความในการถามทั้งทางบวกและทางลบ แล้วให้พนักงานตอบว่าเขาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มาตรการที่ใช้จะเรียงลำดับดังนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยให้คะแนนเรียงตามลำดับคือ 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ

3) การประเมินความพึงพอใจในการทำงานโดยใช้วิธี *Job description index* หรือตัวย่อว่า JDI โดยสมิธ เค็นดอลล์ และฮูลิน เป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 1969 จะมีสาระเกี่ยวกับการบังคับบัญชา การเงิน การเลื่อนตำแหน่ง และเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น วิธีการนี้ทำให้ง่ายต่อพนักงานที่จะทำความเข้าใจ และทดสอบประเมินเองได้

Milet (อ้างถึงใน เกศณี ศรีคงอยู่, 2543: 27) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของหน่วยงานรัฐ จะต้องยึดหลักในการวัดความพึงพอใจใน 5 ด้าน ได้แก่

1) การให้บริการอย่างเสมอภาค (*equitable service*) หมายถึง ความยุติธรรมในการบริหารงานภาครัฐที่มีฐานคิดว่า คนทุกคนเท่าเทียมกัน ดังนั้น ประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในแง่มุมกฎหมาย ไม่มีการแบ่งแยกกีดกันการให้บริการ ประชาชนจะได้รับการปฏิบัติในฐานะปัจเจกบุคคลที่ใช้มาตรฐานให้บริการเดียวกัน

2) การให้บริการที่ตรงเวลา (*timely service*) หมายถึง การให้บริการจะต้องมองว่าการให้บริการจะต้องตรงเวลา ผลการปฏิบัติงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิผลเลย ถ้าไม่มีการตรงเวลา ซึ่งจะสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน

3) การให้บริการอย่างเพียงพอ (*ample service*) หมายถึง การให้บริการที่มีการให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม ความเสมอภาคหรือการตรงเวลาจะไม่มี ความหมาย ถ้ามีจำนวนการให้บริการที่ไม่เพียงพอ และสถานที่ตั้งให้บริการสร้างความไม่ยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ

4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (*continuous service*) หมายถึง การให้บริการที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยยึดประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก ไม่ยึดความพึงพอใจของหน่วยงานที่ให้บริการจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้

5) การให้บริการอย่างก้าวหน้า (*progressive service*) หมายถึง การให้บริการที่มีการปรับปรุงคุณภาพและผลการปฏิบัติงาน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

จะเห็นได้ว่าการวัดความพึงพอใจที่แสดงออกมานั้น จะวัดโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสังเกต ที่มีมาวัดระดับความพึงพอใจที่มีลักษณะแตกต่างกัน หลักการวัดความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของหน่วยงานรัฐ ได้แก่ การให้บริการอย่างเสมอภาค ตรงเวลา เพียงพอ ต่อเนื่อง และให้บริการอย่างก้าวหน้า

5.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเกิดขึ้นจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นสำคัญ ตามแนวคิดตามพฤติกรรมศาสตร์ มีนักวิชาการหลายคนได้ให้แนวคิดและทฤษฎีที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ไว้มากมาย ในที่นี้จะใช้ทฤษฎีต่างๆ จำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Needs Hierarchy) ทฤษฎีความต้องการที่แสวงหา (Acquired Needs Theory) และทฤษฎีความคาดหวังในการจูงใจ (Expectancy Theory)

5.4.1 ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Needs Hierarchy) ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์ มาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความจูงใจจากความต้องการของมนุษย์ โดยที่มองเห็นว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความต้องการที่จะสนองความต้องการให้กับตนเอง ซึ่งความต้องการนี้จะไม่มีที่สิ้นสุด และความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากระดับต่ำสุดไปหาสูงสุด เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนอง จะมีความต้องการอื่นในระดับสูงต่อไป ซึ่งได้นำความต้องการมาจัดเรียงลำดับขั้นจากขั้นต่ำไปขั้นสูง (<http://eu.lib.Kmutt.ac.th/elearning/Courseware/SSc231Psychology/Chapter11/AH%2011.pdf>) ดังนี้

1) ความต้องการร่างกาย (*physiological needs*) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น ความอบอุ่น ที่อยู่อาศัย การนอน และการพักผ่อน มาสโลว์ได้กำหนดตำแหน่งความต้องการเหล่านี้ที่ได้รับการตอบสนองไปยังระดับที่มีความจำเป็นเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด และความต้องการอื่นที่จะกระตุ้นบุคคลต่อไป

2) ความต้องการความมั่นคงหรือความปลอดภัย (*security or safety, needs*) ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จะเป็นอิสระจากอันตรายทางร่างกาย และความกลัวต่อการสูญเสียงาน ทรัพย์สิน อาคาร หรือที่อยู่อาศัย

3) ความต้องการยอมรับหรือความผูกพัน (*affiliation or acceptance needs*) เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคม จะต้องการยอมรับจากบุคคลอื่น

4) **ความต้องการยกย่อง (esteem needs)** ตามทฤษฎีของมาสโลว์ เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการยอมรับแล้ว จะต้องการการยกย่องจากตัวเองและจากบุคคลอื่น ความต้องการนี้เป็นความพึงพอใจในอำนาจ ความภูมิใจ สถานะ และความเชื่อมั่นในตนเอง

5) **ความต้องการสำเร็จในชีวิต (need for self-actualization)** มาสโลว์ค้ำนึ่งว่า ความต้องการในระดับสูงสุดเป็นความปรารถนาที่จะสามารถประสบความสำเร็จ เพื่อที่จะมีศักยภาพและบรรลุความสำเร็จในสิ่งหนึ่งในระดับสูงสุด

มาสโลว์มีข้อสังเกตที่เกี่ยวกับความต้องการของคนที่มีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาจะประกอบด้วย 2 หลักการ (อรรถ เมฆทัศน์. 2543: 20) ได้แก่

1) **หลักการแห่งความขาดตกบกพร่อง (Deficit Principle)** ความขาดตกบกพร่องในชีวิตประจำวันของคนที่ได้รับอยู่เสมอ จะทำให้ความต้องการที่เป็นความพอใจในสภาพที่คนไม่เป็นตัวจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในด้านอื่นอีกต่อไป คนเหล่านี้กลับจะเกิดความพอใจในสภาพที่ตนเป็นอยู่ ยอมรับ และพอใจความขาดแคลนต่าง ๆ ในชีวิต โดยถือเป็นเรื่องธรรมดา

2) **หลักแห่งความเจริญก้าวหน้า (Progression Principle)** กล่าวคือ ลำดับขั้นความต้องการทั้ง 5 ระดับ จะขึ้นไปตามระดับที่กำหนดไว้จากระดับต่ำไประดับสูงกว่า และความต้องการของคนในแต่ละระดับ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความต้องการระดับต่ำกว่าได้รับการตอบสนองจนเกิดความพอใจแล้ว

จะเห็นได้ว่าความต้องการสิ่งที่ไม่ได้รับ จะส่งผลต่อความรู้สึกขาดแคลนของมนุษย์ทุกคน ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้พฤติกรรมต่าง ๆ ของคนถูกจำกัด ไม่มีการแสวงหาอีกต่อไป และจะเกิดความรู้สึกปลงตกในสภาพที่ตนเป็นอยู่ ตัวอย่างเช่น เมื่อคนได้รับการสนองความต้องการอยู่ในระดับหนึ่งแล้วอย่างสมบูรณ์ ก็อยากได้รับการตอบสนองความต้องการอีกระดับที่สูงกว่า แต่ข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ หรือไม่สำเร็จตามความต้องการ สิ่งนี้จึงทำให้คนเราหยุดการแสวงหา ท้อถอย และจะยอมรับสภาพไม่มีการค้นคว้าอีกต่อไป ในทางตรงข้ามถ้าความต้องการในระดับต่ำกว่าในแต่ละระดับได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ คนก็จะเกิดความต้องการในขั้นต่อไปอีกจนกระทั่งบรรลุถึงความต้องการสูงสุด คือการได้รับความสำเร็จ

5.4.2 ทฤษฎีความต้องการที่แสวงหา (Acquired-Needs Theory) เป็นทฤษฎีของแมคเคลแลนด์ (Mc Clelland) ที่เสนอแนะว่าความต้องการที่แสวงหาการเรียนรู้โดยอาศัยชีวิต และการที่บุคคลมุ่งที่ความต้องการเฉพาะอย่างมากกว่าความต้องการอื่น ๆ ความต้องการเพื่อความสำเร็จเป็นความปรารถนาที่จะบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีลักษณะท้าทายและเยี่ยมยอด ความต้องการเพื่อความผูกพัน ความปรารถนาที่จะกำหนดความผูกพันส่วนตัวกับบุคคล ความต้องการอำนาจเป็นความปรารถนาที่มีอิทธิพลหรือควบคุมบุคคลอื่น ทฤษฎีนี้ได้ทำความเข้าใจถึงการจูงใจ ซึ่งมีรูปแบบการ

จูงใจความต้องการพื้นฐาน 3 ประการ (<http://www.phukettechno.ac.th/article/mag.pp#368,9>, ภาพนิ่ง 9) ดังนี้

1) *ความต้องการอำนาจ (needs for power)* Mc Clelland และทีมวิจัยได้พบว่า บุคคลมีความต้องการอำนาจสูงจะมีความเกี่ยวข้องกับอิทธิพลและการควบคุม บุคคลเช่นนี้ต้องการความเป็นผู้นำ เป็นนักพูดเป็นผู้ต้องการทำงานให้เหนือกว่าบุคคลอื่น เป็นกลุ่มที่แสวงหาหรือค้นหาวิธีแก้ปัญหาให้ดีที่สุด ชอบสอนและชอบพูดในที่ชุมชน ชอบการแข่งขันเพื่อให้สถานภาพสูงขึ้น จะกังวลเรื่องอำนาจมากกว่าการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

2) *ความต้องการความผูกพัน (needs for affiliation)* บุคคลที่มีความต้องการข้อนี้สูงจะพอใจจากการเป็นที่รัก และมีแนวโน้มจะเลี่ยงความเจ็บปวดจากการต่อต้านโดยสมาชิกกลุ่มสังคม เขาจะรักความสัมพันธ์อันดีในสังคม พอใจในการให้ความร่วมมือมากกว่าแย้งชิงพยายามสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ต้องการสร้างความเข้าใจดีจากสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

3) *ความต้องการความสำเร็จ (needs for achievement)* บุคคลที่ต้องการความสำเร็จสูงจะมีความปรารถนาอย่างรุนแรงที่จะประสบความสำเร็จ และกลัวต่อความล้มเหลว ต้องการแข่งขันและกำหนดเป้าหมายที่ยากลำบากสำหรับตนเอง มีทัศนคติชอบเสี่ยงแต่ไม่ชอบการพนัน พอใจที่จะวิเคราะห์และประเมินปัญหา มีความรับผิดชอบเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง และมีการป้อนกลับในการทำงาน ตลอดจนมีความปรารถนาจะทำงานให้ดีกว่าบุคคลอื่น แสวงหาหรือพยายามรับผิดชอบในการค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาให้ดีที่สุด

พื้นฐานทฤษฎีของ Mc Clelland จะขึ้นอยู่กับเวลาและเหตุผลของประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละบุคคล จะถูกกระตุ้นด้วยความต้องการต่าง ๆ และแต่ละความต้องการจะมีผลต่อความพอใจในการปฏิบัติงานของเขา ทฤษฎีนี้จะช่วยให้ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของตนเองและคนอื่นเป็นอย่างดี สามารถสร้างงานและปรับสภาพแวดล้อมในการทำงานให้สนองความต้องการทั้ง 3 ด้านของบุคคลให้เหมาะสม

5.4.3 ทฤษฎีความคาดหวังในการจูงใจ (*Expectancy Theory*)

น้ำทิพย์ พุทธาพิพัฒน์ (2551: 11) รายงานว่า ทฤษฎี Vroom โดยนักจิตวิทยาชื่อ Victor H. Vroom เชื่อว่าบุคคลจะได้รับกระตุ้นให้กระทำสิ่งซึ่งสามารถบรรลุเป้าหมาย และมองเห็นว่าจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งทฤษฎีของ Vroom เป็นการจูงใจของบุคคลซึ่งมีต่อสิ่งที่มีคุณค่าในผลลัพธ์จากการใช้ความพยายาม (อาจจะเป็นด้านบวกหรือด้านลบ) คุณด้วยความเชื่อมั่น (ความคาดหวัง) จากการใช้ความพยายาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่ง Vroom ระบุว่า การจูงใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญซึ่งแต่ละบุคคลกำหนดเป้าหมาย และโอกาสเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น

ทฤษฎี Vroom เป็นไปตามสมการ ประกอบด้วย อำนาจ (force) คือคุณค่า ความพอใจในผลลัพธ์ (variance) คูณด้วยความคาดหวัง (expectancy) โดยอำนาจเป็นจุดแข็งของการจูงใจบุคคล คุณค่าความพอใจในผลลัพธ์ เป็นจุดแข็งของการจูงใจบุคคลในผลลัพธ์ ความคาดหวัง เป็นความน่าจะเป็นสำหรับการกระทำเฉพาะอย่าง ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์เท่ากับศูนย์ มีผลลัพธ์ที่ต้องการ เมื่อบุคคลมีเป้าหมายเฉพาะอย่างไม่แตกต่างกัน คุณค่าความพึงพอใจในผลลัพธ์เท่ากับ ศูนย์ มีผลลัพธ์เป็นลบเมื่อบุคคลไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ผลลัพธ์ก็คือไม่มีการจูงใจ นอกจากนี้ บุคคลจะไม่มีแรงจูงใจให้บรรลุเป้าหมาย ถ้าความหวังเป็นศูนย์หรือติดลบ อำนาจในการกระทำบางสิ่งบางอย่างขึ้นอยู่กับทั้งคุณค่าความพอใจในผลลัพธ์และความคาดหวัง

ทฤษฎีความคาดหวังในการจูงใจ สรุปได้ว่าการกระทำเป็นผลจากแรงจูงใจและความสามารถ แรงจูงใจขึ้นอยู่กับความคาดหวังที่บุคคลคาดว่าจะได้ผลจากที่เขาได้พยายาม แรงจูงใจประกอบด้วยทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก คือความพึงพอใจที่ประสบความสำเร็จ และแรงจูงใจภายนอกคือรางวัลที่ได้รับ ทั้งนี้ พฤติกรรมของบุคคลจะประกอบไปด้วยความสามารถ ความพยายาม และการรับรู้เรื่องบทบาทของตนเอง

โดยสรุป การที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจในสิ่งใดได้มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความคาดหวังของบุคคล แรงผลักดันที่จะนำไปสู่การกระทำ และเป้าหมายที่ต้องการ ความพึงพอใจของบุคคล เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองในระดับหนึ่ง และเมื่อบุคคลนั้นเกิดความต้องการ จึงจะตั้งเป้าหมายเพื่อให้บรรลุความต้องการ ความต้องการของบุคคลจะแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม และลักษณะของบุคคล จึงสามารถนำมาใช้กำหนดความพึงพอใจของเกษตรกร ในประเด็นการได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับการบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์ของเกษตรกรจากการเข้าร่วมโครงการ

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

สิริวดี พรหมน้อย และสมเกียรติ ดอนทองแดง (2555: http://www.herp-nru.psu.ac.th/file/B55101_12.pdf) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์กระบืออย่างยั่งยืนในจังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า สภาพด้านสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 32.70 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี และมีอายุเฉลี่ย 52.34 ปี จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบืออยู่ในวัยสูงอายุ ซึ่งอาจเป็นปัญหาต่อไปในอนาคตของอาชีพการเลี้ยงกระบือ

เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดต่อลูกหลานที่มีการศึกษาสูงขึ้น และมักไปหางานทำในเมือง เหลือเฉพาะผู้สูงอายุที่เลี้ยงกระบือ ทำให้ผู้เลี้ยงกระบือลดลง เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ร้อยละ 72.70 มีพื้นที่ถือครองที่เป็นของตนเองร้อยละ 93.30 สภาพและเทคนิคการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตัวเองในการเลี้ยงกระบือ คิดเป็นร้อยละ 79.73 เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย

สว่าง อังกูโร และคณะ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 55.9 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 50.57 ปี ร้อยละ 73.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 96.3 ไม่มีสถานภาพทางสังคม มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.88 คน เกษตรกรร้อยละ 98.0 ทำนาเป็นอาชีพหลัก มีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 16.65 ไร่ รายได้ของเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นรายได้มาจากการทำนา เฉลี่ย 23,260 บาท / ราย

นิตดา พันธุ์สวัสดิ์ และคณะ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 57.25 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ทำนาเป็นอาชีพหลัก เลี้ยงกระบือเป็นอาชีพรอง มีสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.67 คน แรงงานใช้เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 1.33 คน มีพื้นที่ถือครองของตนเองเฉลี่ย 14.53 ไร่ มีประสบการณ์เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 23.79 ปี และเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 9.90 ตัว/ครัวเรือน

วรวิทย์ ธนสุนทรสุทธิ และจางงค์ จังอินทร์ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 46.4 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ทำนาเป็นอาชีพหลัก มีสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.80 คน แรงงานที่ใช้ทำการเกษตรเฉลี่ย 2.88 คน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 18.2 ไร่ มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 14,298.8 บาท รายได้จากการทำนาเฉลี่ย 25,917.4 บาท รายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 12,334.2 บาท และรายได้อื่นๆเฉลี่ย 3,158.3 บาท

ขวัญชัย เนตรน้อย และวชิราพล สุกรภาค (2551: 1) ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการผลิตกระบือของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 57.9 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รายได้หลักมาจากการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชเฉลี่ย 86,823.5 บาท รายได้เฉลี่ยจากการเลี้ยงกระบือ 35,727.3 บาท มีหนี้สินโดยเฉลี่ย 30,492.0 บาท

เชาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) ศึกษาสภาพและความพึงพอใจของเกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี เรียนจบระดับประถมศึกษา มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 26.70 ไร่ ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรเฉลี่ย 80.45 ครั้ง/ปี และมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เฉลี่ย 8.83 ครั้ง/ปี

พิชิต ชุ่มเจริญ และเซาวโรจน์ ศุภกิจ (2554: 1) ศึกษาสภาพและความพึงพอใจของเกษตรกรเลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรเลี้ยงกระบือของจังหวัดบุรีรัมย์ มีอายุเฉลี่ย 52.05 ปี ส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพหลักคือทำนา พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 18.09 ไร่ รายได้จากการเลี้ยงกระบือในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 15,335.13 บาท และรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 2,016.19 บาท เกษตรกรเลี้ยงกระบือพันธุ์พื้นเมือง ร้อยละ 97.6

6.2 การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

กานดา นาคมนิ และคณะ (2550: 211 - 221) ศึกษาการทดสอบการปรับตัวของหญ้า Brachiaria ลูกผสม ได้แก่ มูลาโต้ 1 มูลาโต้ 2 และหญ้ารูซี่ ปลูกที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาผลผลิตและคุณภาพพืชอาหารสัตว์ สรุปได้ดังนี้ (1) ผลผลิตน้ำหนักแห้งทั้งปีของหญ้ารูซี่และมูลาโต้ 1 มีค่าเท่ากับ 2,211 และ 2,275 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ สูงกว่ามูลาโต้ 2 ซึ่งให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งทั้งปีเท่ากับ 1,911 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี (2) ผลผลิตน้ำหนักแห้งในช่วงฤดูแล้งของหญ้ามูลาโต้ 1 สูงกว่าหญ้ารูซี่โดยให้ผลผลิต 658 กิโลกรัมต่อไร่ รูซี่ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งเท่ากับ 499 กิโลกรัมต่อไร่ (3) หญ้าทั้ง 3 พันธุ์มีโปรตีนหยาบอยู่ระหว่าง 10-12 เปอร์เซ็นต์ (4) หญ้ามูลาโต้ 1 ให้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์ต่ำกว่าหญ้ารูซี่ แต่สูงกว่าหญ้ามูลาโต้ 2 โดยรูซี่ให้ผลผลิต 194 กิโลกรัมต่อไร่ มูลาโต้ 1 ให้ผลผลิต 53 กิโลกรัมต่อไร่ และมูลาโต้ 2 ให้ผลผลิต 19 กิโลกรัมต่อไร่ (5) หญ้ารูซี่มีความงอกสูงสุด 94 เปอร์เซ็นต์ และมูลาโต้ 1 มีความงอกต่ำสุด 69 เปอร์เซ็นต์ และ (6) หญ้ามูลาโต้ 2 ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งทั้งปีและผลผลิตเมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์ต่ำกว่าหญ้ารูซี่ ส่วนมูลาโต้ 1 ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งทั้งปีไม่แตกต่างจากหญ้ารูซี่ ผลผลิตน้ำหนักแห้งในช่วงแล้งสูงกว่าหญ้ารูซี่ แต่ผลผลิตเมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์ต่ำกว่าหญ้ารูซี่

รัชดาวรรณ พูนพิพัฒน์ และคณะ (2550: 234) ศึกษาการทดสอบการปรับตัวของหญ้า Brachiaria ลูกผสม ได้แก่ หญ้ามูลาโต้ 1 มูลาโต้ 2 และหญ้ารูซี่ ปลูกที่จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาผลผลิตและคุณภาพพืชอาหารสัตว์ สรุปได้ดังนี้ (1) ผลผลิตน้ำหนักแห้งของหญ้ามูลาโต้ 1 และมูลาโต้ 2 ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งเฉลี่ยเท่ากับ 3,993 และ 3,786 กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าหญ้ารูซี่ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งเฉลี่ยเท่ากับ 3,169 กิโลกรัมต่อไร่ (2) ผลผลิตน้ำหนักแห้งเฉลี่ยในช่วงฤดูแล้งของหญ้ามูลาโต้ 1 และ 2 เท่ากับ 1,588 และ 1,551 กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าหญ้ารูซี่ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งเฉลี่ยเท่ากับ 989 กิโลกรัมต่อไร่ (3) หญ้ามูลาโต้ 1 และมูลาโต้ 2 มีโปรตีนหยาบสูงกว่าหญ้ารูซี่ และเยื่อใยมีแนวโน้มต่ำกว่าหญ้ารูซี่ (4) หญ้ารูซี่ ให้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์สูงสุดเท่ากับ 243 กิโลกรัมต่อไร่ หญ้ามูลาโต้ 2 ให้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์สูงเป็นอันดับสองเท่ากับ 79 กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่ามูลาโต้ 1 ให้ผลผลิตต่ำที่สุดเท่ากับ 26 กิโลกรัมต่อไร่ (5) หญ้ารูซี่มีความงอก

90 เปอร์เซ็นต์ มูลาได้ 1 มีความงอก 70 เปอร์เซ็นต์ และมูลาได้ 2 มีความงอก 86 เปอร์เซ็นต์ และ (6) เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการหาพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่จะให้เกษตรกรปลูกในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เพื่อเสริมให้มีพืชอาหารสัตว์ในช่วงแล้ง และสามารถผลิตเมล็ดได้ด้วยหญ้า รุชี่ และหญ้ามูลาได้ 2 เป็นหญ้าที่เหมาะสม

ฉายแสง ใฝ่แก้ว และคณะ (2551: 151) ทดสอบเทคโนโลยีการผลิตหญ้ารุชี่หมัก ในถุงพลาสติกสำหรับเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่ปลูกหญ้ารุชี่ จำนวน 1 ไร่ แก่ เกษตรกรจำนวน 5 ราย ที่ตัดหญ้าเมื่ออายุ 30-45 วัน มาหั่นให้มีขนาด 1-2 นิ้ว และฝังลดความชื้น แล้วจึงอัดให้แน่นในถุงพลาสติกค่าประมาณถุงละ 30 กิโลกรัม แล้วมัดปากถุงให้แน่น เพื่อศึกษาความเหมาะสมของเทคโนโลยีกับระบบการผลิต ผลการทดสอบพบว่า การใช้เทคโนโลยีดังกล่าว เกษตรกรทั้ง 5 ราย สามารถทำหญ้ามักจากการตัดหญ้า จำนวน 2 ครั้ง ได้หญ้ามักรวมทั้งสิ้น 150 ถุง โดยทำได้รายละเอียดตั้งแต่ 20-45 ถุง (เฉลี่ย 30 ถุง) ได้หญ้ามักที่มีคุณภาพทางกายภาพ อยู่ในระดับปานกลางถึงเกณฑ์ดีมาก โดยเกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตหญ้ามักเฉลี่ยถุงละ 29.37 บาท หรือ กิโลกรัมละ 0.98 บาท เกษตรกรทุกรายมีทัศนคติและการยอมรับต่อการทำหญ้ามัก คือ เกษตรกรทุกรายเห็นว่าการทำหญ้ามักต้องใช้แรงงานมาก ลงทุนสูง และมีวิธีการทำหญ้ามักค่อนข้างยุ่งยาก ด้านการผลิตเพื่อจำหน่ายเกษตรกรเห็นว่า ถ้าต้องผลิตเพื่อจำหน่ายต้องทำให้ปริมาณมากและต้องทำอย่างต่อเนื่อง

ชาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) ศึกษาสภาพและความพึงพอใจของเกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน 6 ชนิด ชนิดที่ปลูกมากที่สุด คือหญ้ารุชี่ ใช้พื้นที่ปลูกเฉลี่ย 2.35 ไร่ วัตถุประสงค์ของการปลูกเพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ของตนเอง การใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเกี่ยวให้กิน มีระยะเวลาการใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้าเฉลี่ย 3-5 เดือน/ปี

สัมพันธ์ มาศโอสถ และคณะ (2555: 115) ศึกษาอิทธิพลของการใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยยูเรียต่อผลผลิตและคุณภาพของหญ้ารุชี่ ประกอบด้วย ปัจจัยที่ 1 ได้แก่ อัตราการใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพ 3 ระดับ ได้แก่ 0 2 และ 4 ตันต่อไร่ต่อปี ปัจจัยที่ 2 ได้แก่ อัตราปุ๋ยไนโตรเจน 4 ระดับ ได้แก่ 0 5 10 และ 15 กิโลกรัมไนโตรเจนต่อไร่ต่อรอบการตัด ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยยูเรียต่อผลผลิตน้ำหนักแห้ง ผลผลิตโปรตีน และเปอร์เซ็นต์โปรตีน ความสูง และจำนวนแขนงต่อกอของหญ้ารุชี่ การใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพอัตรา 2 ตันต่อไร่ ร่วมกับปุ๋ยไนโตรเจนอัตรา 15 กิโลกรัมไนโตรเจนต่อไร่ต่อรอบการตัด ให้ผลผลิตโปรตีนสูงสุด 1.59 ตันต่อไร่ต่อปี การใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพอัตรา 2 และ 4 ตันต่อไร่ร่วมกับปุ๋ยไนโตรเจนอัตรา 15 กิโลกรัมไนโตรเจนต่อไร่ต่อรอบการตัด ให้เปอร์เซ็นต์โปรตีนสูงที่สุด 18.3 และ 17.1

6.3 สภาพการผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือ

สิริวดี พรหมน้อย และสมเกียรติ ดอนทองแดง (2555: http://www.herp-nru.psu.ac.th/file/B55101_12.pdf) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์กระบืออย่างยั่งยืนในจังหวัดอุดรธานี พบว่า สภาพและเทคนิคการเลี้ยงกระบือของเกษตรกร โดยส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตัวเองในการเลี้ยงกระบือ คิดเป็นร้อยละ 79.73 เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีประสบการณ์เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 8.13 ปี กระบือที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นกระบือเพศเมียอายุ 6 เดือนขึ้นไป เลี้ยงกระบือเป็นอาชีพอิสระ เพื่อกำหนดอายุพ่อแม่พันธุ์ที่ได้ ส่วนใหญ่ได้จากการปล่อยผสมกันเองในฝูง แล้วออกจำหน่ายในรูปของกระบือตัวเต็มวัยเพศผู้เป็นส่วนใหญ่ โรงเรือนที่เลี้ยงตั้งอยู่นอกบ้าน และมีหลังคากันแดด/ฝน วิธีการเลี้ยงแบบปล่อยไปแทะเล็มร่วมกับเกี่ยวหญ้าให้กิน ส่วนใหญ่เลี้ยงกระบือในที่สาธารณะ ตามป่า ริมคันคลองชลประทาน และไม่ค่อยมีการเก็บสำรองอาหารหยาบ เพราะเกษตรกรต้องซื้อ ทำให้เพิ่มต้นทุนในการผลิต การลงทุนในการจัดการด้านอาหารน้อย และอาจเป็นเพราะเกษตรกรยังขาดความรู้ในการเลี้ยงกระบือ จึงยังไม่เห็นความสำคัญในด้านอาหารกระบือมากนัก การกำจัดพยาธิส่วนใหญ่เกษตรกรมีการกำจัดด้วยตนเอง ส่วนมากกระบือได้รับวัคซีนทั้งโรคปากเท้าเปื่อยและคอบวม โดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอออกไปให้บริการ ยาที่ใช้รักษากระบือเกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อเองจากร้านค้า และมีเกษตรกรเพียงไม่กี่รายที่ยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการหาสมุนไพรมารักษากระบือ

สุทธิพงษ์ อูริยะพงศ์สรรค์ และคณะ (2548: 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกระบือของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 53 ราย ใน 5 หมู่บ้านของ 5 ตำบลที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา แม้ว่าการเลี้ยงกระบือทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นแต่ก็ไม่สามารถเพิ่มจำนวนกระบือได้ตามที่ต้องการ เนื่องจากปัญหาในด้านการคัดเลือกพ่อพันธุ์ และการปรับปรุงพันธุ์ การขาดแคลนอาหาร การขาดพื้นที่เลี้ยงกระบือ โรคและการป้องกันโรค รวมถึงปัญหาด้านการสืบพันธุ์ของกระบือ ข้อมูลเหล่านี้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกระบือของเกษตรกรรายย่อย โดยเน้นด้านการใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่เป็นวัสดุเศษเหลือจากผลผลิตการเกษตรที่มีอยู่ท้องถิ่น การจัดการด้านสุขศาสตร์สัตว์ การปรับปรุงคุณภาพของอาหารหยาบ และการจัดการด้านการผสมพันธุ์ โดยอาจใช้กระบือพ่อพันธุ์คุมฝูงหรือการผสมเทียม

สว่าง อังกูโร และคณะ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า วัตถุประสงค์หลักของการเลี้ยงกระบือ ร้อยละ 80.7 เพื่อใช้ผลิตปุ๋ยจากมูลกระบือ จำนวนปีที่เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 17.81 ปี

เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 78.5 เคยเข้ารับการอบรมการเลี้ยงกระบือ แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงกระบือ เฉลี่ย 2.14 คน ส่วนใหญ่เลี้ยงกระบือด้วยตัวเอง เกษตรกรมีการเลี้ยงกระบือทั้งหมดเฉลี่ย 4.44 ตัว/ครัวเรือน เป็นกระบือเพศผู้เฉลี่ย 1.23 ตัว เพศเมียเฉลี่ย 3.21 ตัว กระบือที่เลี้ยงทั้งหมดเป็นกระบือพันธุ์พื้นเมือง เกษตรกรร้อยละ 89.7 ใช้พ่อพันธุ์ในการผสมพันธุ์ การเลี้ยงกระบือในฤดูฝน เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 73.3 ใช้วิธีการผูกหลักเลี้ยงอยู่ที่สวน ไร่ หรือที่นา ของตัวเอง แล้วเกี่ยวหญ้าให้กิน อาหารหลักคือ หญ้าธรรมชาติและฟางข้าว ในฤดูแล้งเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.6 ใช้วิธีค้อนรวมฝูง เลี้ยงอยู่ที่สวน ไร่ หรือที่นา ของตัวเอง และที่สาธารณะเลี้ยงสัตว์ทั่วไป อาหารหลักคือ หญ้าธรรมชาติและฟางข้าว เช่นเดียวกัน ด้านอาหารสัตว์ ร้อยละ 83.5 ไม่มีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ เกษตรกรเพียงร้อยละ 16.5 ที่มีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ เฉลี่ย 0.2 ไร่/ราย ร้อยละ 88.5 มีการสำรองฟางข้าวไว้ใช้ในยามขาดแคลน มีการให้อาหารข้น และแร่ธาตุเสริม มีการเลี้ยงกระบือจำนวนน้อยมากเพียงร้อยละ 13.1 และ 23.1 ตามลำดับ เกษตรกรร้อยละ 87.3 กระบือได้รับบริการวัคซีนป้องกันโรคกระบือจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 64.1 มีการถ่ายพยาธิกระบือ การจำหน่ายกระบือส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.2 ให้แก่พ่อค้ามารับซื้อถึงคอก เกษตรกรมีรายได้ที่เป็นเงินสดในรอบปีที่ผ่านมาจากการขายกระบือ ให้เช่า บริการผสมพันธุ์แม่กระบือ และขายมูลกระบือเฉลี่ย 8,747.14 บาท และมีรายได้ที่ไม่เป็นเงินสดในรอบปีที่ผ่านมา มาจากการใช้แรงงานกระบือไถนา นำมูลกระบือมาใช้ และรายได้อื่นๆ เฉลี่ย 1,577.80 บาท เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงกระบือในรอบปีที่ผ่านมา (ไม่รวมค่าแรงงาน) เฉลี่ย 2,118.72 บาท ดังนั้นเกษตรกรมีกำไรจากการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 8,206.22 บาทต่อรายต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 64.0 ไม่ได้ใช้แรงงานจากกระบือ เกษตรกรร้อยละ 45.0 ได้รับข่าวสารการเลี้ยงกระบือจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์

นิตยา พันธุ์สวัสดิ์ และคณะ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 9.90 ตัว มีพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ กระบือเพศผู้รุ่น กระบือเพศเมียรุ่น และลูกกระบือเฉลี่ย 0.63, 4.54, 1.49, 1.54 และ 1.69 ตัว ตามลำดับ ใช้แรงงานเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 1.33 คน มีประสบการณ์เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 23.79 ปี ส่วนใหญ่เลี้ยงกระบือเพราะเลี้ยงสืบต่อมาจากบรรพบุรุษ เลี้ยงโดยวิธีปล่อยแทะเล็มอย่างเดียว ใช้วิธีการผสมพันธุ์กระบือโดยปล่อยผสมพันธุ์กันเอง ส่วนใหญ่ไม่มีการคัดเลือกกระบือ มีโรงเรือนหรือคอกกอกอยู่นอกบ้านไม่มีหลังคากันแดดกันฝน ส่วนใหญ่ไม่มีการปลูกหญ้าหรือเก็บสำรองอาหารหยาบ ไม่เคยให้อาหารข้นเลี้ยงกระบือ และมีการให้อาหารแร่ธาตุเป็นส่วนน้อย ไม่เคยกำจัดพยาธิภายนอกและภายในในรอบปี มีการจำหน่ายกระบือเฉลี่ย 1.78 ตัว มีรายได้จากการจำหน่ายเฉลี่ย 22,702.00 บาท

วรวิทย์ ธนสุนทรสุทธิ และจางนงค์ จังอินทร์ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือแลที่ทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การเลี้ยงกระบือของเกษตรกร

มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นมรดกตกทอด คิดเป็นร้อยละ 75.8 มีประสบการณ์เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 23.5 ปี แรงงานที่ใช้เลี้ยงกระบือจำนวน 1-3 คน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัว มีกระบือจำนวน 1-5 ตัวต่อครัวเรือน พันธุ์กระบือที่เลี้ยงร้อยละ 99.4 เป็นกระบือปลัก วิธีเลี้ยงกระบือในฤดูฝน เกษตรกรนิยมผูกหลักเกี่ยวหญ้าให้กิน คิดเป็นร้อยละ 73.9 ส่วนฤดูแล้งนิยมเลี้ยงแบบไล่ต้อนเป็นฝูง สถานที่เลี้ยงในฤดูฝนและฤดูแล้งใช้พื้นที่ของตนเองเป็นหลัก อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงในฤดูฝนและฤดูแล้งคือหญ้าตามธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 96.3 และ 92.5 รองลงมาคือฟางข้าว ร้อยละ 80.1 และ 85.7 ตามลำดับ การทำคอกกระบือ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 93.8 มีการทำคอกกระบือ โดยเป็นคอกที่แยกออกจากตัวบ้านร้อยละ 62.9 การปลูกพืชอาหารสัตว์มีเพียงร้อยละ 14.3 การเก็บสำรองอาหารหยาบ พบว่าร้อยละ 73.9 มีการเก็บสำรอง โดยเก็บสำรองฟางข้าวเป็นหลักร้อยละ 74.8 การใช้อาหารข้นร้อยละ 53.5 มีการใช้ โดยนิยมใช้รำข้าวมากที่สุด ร้อยละ 48.4 ส่วนการให้แร่ธาตุมีเพียงร้อยละ 8.7 การป้องกันโรคกระบือ พบว่า มีการนำกระบือไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคร้อยละ 94.4 มีการถ่ายพยาธิและรักษากระบือป่วยโดยอาสาปศุสัตว์เป็นหลัก การจำหน่ายกระบือ ร้อยละ 99.4 จำหน่ายให้พ่อค้าที่มาซื้อถึงคอก โดยประเมินราคาด้วยสายตาเป็นหลัก ซึ่งกระบือเพศเมียมีราคาเฉลี่ยสูงกว่ากระบือเพศผู้ ค่าใช้จ่ายหลักในการเลี้ยงกระบือ คือ ค่าสร้างคอก รองลงมาเป็นค่าเก็บสำรองฟาง คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย 1,916.6 บาท และ 1,198.1 บาท ตามลำดับ การใช้แรงงานกระบือ พบว่าร้อยละ 21.7 มีการใช้แรงงานในการเตรียมดินเป็นหลัก ส่วนการได้รับข่าวสารร้อยละ 60.9 จากอาสาปศุสัตว์และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

ขวัญชัย เนตรน้อย และวชิราพล สุกรภาค (2551: 1) ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการผลิตกระบือของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ครอบครัวเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 16.6 ตัว โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการจำหน่าย ลักษณะการเลี้ยงเป็นแบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ ในพื้นที่ของผู้อื่นไม่เสียค่าเช่า รองลงมาคือ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่เช่า และพื้นที่ของตนเอง ตามลำดับ ไม่มีการเสริมอาหารข้น แร่ธาตุ อาหารเสริม กระบือส่วนใหญ่ไม่เกิดโรคระบาด พยาธิภายนอกที่พบมากที่สุดคือยุง ป้องกันกำจัดด้วยการสูมไฟและนอนหล่ม (โคลน) ฉีดวัคซีนปีละ 2 ครั้ง เมื่อกระบือป่วยเกษตรกรจะซื้อยาแผนปัจจุบันมารักษาเอง ส่วนใหญ่ไม่ต้องจ้างแรงงานเลี้ยงกระบือ ไม่ตอนกระบือเพศผู้ใช้พ่อพันธุ์ของตนเองในการผสมพันธุ์ เกษตรกรมีคอกกระบืออยู่ภายนอกบ้าน เลี้ยงโดยวิธีไล่ต้อนรวมฝูง และจะขายกระบือออกจากฝูงมากกว่าการซื้อเพิ่ม โดยขายให้พ่อค้าที่มารับซื้อถึงบ้าน

พิชิต ชุ่มเจริญ และเชาวโรจน์ สุภกิจ (2554: 1) ศึกษาสภาพเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรเลี้ยงกระบือพันธุ์พื้นเมือง ร้อยละ 97.6 เฉลี่ย 5.37 ตัว/ครัวเรือน วิธีการเลี้ยงดูกระบือผสมผสานกันตั้งแต่ไล่ต้อนรวมฝูงจนกระทั่งเลี้ยงแบบขังคอก

อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงส่วนใหญ่ ได้แก่ หญ้าธรรมชาติ ฟางข้าว และมีส่วนน้อยที่ใช้หญ้าจากแปลงปลูก สำหรับการป้องกันโรค ส่วนใหญ่อาสาปศุสัตว์จะเป็นผู้ฉีดวัคซีนป้องกันโรค สำหรับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะทำหน้าที่รักษาสัตว์

6.4 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเกษตร

เพิ่มศักดิ์ วิทยากรณ์ (2542: 91) ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม การบริการของหน่วยงานของรัฐและเอกชนเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม และเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่ไปทำการส่งเสริมปศุสัตว์อยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการจัดบันทึกบัญชีฟาร์มอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการจัดบันทึกบัญชีฟาร์ม โดยให้เหตุผลว่ามีเวลาว่างในการจัดบันทึกบัญชีฟาร์มน้อย ถึงแม้จะเห็นว่า การจัดบันทึกบัญชีฟาร์มนั้นมีประโยชน์มาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบัญชีฟาร์ม และเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรที่คิดว่า การทำบัญชีฟาร์มเป็นการเสียเวลา โดยชี้ให้เกษตรกรเห็นประโยชน์ในการทำบัญชีฟาร์มว่าสามารถช่วยในการวางแผนการจัดการฟาร์มให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการจัดบันทึกบัญชีฟาร์มแต่ละครั้งไม่ได้ใช้เวลามากแต่อย่างใด

เชาวโรจน์ สุกกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจการได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และระดับความพึงพอใจในการได้รับการบริการจากหน่วยงานของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับปานกลาง

พิชิต ชุ่มเจริญ และเชาวโรจน์ สุกกิจ (2554: 1) ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรเลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรเลี้ยงกระบือมีระดับความพึงพอใจในการได้รับความรู้และการได้รับการบริการจากหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

6.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

สว่าง อังกุโร และคณะ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ปัญหา อุปสรรคการเลี้ยงกระบือของเกษตรกร คือ พื้นที่เลี้ยงกระบือไม่เพียงพอ ขาดแคลนเงินทุน อาหารหยาบไม่เพียงพอ และขาดความรู้ในการเลี้ยงกระบือตามหลักวิชาการ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ กรมปศุสัตว์ควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณ เพื่อพัฒนาการเลี้ยงกระบือในหมู่บ้านที่ทำการศึกษาให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่างการเลี้ยงกระบือของแต่ละจังหวัด จัดฝึกอบรมและรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้

เกษตรกรรู้จักการคัดเลือกพ่อพันธุ์กระบือที่มีลักษณะดี การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทำเลการเลี้ยงสัตว์สาธารณะ การปลูกพืชอาหารสัตว์ การใช้แรงงานและมูลกระบือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

นิตดา พันธุ์สวัสดิ์ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการเลี้ยงกระบือ ระดับปัญหาที่มีระดับมากที่สุดคือ ปัญหาด้านอาหารสัตว์ รองลงมาคือปัญหาระดับปานกลางคือ ปัญหาด้านการตลาดและการจัดการเลี้ยงดู และปัญหาระดับค่อนข้างน้อยคือ ปัญหาเรื่องโรคและด้านพันธุ์กระบือ

รววิทย์ ธนสุนทรสุทธิ และจางนงค์ จังอินทร์ (2550: 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงกระบือ คือ พื้นที่เลี้ยงกระบือไม่เพียงพอ รองลงมาคือ ขาดแหล่งเงินทุนในการกู้ยืม คิดเป็นร้อยละ 33.5 และ 32.5 ตามลำดับ

ขวัญชัย เนตรน้อย และวชิราพล สุกรภาค (2551: 1) ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการผลิตกระบือของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัญหา และอุปสรรคของเกษตรกรในการผลิตกระบือ จำนวน 7 ประเด็นหลัก สรุปได้ว่าเกษตรกรไม่มีปัญหาในการเลี้ยงกระบือมากนัก ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ฟางอาหารสำรองฤดูฝนและฤดูแล้ง รองลงมาคือแมลงรบกวน พยาธิภายในและภายนอก พันธุ์กระบือ และการให้บริการดูแลรักษาโรคกระบือจากหน่วยงานภาครัฐ

เชาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) ศึกษาสภาพและความพึงพอใจของเกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรคือ ความต้องการแหล่งน้ำสำหรับใช้ปลูกพืชอาหารสัตว์ในช่วงฤดูแล้งมากที่สุด รองลงมาคือ ต้องการสัตว์พันธุ์ดีสำหรับเลี้ยงขยายพันธุ์ และต้องการเมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพดี

6.6.สรุปประเด็นที่สำคัญเพื่อเป็นแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

6.6.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกครัวเรือน การดำรงตำแหน่งในสังคม สถานะภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกในสังคม การประกอบอาชีพ จำนวนแรงงานครัวเรือน ลักษณะพื้นที่ถือครอง พื้นที่ถือครองทางการเกษตร รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร รายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตร และหนี้สินครัวเรือน

6.6.2 การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ ชนิดและจำนวนพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก พื้นที่ปลูก วัตถุประสงค์ จำนวนแรงงานที่ใช้ผลิต ประสิทธิภาพการในการผลิต สภาพพื้นที่ปลูก การเตรียมดินก่อนปลูก วิธีการและอัตราการใช้ปุ๋ย จำนวนครั้งในการกำจัดวัชพืช และจำนวนครั้งในการให้น้ำตั้งแต่ปลูกถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต จำนวนและชนิดของปุ๋ยที่ใช้หลังจากตัด จำนวนครั้งการใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กิน และการปล่อยสัตว์ทะเลเลี้ยง รวมระยะเวลาการใช้ประโยชน์พืชอาหารสัตว์ จำนวนกระบือทั้งหมดเมื่อเข้าร่วมโครงการ จำนวนออกเป็นกระบือเพศผู้ และเพศเมีย จำนวนกระบือที่จำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ จำนวนกระบือคงเหลือ ณ วันสำรวจ จำนวนออกเป็นกระบือเพศผู้ และเพศเมีย ประสิทธิภาพในการเลี้ยง วัตถุประสงค์ของการเลี้ยง วิธีการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝน สถานที่เลี้ยง อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงดู วิธีการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูแล้ง สถานที่เลี้ยง อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงดู รายได้จากการเลี้ยงกระบือ และรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ

6.6.3 ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับการบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วม โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

6.6.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร เป็นการสอบถามโดยเป็นคำถามเปิด เพื่อให้เกษตรกร ได้แสดงความคิดเห็นที่แท้จริงอย่างเปิดเผย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระเบียบการวิจัย ซึ่งได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือทั้งหมดของจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 29,930 ราย เก็บตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงคือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2554 ทั้งหมด จำนวน 100 ราย ประกอบด้วย เกษตรกรในหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้

- 1.1 หมู่บ้านปิ่นรวี ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 38 ราย
- 1.2 หมู่บ้านโคนแดงใต้ ตำบลทมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 24 ราย
- 1.3 หมู่บ้านทัพไท ตำบลทมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 16 ราย
- 1.4 หมู่บ้านช่างปี ตำบลช่างปี อำเภอสีขจรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 22 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามปลายปิด คือ แบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิดคือ เติมคำในช่องว่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาจากหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสอบถามจากผู้ที่มีความรู้ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

2.2 กำหนดข้อมูลที่ต้องการจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดตัวชี้วัด และมาตรวัดข้อมูลในแต่ละประเด็นตามที่ได้กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูลตามประเด็นตัวชี้วัด และมาตรวัดมาสร้างเป็นข้อคำถาม ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกครัวเรือน การดำรงตำแหน่งในสังคม สถานภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกในสังคม การประกอบอาชีพ จำนวนแรงงานในครัวเรือน ลักษณะพื้นที่ถือครอง พื้นที่ถือครองทางการเกษตร รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร รายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตร และหนี้สินครัวเรือน

ตอนที่ 2 การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ ประกอบด้วย ชนิดและจำนวนพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก พื้นที่ปลูก วัตถุประสงค์ จำนวนแรงงานที่ใช้ผลิต ประสิทธิภาพในการอบรมการผลิตพืชอาหารสัตว์ สภาพพื้นที่ปลูก การเตรียมดินก่อนปลูก วิธีการและอัตราการปลูก จำนวนครั้งในการกำจัดวัชพืช และจำนวนครั้งในการให้น้ำตั้งแต่ปลูกถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต จำนวนและชนิดของปุ๋ยที่ใช้หลังจากตัด จำนวนครั้งการใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กิน และการปล่อยสัตว์แทะเล็ม รวมระยะเวลาการใช้ประโยชน์พืชอาหารสัตว์ จำนวนกระบือทั้งหมดเมื่อเข้าร่วมโครงการ จำแนกเป็นกระบือเพศผู้ และเพศเมีย จำนวนกระบือที่จำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ จำนวนกระบือคงเหลือ ณ วันสำรวจ จำแนกเป็นกระบือเพศผู้ และเพศเมีย ประสิทธิภาพในการเลี้ยงกระบือ วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงกระบือ วิธีการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝน สถานที่เลี้ยงกระบือ อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงกระบือ วิธีการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูแล้ง สถานที่เลี้ยงกระบือ อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงกระบือ รายได้จากการเลี้ยงกระบือ และรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับการบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ คำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วน มี 3 ระดับ แต่ละระดับมีคะแนน ดังนี้

พอใจน้อย มีค่าเท่ากับ 1

พอใจปานกลาง มีค่าเท่ากับ 2

พอใจมาก มีค่าเท่ากับ 3

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร

2.3 การควบคุมคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ทำการทดสอบโดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) แล้วนำไปทดสอบกับเกษตรกรที่ไม่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบว่าคำถามที่มีอยู่ในแบบสัมภาษณ์มีข้อใดที่ไม่ชัดเจน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

2.4 การหาความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ (reliability)

แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์) ทำการหาค่าความน่าเชื่อถือได้ โดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

3.1 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สัมภาษณ์เกษตรกร ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ รายชื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ดินสอ ปากกา และกล้องถ่ายรูป

3.2 การวางแผนการสัมภาษณ์ ขอความร่วมมือจากประธานกลุ่มเลี้ยงสัตว์ของแต่ละหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน ช่วยประชาสัมพันธ์ระดับนัดหมายเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดช่วงระยะเวลาการสัมภาษณ์ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ.2556

3.3 การสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์แนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญของเรื่องที่จะวิจัย และประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการวิจัย เริ่มสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ชี้แจงการตอบแบบสัมภาษณ์ และอ่านข้อคำถามให้เกษตรกรตอบ ผู้สัมภาษณ์บันทึกคำตอบหรือทำเครื่องหมายตามที่เกษตรกรตอบ

3.4 การสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และกล่าวขอบคุณเกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

ตอนที่ 2 ข้อมูลการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลการวัดค่าระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยน้ำหนัก (weight mean score) โดยกำหนดมาตรวัดความพึงพอใจ ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

พอใจน้อย มีค่าเท่ากับ 1

พอใจปานกลาง มีค่าเท่ากับ 2

พอใจมาก มีค่าเท่ากับ 3

จากนั้นใช้วิธีการคำนวณหาน้ำหนักค่าเฉลี่ยโดยใช้สูตรดังนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{3 - 1}{3} = 0.66 \end{aligned}$$

การแปลความหมายระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ใช้วิธีการนำค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

พอใจน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.66 คะแนน

พอใจปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.33 คะแนน

พอใจมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.00 คะแนน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการกำหนดมาตรวัดคล้ายกับตอนที่ 2 และการแปลความหมายเป็นดังนี้

ปัญหาน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.66 คะแนน

ปัญหาปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.33 คะแนน

ปัญหาหนัก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.00 คะแนน

ส่วนข้อเสนอแนะ ในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยายประกอบตาราง ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การดำรงตำแหน่งในสังคม สถานภาพทางสังคม และการเป็นสมาชิกในสังคม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.1 ผลการศึกษามีต่อไปนี้

1.1.1 เพศ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดย ร้อยละ 52.0 เป็นเพศชาย และร้อยละ 48.0 เป็นเพศหญิง

1.1.2 อายุ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.0 มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 60 ปี โดยร้อยละ 39.0 มีอายุอยู่ในช่วง 51 – 60 ปี ร้อยละ 34.0 มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 50 ปี ที่เหลือส่วนน้อยมีอายุ 40 ปีหรือน้อยกว่า และอายุ 61 ปี หรือมากกว่า ทั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่าเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย เท่ากับ 52.55 ปี

1.1.3 สถานภาพสมรส จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.0 สถานภาพสมรสแล้ว ร้อยละ 11.0 สถานภาพหม้ายหรือหย่า และร้อยละ 4.0 สถานภาพเป็นโสด

1.1.4 ระดับการศึกษา จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.0 จบระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 14.0 จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 5.0 จบระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. และร้อยละ 1.0 จบระดับปริญญาตรี และไม่ได้เรียนหนังสือตามลำดับ

1.1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.0 มีจำนวนสมาชิก อยู่ระหว่าง 4 – 6 คน รองลงมา ร้อยละ 18.0 มีจำนวนสมาชิก 3 คน หรือน้อยกว่า และร้อยละ 12.0 มีจำนวนสมาชิก 7 คน หรือมากกว่า โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 คน

1.1.6 ตำแหน่งในกลุ่มส่งเสริมการผลิตอาหารสัตว์ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.0 เป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 16.0 เป็นกรรมการ และร้อยละ 2.0 เป็นประธานกลุ่ม

1.1.7 สถานภาพทางสังคมในหมู่บ้าน จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.0 ไม่มีตำแหน่งในสังคมใดๆ ในหมู่บ้าน โดยมีเพียงส่วนน้อยที่มีสถานภาพทางสังคม คือ ร้อยละ 13.0 ด้านสาธารณสุข ร้อยละ 7.0 ด้านการปกครอง ร้อยละ 5.0 ด้านศาสนา และร้อยละ 2.0 ด้านการศึกษา

1.1.8 การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.0 เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน รองลงมา ร้อยละ 64.0 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 34.0 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ ร้อยละ 11.0 เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน และร้อยละ 2.0 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ในสังคม ตามลำดับ

ตารางที่ 4.1 สถานภาพทางสังคมของเกษตรกร

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	52	52.0
หญิง	48	48.0
2. อายุ		
40 ปี หรือน้อยกว่า	9	9.0
41 – 50 ปี	34	34.0
51 – 60 ปี	39	39.0
61 ปี หรือมากกว่า	18	18.0
Mean = 52.55 ปี S.D.= 9.49 ปี Minimum =30 ปี Maximum = 83 ปี		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3. สถานะภาพสมรส		
โสด	4	4.0
สมรส	85	85.0
หย่า/หม้าย	11	11.0
4. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	1.0
ชั้นประถมศึกษา	79	79.0
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	14	14.0
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	5	5.0
ปริญญาตรี	1	1.0
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
3 คน หรือน้อยกว่า	18	18.0
4 – 6 คน	70	70.0
7 คน หรือมากกว่า	12	12.0
Mean = 4.58 คน S.D.= 1.59 คน Minimum = 1 คน Maximum = 12 คน		
6. ตำแหน่งในกลุ่มส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์		
ประธาน	2	2.0
กรรมการ	16	16.0
สมาชิก	82	82.0
7. สถานภาพทางสังคมในหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีตำแหน่งทางสังคม	79	79.0
ด้านการศึกษา	2	2.0
ด้านศาสนา	5	5.0
ด้านสาธารณสุข	13	13.0
ด้านการปกครอง	7	7.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
8. การเป็นสมาชิกในสังคม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กองทุนหมู่บ้าน	84	84.0
กลุ่มลูกค้า ๒ ก ส	64	64.0
กลุ่มสหกรณ์	34	34.0
กลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน เช่น สตรี	11	11.0
ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น	2	2.0

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจด้านการประกอบอาชีพของเกษตรกร ได้แก่ การประกอบอาชีพของครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ลักษณะพื้นที่ถือครอง รวมพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งหมดของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงเป็น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.2 ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1.2.1 การประกอบอาชีพของครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการมีอาชีพด้านการเลี้ยงสัตว์ และส่วนใหญ่ ร้อยละ 99.0 มีอาชีพทำนา ประมาณกึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 56.0 มีอาชีพรับจ้าง และไม่เกินกึ่งหนึ่งมีอาชีพทำสวน ทำไร่ ค่าขาย และรับราชการ ร้อยละ 22.0; 16.0; 16.0 และ 4.0 ตามลำดับ

1.2.2 จำนวนแรงงานในครัวเรือน จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.0 มีจำนวนแรงงาน จำนวน 2 คนหรือน้อยกว่า และส่วนน้อย ร้อยละ 23 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนจำนวน 3 – 5 คนขึ้นไป โดยร้อยละ 20.0 มีจำนวนแรงงาน 3 – 4 คน และร้อยละ 3.0 มีจำนวนแรงงาน 5 คน หรือมากกว่า ทั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่ามีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมีเฉลี่ยเท่ากับ 2.29 คน

1.2.3 ลักษณะพื้นที่ถือครองการเกษตร จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พื้นที่กรรมสิทธิ์ พื้นที่เช่า และพื้นที่ที่บุคคลอื่นให้ทำกิน มีดังนี้

1) พื้นที่กรรมสิทธิ์ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 93.0 มีพื้นที่ถือครองที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง โดยร้อยละ 32.0 มีพื้นที่ จำนวน 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 30.0 มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 22.0 มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ และร้อยละ 9.0 มีพื้นที่ 31 ไร่หรือมากกว่า และส่วนน้อยร้อยละ 7.0 ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง โดยมีพื้นที่กรรมสิทธิ์เฉลี่ยเท่ากับ 17.32 ไร่

2) **พื้นที่เช่า** จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมากกว่ากึ่งหนึ่งเช่าพื้นที่ โดยร้อยละ 37.0 เช่าพื้นที่ จำนวน 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 11.0 เช่าพื้นที่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 5.0 เช่าพื้นที่ ระหว่าง 21 – 30 ไร่ และร้อยละ 2.0 เช่าพื้นที่ 31 ไร่หรือมากกว่า และไม่เกินกึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 45.0 ไม่เช่าพื้นที่ โดยมีค่าเฉลี่ยของเกษตรกรในการเช่าพื้นที่เท่ากับ 11.18 ไร่

3) **พื้นที่ที่บุคคลอื่นให้ทำกิน** จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 77.0 ไม่มีพื้นที่ที่บุคคลอื่นให้ทำกิน และมีส่วนน้อยที่บุคคลอื่นให้ทำกินเป่ามีเพียงร้อยละ 23.0 เท่านั้น โดยร้อยละ 6.0 จำนวน 5 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 9.0 อยู่ระหว่าง 6 - 15 ไร่ และร้อยละ 8.0 จำนวน 16 ไร่หรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่ที่บุคคลอื่นให้ทำกินเท่ากับ 12.52 ไร่

1.2.4 รวมพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งหมด จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 34.0 มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรอยู่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 25.0 มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ ร้อยละ 25.0 มีพื้นที่ถือครอง จำนวน 21 ไร่หรือมากกว่า และร้อยละ 16.0 มีพื้นที่จำนวน 10 ไร่หรือน้อยกว่า โดยมีพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 24.71 ไร่

ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจด้านการประกอบอาชีพของเกษตรกร

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. การประกอบอาชีพของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เลี้ยงสัตว์	100	100.0
ทำนา	99	99.0
รับจ้าง	56	56.0
ทำสวน	22	22.0
ทำไร่	16	16.0
ค้าขาย	16	16.0
รับราชการ	4	4.0
2. จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
2 คน หรือน้อยกว่า	77	77.0
3 – 4 คน	20	20.0
5 คน หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 2.29 คน S.D.= 0.84 คน Minimum =1 คน Maximum = 6 คน		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 100

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3. ลักษณะพื้นที่การถือครองการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
3.1 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์		
ไม่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์	7	7.0
10 ไร่ หรือน้อยกว่า	32	32.0
11 – 20 ไร่	30	30.0
21 – 30 ไร่	22	22.0
31 ไร่ หรือมากกว่า	9	9.0
Mean = 17.32 ไร่ S.D.= 11.86 ไร่ Minimum =0.75ไร่ Maximum = 64 ไร่		
3.2 พื้นที่เช่า		
ไม่เช่าพื้นที่	45	45.0
10 ไร่ หรือน้อยกว่า	37	37.0
11 – 20 ไร่	11	11.0
21 – 30 ไร่	5	5.0
31 ไร่ หรือมากกว่า	2	2.0
Mean = 11.18 ไร่ S.D.= 8.92 ไร่ Minimum =2 ไร่ Maximum = 48 ไร่		
3.3 พื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกิน		
ไม่มี	77	77.0
5 ไร่ หรือน้อยกว่า	6	6.0
6 – 15 ไร่	9	9.0
16 ไร่ หรือมากกว่า	8	8.0
Mean = 12.52 ไร่ S.D.= 10.25 ไร่ Minimum =1 ไร่ Maximum = 36 ไร่		
3.4 รวมพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด		
10 ไร่ หรือน้อยกว่า	16	16.0
11 – 20 ไร่	34	34.0
21 – 30 ไร่	25	25.0
31 ไร่ หรือมากกว่า	25	25.0
Mean = 24.71ไร่ S.D.= 15.56 ไร่ Minimum =0.75 ไร่ Maximum = 77 ไร่		

1.3 รายได้ครัวเรือนของเกษตรกร ได้แก่ รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตร รายได้ครัวเรือนนอกภาคการเกษตร และรายได้ของครัวเรือนทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.3 ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1.3.1 รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตร จำแนกออก ได้ดังนี้

1) **รายได้จากการทำนา** จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 99.0 มีรายได้จากการทำนา 100,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยร้อยละ 78.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท ร้อยละ 19.0 มีรายได้ 200,001 บาทหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 1.0 เท่านั้นที่ไม่มีรายได้ โดยมีรายได้จากการทำนาเฉลี่ยเท่ากับ 73,204.34 บาท

2) **รายได้จากการทำไร่** จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.0 ไม่มีรายได้ และส่วนน้อย ร้อยละ 29.0 มีรายได้จากการทำไร่ โดยร้อยละ 5.0 มีรายได้ 30,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท และร้อยละ 2.0 มีรายได้ 40,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการทำไร่เฉลี่ยเท่ากับ 29,722.22 บาท

3) **รายได้จากการทำสวน** จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.0 ไม่มีรายได้ และส่วนน้อย ร้อยละ 30.0 มีรายได้จากการทำสวน โดยร้อยละ 20.0 มีรายได้ 2,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 2,001 – 5,000 บาท และร้อยละ 5.0 มีรายได้ 5,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการทำสวนเฉลี่ยเท่ากับ 2,880 บาท

4) **รายได้จากการเลี้ยงสัตว์** จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.0 มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ โดยร้อยละ 30.0 มีรายได้ 30,001 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 25.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 24.0 มีรายได้ 10,000 บาทหรือน้อยกว่า มีเพียงร้อยละ 21.0 เท่านั้นที่ไม่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการเลี้ยงสัตว์เท่ากับ 30,431.65 บาท

5) **รายได้จากการผลิตไหม** จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณกึ่งหนึ่งหรือ ร้อยละ 49.0 ไม่มีรายได้ ที่เหลืออีกประมาณกึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 51.0 มีรายได้จากการผลิตไหม โดยร้อยละ 30.0 มีรายได้ 5,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 11.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 5.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท และร้อยละ 5.0 มีรายได้ 20,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการผลิตไหมเฉลี่ยเท่ากับ 8,531.37 บาท

6) **รายได้จากการประมง** จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.0 ไม่มีรายได้ และส่วนน้อยร้อยละ 17.0 มีรายได้จากการประมง โดย ร้อยละ 3.0 มีรายได้ 5,000 บาท

หรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001-6,000 บาท และร้อยละ 2.0 มีรายได้ 6,001 บาท หรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการประมงเฉลี่ยเท่ากับ 4,722.86 บาท

1.3.2 รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตรรวม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้อยู่ระหว่าง 8,800 – 614,000 บาท โดยร้อยละ 30.0 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 27.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท ร้อยละ 23.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 100,001 – 150,000 บาท และร้อยละ 20.0 มีรายได้ 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้ครัวเรือนภาคการเกษตรรวม เฉลี่ยเท่ากับ 104,733.90 บาท

1.3.3 รายได้ครัวเรือนนอกภาคการเกษตร จำแนกออกดังนี้

1) **รายได้จากการรับจ้าง** จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 74.0 มีรายได้จากการรับจ้าง โดยร้อยละ 27.0 มีรายได้ระหว่าง 5,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 26.0 มีรายได้ 5,000 บาท หรือน้อยกว่า ร้อยละ 15.0 มีรายได้ระหว่าง 20,001 – 50,000 บาท และร้อยละ 6.0 มีรายได้ 50,001 บาท หรือมากกว่า ส่วนน้อย ร้อยละ 26.0 ไม่มีรายได้ โดยมีรายได้จากการรับจ้างเฉลี่ยเท่ากับ 25,156.76 บาท

2) **รายได้จากการรับราชการ** จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.0 ไม่มีรายได้ มีเพียงร้อยละ 6.0 เท่านั้นที่มีรายได้ โดยร้อยละ 3.0 มีรายได้ 70,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 1.0 มีรายได้ระหว่าง 70,001 – 160,000 บาท และร้อยละ 2.0 มีรายได้ 160,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการรับราชการเฉลี่ยเท่ากับ 103,540 บาท

3) **รายได้จากบุตรหลานส่งมาให้** จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 61.0 มีรายได้จากบุตรหลานส่งมาให้ โดยร้อยละ 14.0 มีรายได้ 10,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 27.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 13.0 มีรายได้ระหว่าง 30,001 – 50,000 บาท และร้อยละ 7.0 มีรายได้ 50,001 บาทหรือมากกว่า ที่เหลือร้อยละ 39.0 ไม่มีรายได้ โดยมีรายได้เฉลี่ยจากบุตรหลานส่งมาให้เท่ากับ 28,590.16 บาท

4) **รายได้จากการค้าขาย** จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.0 ไม่มีรายได้ มีเพียงร้อยละ 20.0 เท่านั้นที่มีรายได้ โดยร้อยละ 10.0 มีรายได้ 5,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท และร้อยละ 5.0 มีรายได้ 10,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการค้าขายเท่ากับ 2,503.00 บาท

5) **รายได้อื่นๆ** จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.0 ไม่มีรายได้ มีเพียงร้อยละ 19.0 เท่านั้นที่มีรายได้ โดยร้อยละ 12.0 มีรายได้ 5,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 4.0 มีรายได้ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท และร้อยละ 3.0 มีรายได้ 10,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้อื่นๆเฉลี่ยเท่ากับ 6,331.58 บาท

1.3.4 รายได้ครัวเรือนนอกภาคการเกษตรรวม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมากกว่า กึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 52.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 50,000 บาท ร้อยละ 20.0 มีรายได้ 10,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 17.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท และร้อยละ 11.0 มีรายได้ 100,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้ครัวเรือนนอกภาคการเกษตรรวมเฉลี่ยเท่ากับ 50,496.84 บาท

1.3.5 รายได้ครัวเรือนทั้งหมด จากการศึกษา พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 78 มีรายได้ 200,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยร้อยละ 41 มีรายได้อยู่ระหว่าง 100,001 - 200,000 บาท และ ร้อยละ 37 มีรายได้ 100,000 บาทหรือน้อยกว่า มีเพียงร้อยละ 22 เท่านั้น ที่มีรายได้ 200,001 บาท หรือมากกว่า โดยร้อยละ 13 มีรายได้อยู่ระหว่าง 200,001 – 300,000 บาท และ ร้อยละ 9 มีรายได้ 300,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้ครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 152,705.90 บาท

ตารางที่ 4.3 สภาพทางเศรษฐกิจด้านรายได้ครัวเรือนของเกษตรกร

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1.1 รายได้จากการทำงาน		
ไม่มีรายได้	1	1.0
100,000 บาท หรือน้อยกว่า	78	78.0
100,001 -200,000 บาท	19	19.0
200,001 -300,000 บาท	1	1.0
300,001 บาท หรือมากกว่า	1	1.0
Mean = 73,204.34 บาท S.D.= 70,722.62 บาท		
Minimum =5,000 บาท Maximum = 50,000 บาท		
1.2 รายได้จากการทำงานไร่		
ไม่มีรายได้	91	91.0
30,000 บาท หรือน้อยกว่า	5	5.0
30,001 -40,000 บาท	2	2.0
40,001 บาท หรือมากกว่า	2	2.0
Mean = 29,722.22 บาท S.D. = 29,237.29 บาท		
Minimum =2,000 บาท Maximum = 90,000 บาท		

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.3 รายได้จากการทำสวน		
ไม่มีรายได้	70	70.0
2,000 บาท หรือน้อยกว่า	20	20.0
2,001 -5,000 บาท	5	5.0
5,001 บาท หรือมากกว่า	5	5.0
Mean = 2,880 บาท S.D.= 3,662.99 บาท		
Minimum =200 บาท Maximum = 15,000 บาท		
1.4 รายได้จากการการเลี้ยงสัตว์		
ไม่มีรายได้	21	21.0
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	24	24.0
10,001 -30,000 บาท	25	25.0
30,001 บาท หรือมากกว่า	30	30.0
Mean = 30,431.65 บาท S.D.= 29,552.44 บาท		
Minimum =100 บาท Maximum = 125,000 บาท		
1.5 รายได้จากการผลิตไหม		
ไม่มีรายได้	49	49.0
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	30	30.0
5,001 - 10,000 บาท	11	11.0
10,001 - 20,000 บาท	5	5.0
20,001 บาท หรือมากกว่า	5	5.0
Mean = 8,531.37 บาท S.D.= 10,353.13, บาท		
Minimum =200 บาท Maximum = 40,000 บาท		
1.6 รายได้จากประมง		
ไม่มีรายได้	93	93.0
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	3	3.0
5,001 - 6,000 บาท	2	2.0
6,001 บาท หรือมากกว่า	2	2.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
Mean = 4,722.82 บาท S.D.= 2,144.21 บาท		
Minimum =2,000 บาท Maximum = 8,000 บาท		
1.7 รายได้ของครัวเรือนภาคการเกษตรรวม		
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	30	30.0
50,001 - 100,000 บาท	27	27.0
100,001 - 150,000 บาท	23	23.0
150,001 บาท หรือมากกว่า	20	20.0
Mean = 104,733.90 บาท S.D.= 89,113.22 บาท		
Minimum =8,800 บาท Maximum = 614,000 บาท		
2. รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
2.1 รับจ้าง		
ไม่มีรายได้	26	26.0
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	26	26.0
5,001 -20,000 บาท	27	27.0
20,001 -50,000 บาท	15	15.0
50,001 บาท หรือมากกว่า	6	6.0
Mean = 25,156.76 บาท S.D.= 48,511.96 บาท		
Minimum =400 บาท Maximum = 360,000 บาท		
2.2 รับราชการ		
ไม่มีรายได้	94	94.0
70,000 บาท หรือน้อยกว่า	3	3.0
70,001 - 160,000 บาท	1	1.0
160,001 บาท หรือมากกว่า	2	2.0
Mean = 103,540 บาท S.D.= 111,089.96 บาท		
Minimum =300 บาท Maximum = 276,000 บาท		

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2.3 บุตร/หลานส่งให้		
ไม่มีรายได้	39	39.0
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	14	14.0
10,001 - 30,000 บาท	27	27.0
30,001 - 50,000 บาท	13	13.0
50,001 บาท หรือมากกว่า	7	7.0
Mean = 28,590.16 บาท S.D.= 24,839.90 บาท		
Minimum =500 บาท Maximum = 126,000 บาท		
2.4 ค่าขาย		
ไม่มีรายได้	80	80.0
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	10	10.0
5,001 - 10,000 บาท	5	5.0
10,001 บาท หรือมากกว่า	5	5.0
Mean = 2,503.00 บาท S.D.= 35,085.50 บาท		
Minimum =200 บาท Maximum = 120,000 บาท		
2.5 รายได้อื่นๆ		
ไม่มีรายได้	81	81.0
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	12	12.0
5,001 - 10,000 บาท	4	4.0
10,001 บาท หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 6,331.58 บาท S.D.= 7,799.93 บาท		
Minimum =1,000 บาท Maximum = 25,400 บาท		
2.6 รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรรวม		
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	20	20.0
10,001 - 50,000 บาท	52	52.0
50,001 – 100,000 บาท	17	17.0
100,001 บาท หรือมากกว่า	11	11.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
Mean = 50,496.84 บาท S.D.= 67,348.55 บาท		
Minimum=1,000 บาท Maximum = 533,040 บาท		
3. รายได้ครัวเรือนทั้งหมด		
100,000 บาท หรือน้อยกว่า	37	37.0
100,001 - 200,000 บาท	41	41.0
200,001 – 300,000 บาท	13	13.0
300,001 บาท หรือมากกว่า	9	9.0
Mean = 152,705.90 บาท S.D.= 112,949.59 บาท		
Minimum = 21,500 บาท Maximum = 664,000 บาท		

1.4 รายจ่ายครัวเรือนของเกษตรกร กล่าวถึงรายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตรเท่านั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงเป็นค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.4 ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1.4.1 รายจ่ายจากการทำนา จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.0 มีรายจ่ายจากการทำนา โดยร้อยละ 21.0 มีรายจ่าย 10,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 19.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 22.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 15.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท และร้อยละ 20.0 มีรายจ่าย 40,001 บาทหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 3.0 เท่านั้นที่ไม่มีรายจ่าย โดยมีรายจ่ายจากการทำนาเฉลี่ยเท่ากับ 30,114.95 บาท

1.4.2 รายจ่ายจากการทำไร่ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 14.0 เท่านั้นที่มีรายจ่าย โดยร้อยละ 4.0 มีรายจ่าย 5,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 3.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 4.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท และร้อยละ 3.0 มีรายจ่าย 20,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายจากการทำไร่เฉลี่ยเท่ากับ 14,707.14 บาท

1.4.3 รายจ่ายจากการทำสวน จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 11.0 เท่านั้นที่มีรายจ่าย โดยร้อยละ 5.0 มีรายจ่าย 1,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 3.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 1,001 – 5,000 บาท และร้อยละ 3.0 มีรายจ่าย 50,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยจากการทำสวนเท่ากับ 5,909.04 บาท

1.4.4 รายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณกึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 49.0 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์ 3,000 บาทหรือน้อยกว่า และอีกประมาณกึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 51.0 มีรายจ่ายได้ 3,000 บาทหรือมากกว่า โดยร้อยละ 27.0 มีรายจ่าย 7,001 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 14.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 3,001 – 5,000 บาท และร้อยละ 10.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 5,001 – 7,000 บาท โดยมีรายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ยเท่ากับ 7,236.00 บาท

1.4.5 รายจ่ายอื่นๆ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 60.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 40.0 เท่านั้นที่มีรายจ่าย โดยร้อยละ 16.0 มีรายจ่าย 10,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 14.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 6.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท และร้อยละ 4.0 มีรายจ่าย 30,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายอื่นๆเฉลี่ยเท่ากับ 16,607.18 บาท

1.4.6 รายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตรทั้งหมด จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 84.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10,001 – 100,000 บาท โดยร้อยละ 59.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10,001 – 50,000 บาท ร้อยละ 25.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท มีเพียงร้อยละ 16.0 เท่านั้น ที่มีรายจ่าย 10,000 บาทหรือน้อยกว่า และ 100,001 บาทหรือมากกว่า โดยร้อยละ 9.0 มีรายจ่าย 100,001 บาทหรือมากกว่า และร้อยละ 7.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีรายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 45,799.37 บาท

ตารางที่ 4.4 สภาพทางเศรษฐกิจด้านรายจ่ายครัวเรือนของเกษตรกร

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายจ่ายครัวเรือนจากภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1.1 รายจ่ายจากการทำนา		
ไม่มีรายจ่าย	3	3.0
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	21	21.0
10,001 – 20,000 บาท	19	19.0
20,001 – 30,000 บาท	22	22.0
30,001 – 40,000 บาท	15	15.0
40,001 บาท หรือมากกว่า	20	20.0
Mean = 30,114.95 บาท S.D.= 23,379.75 บาท		
Minimum =1,000 บาท Maximum = 107,700 บาท		

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.2 รายจ่ายจากการทำไร่		
ไม่มีรายจ่าย	86	86.0
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	4	4.0
5,001 – 10,000 บาท	3	3.0
10,001 – 20,000 บาท	4	4.0
20,001 บาท หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 14,707.14บาท S.D.= 10,518.15 บาท		
Minimum =1,000 บาท Maximum = 30,000 บาท		
1.3 รายจ่ายจากการทำสวน		
ไม่มีรายจ่าย	89	89.0
1,000 บาท หรือน้อยกว่า	5	5.0
1,001 – 5,000 บาท	3	3.0
5,001 บาท หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 5,909.04 บาท S.D.= 9,403.56 บาท		
Minimum =100 บาท Maximum = 32,000 บาท		
1.4 รายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์		
3,000 บาท หรือน้อยกว่า	49	49.0
3,001 – 5,000 บาท	14	14.0
5,001 – 7,000 บาท	10	10.0
7,001 บาท หรือมากกว่า	27	27.0
Mean = 7,236.00 บาท S.D.= 14,528.69 บาท		
Minimum =20 บาท Maximum = 101,030 บาท		
1.5 รายจ่ายจากอื่นๆ		
ไม่มีรายจ่าย	60	60.0
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	16	16.0
10,001 – 20,000 บาท	14	14.0
20,001 – 30,000 บาท	6	6.0

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
30,001 บาท หรือมากกว่า	4	4.0
Mean = 16,607.18 บาท S.D.= 14,677.64 บาท		
Minimum =200 บาท Maximum = 80,000 บาท		
1.6 รายจ่ายของครัวเรือนภาคการเกษตรรวม		
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	7	7.0
10,001 – 50,000 บาท	59	59.0
50,001 – 100,000 บาท	25	25.0
100,001 บาท หรือมากกว่า	9	9.0
Mean = 45,799.37 บาท S.D.= 34,049.07 บาท		
Minimum =645 บาท Maximum = 192,800 บาท		

1.5 หนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรของเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงในตารางที่ 4.5 มีผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.5.1 หนี้สินสหกรณ์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 68.0 ไม่มีหนี้สิน มีเพียงร้อยละ 32.0 เท่านั้นที่มีหนี้สิน โดยร้อยละ 24.0 มีหนี้สิน 100,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 6.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท และร้อยละ 2.0 มีหนี้สิน 2000,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีหนี้สินสหกรณ์เฉลี่ยเท่ากับ 119,937.50 บาท

1.5.2 หนี้สินกองทุนหมู่บ้าน จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 72.0 มีหนี้สิน โดยร้อยละ 12.0 มีหนี้สิน 15,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 22.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 15,001 – 25,000 บาท และร้อยละ 38.0 มีหนี้สิน 25,001 บาทหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 28.0 เท่านั้นที่ไม่มีหนี้สิน โดยมีหนี้สินกองทุนหมู่บ้านเฉลี่ยเท่ากับ 24,097.22 บาท

1.5.3 หนี้สินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกร 2 ใน 3 หรือร้อยละ 62.0 มีหนี้สิน โดยร้อยละ 34.0 มีหนี้สิน 100,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 21.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 100,001 – 300,000 บาท และร้อยละ 7.0 มีหนี้สิน 300,001 บาทหรือมากกว่า มีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 38.0 ที่ไม่มีหนี้สิน โดยมีหนี้สินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เฉลี่ยเท่ากับ 167,290 บาท

1.5.4 หนี้สินญาติหรือเพื่อนบ้าน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.0 ไม่มีหนี้สิน มีเพียงร้อยละ 29.0 ที่มีหนี้สิน โดยร้อยละ 10.0 มีหนี้สิน 15,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 7.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 15,001 – 25,000 บาท ร้อยละ 3.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 25,001 – 35,000 บาท และร้อยละ 9.0 มีหนี้สิน 300,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีหนี้สินญาติหรือเพื่อนบ้านเฉลี่ยเท่ากับ 37,193.10 บาท

1.5.5 หนี้สินนายทุน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.0 ไม่มีหนี้สิน มีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 5.0 เท่านั้นที่มีหนี้สิน โดยร้อยละ 3.0 มีหนี้สิน 30,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 1.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 30,001 – 100,000 บาท และร้อยละ 1.0 มีหนี้สิน 100,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีหนี้สินจากนายทุนเฉลี่ยเท่ากับ 81,000 บาท

1.5.6 หนี้สินบริษัท ห้าง ร้าน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.0 ไม่มีหนี้สิน มีเพียงร้อยละ 16.0 เท่านั้นที่มีหนี้สิน โดยร้อยละ 6.0 มีหนี้สิน 100,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 100,001 – 500,000 บาท และร้อยละ 5.0 มีหนี้สิน 500,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีหนี้สินบริษัท ห้าง ร้าน เฉลี่ยเท่ากับ 111,750 บาท

1.5.7 หนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรรวม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.0 มีหนี้สิน โดยร้อยละ 42.0 มีหนี้สิน 100,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 37.0 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 100,001 – 300,000 บาท และร้อยละ 17.0 มีหนี้สิน 300,001 บาทหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 4.0 เท่านั้นที่ไม่มีหนี้สิน โดยเกษตรกรมีหนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรรวม เฉลี่ยเท่ากับ 190,537.50 บาท

ตารางที่ 4.5 สภาพทางเศรษฐกิจด้านสถานะหนี้สินของเกษตรกร

n = 100

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานะหนี้สินของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1.1 สหกรณ์		
ไม่มีหนี้สิน	68	68.0
100,000 บาท หรือน้อยกว่า	24	24.0
100,001 -200,000 บาท	6	6.0
200,001 บาท หรือมากกว่า	2	2.0
Mean = 119,937.50 บาท S.D.= 285,498.96 บาท		
Minimum =10,000 บาท Maximum = 1,650,000 บาท		

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n = 100

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.2 กองทุนหมู่บ้าน		
ไม่มีหนี้สิน	28	28.0
15,000 บาท หรือน้อยกว่า	12	12.0
15,001 -25,000 บาท	22	22.0
25,001 บาท หรือมากกว่า	38	38.0
Mean = 24,097.22 บาท S.D.= 7,684.19 บาท		
Minimum =2,000 บาท Maximum = 30,000 บาท		
1.3 ฐ ก ส/สถาบันการเงิน		
ไม่มีหนี้สิน	38	38.0
100,000 บาท หรือน้อยกว่า	34	34.0
100,001 - 300,000 บาท	21	21.0
300,001 บาท หรือมากกว่า	7	7.0
Mean = 167,290 บาท S.D.= 217,326.63 บาท		
Minimum =10,000 บาท Maximum = 1,550,000 บาท		
1.4 ญาติหรือเพื่อนบ้าน		
ไม่มีหนี้สิน	71	71.0
15,000 บาท หรือน้อยกว่า	10	10.0
15,001 - 25,000 บาท	7	7.0
25,001 - 35,000 บาท	3	3.0
35,001 บาท หรือมากกว่า	9	9.0
Mean = 37,193.10 บาท S.D.= 42,351.20 บาท		
Minimum =3,000 บาท Maximum = 200,000 บาท		
1.5 นายทุน		
ไม่มีหนี้สิน	95	95.0
30,000 บาท หรือน้อยกว่า	3	3.0
30,001 - 100,000 บาท	1	1.0
100,001 บาท หรือมากกว่า	1	1.0

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n = 100

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
Mean = 81,000 บาท S.D.= 100,895.98 บาท		
Minimum =15,000 บาท Maximum = 250,000 บาท		
1.6 บริษัท ห้าง ร้าน		
ไม่มีหนี้สิน	84	84.0
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	6	6.0
10,001 - 50,000 บาท	5	5.0
50,001 บาท หรือมากกว่า	5	5.0
Mean = 111,750 บาท S.D.= 270,137.12 บาท		
Minimum =2,000 บาท Maximum = 1,085,000 บาท		
1.7 รวมหนี้สินของครัวเรือน		
ไม่มีหนี้สิน	4	4.0
100,000 บาท หรือน้อยกว่า	42	42.0
100,001 - 300,000 บาท	37	37.0
300,001 บาท หรือมากกว่า	17	17.0
Mean = 190,537.50 บาท S.D.= 227,141.87 บาท		
Minimum =30,000 บาท Maximum = 1,652,000 บาท		

ตอนที่ 2 การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

2.1 การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ ชนิดและจำนวน พื้นที่ปลูก วัตถุประสงค์ จำนวนแรงงาน ประสิทธิภาพ สภาพพื้นที่ปลูก การเตรียมดิน วิธีการและอัตราปลูก การกำจัดวัชพืชตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยว การให้น้ำตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยว จำนวนและชนิดของปุ๋ยที่ใช้ หลังจากตัด การใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กิน การใช้ประโยชน์จากการปล่อยสัตว์แทะเล็ม และการใช้ประโยชน์รวมจากแปลงพืชอาหารสัตว์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงเป็น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.6 ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

2.1.1 ชนิดและจำนวนพืชอาหารสัตว์ที่ปลูกของเกษตรกร แบ่งออกดังนี้

1) พันธุ์หญ้ารัฐ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 99.0 ปลูกหญ้าพันธุ์รัฐ โดยร้อยละ 82.0 ใช้พื้นที่ปลูก 1 ไร่ ร้อยละ 14.0 ใช้พื้นที่ปลูก 0.75 ไร่หรือน้อยกว่า และร้อยละ 3.0 ใช้พื้นที่ปลูก 2 ไร่หรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 1.0 เท่านั้น ที่ไม่ปลูกหญ้าพันธุ์รัฐ โดยใช้พื้นที่ปลูกเฉลี่ยเท่ากับ 0.95 ไร่

2) พันธุ์หญ้ากินนีสีม่วง จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.0 ไม่ปลูกหญ้าพันธุ์นี้ มีเพียงร้อยละ 5.0 เท่านั้นที่ปลูก โดยร้อยละ 2.0 ใช้พื้นที่ปลูกหญ้า 0.75 ไร่หรือน้อยกว่า และร้อยละ 3.0 ใช้พื้นที่ปลูก 1 ไร่หรือมากกว่า โดยใช้พื้นที่ปลูกเฉลี่ยเท่ากับ 0.75 ไร่

2.1.2 พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ทั้งหมด จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.0 ใช้พื้นที่ปลูกระหว่าง 0.75 – 1.00 ไร่ ร้อยละ 13.0 ใช้พื้นที่ปลูก 0.75 ไร่หรือน้อยกว่า และร้อยละ 5.0 ใช้พื้นที่ปลูก 2 ไร่หรือมากกว่า โดยใช้พื้นที่ปลูกเฉลี่ยเท่ากับ 0.98 ไร่

2.1.3 วัตถุประสงค์ของการผลิตพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีวัตถุประสงค์ของการปลูกพืชอาหารสัตว์เพื่อใช้สำหรับเลี้ยงสัตว์ของตนเอง

2.1.4 จำนวนแรงงานที่ใช้ผลิตพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกร 2 ใน 3 หรือร้อยละ 68.0 ใช้แรงงาน 2 คน มีเพียงร้อยละ 32.0 เท่านั้นที่ใช้แรงงานในการผลิตพืชอาหารสัตว์ 1 และ 3 คน โดยร้อยละ 29.0 ใช้แรงงาน 1 คน และร้อยละ 3.0 ใช้แรงงาน 3 คน โดยมีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตพืชอาหารสัตว์เฉลี่ยเท่ากับ 1.74 คน

2.1.5 ประสบการณ์ในการผลิตพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดร้อยละ 98.0 มีประสบการณ์ในการผลิตพืชอาหารสัตว์ โดยร้อยละ 36.0 มีประสบการณ์ 4 ปีหรือน้อยกว่า ร้อยละ 56.0 มีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 5 – 10 ปี และร้อยละ 6.0 มีประสบการณ์ 11 ปีหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 2.0 เท่านั้นที่ไม่มีประสบการณ์ในการผลิตพืชอาหารสัตว์มาก่อน ทั้งนี้ เกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตพืชอาหารสัตว์เฉลี่ยเท่ากับ 6.38 ปี

2.1.6 สภาพพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ร้อยละ 99.0 มีสภาพพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เป็นที่ดอน และมีเพียงร้อยละ 2.0 เท่านั้นที่มีสภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่ม

2.1.7 การเตรียมดินในการปลูกพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการเตรียมดิน โดยร้อยละ 72.0 มีการเตรียมดิน 1 ครั้ง ร้อยละ 25.0 มีการเตรียมดิน 2 ครั้ง และร้อยละ 3.0 มีการเตรียมดิน 3 ครั้ง โดยมีการเตรียมดินเฉลี่ยเท่ากับ 1.31 ครั้ง

2.1.8 วิธีการและอัตราการปลูกพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรทั้งหมดปลูกพืชอาหารสัตว์ด้วยวิธีการหว่านด้วยเมล็ด โดยร้อยละ 77.0 หว่านในอัตราระหว่าง 2 – 3

กก.ต่อไร่ ร้อยละ 19.0 หว่านในอัตรา 4 กก.ต่อไร่หรือมากกว่า และร้อยละ 4.0 หว่านในอัตรา 1 กก.ต่อไร่หรือน้อยกว่า โดยมีวิธีการหว่านด้วยเมล็ดในอัตราเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 กก.ต่อไร่

2.1.9 การกำจัดวัชพืชตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยวพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.0 ไม่มีการกำจัดวัชพืช มีการกำจัดวัชพืชเพียงร้อยละ 30.0 เท่านั้นที่กำจัดวัชพืช โดยร้อยละ 27.0 กำจัดวัชพืชจำนวน 1 ครั้ง และร้อยละ 3.0 กำจัดวัชพืชจำนวน 2 ครั้ง โดยมีการกำจัดวัชพืชเฉลี่ยเท่ากับ 1.10 ครั้ง

2.1.10 การให้น้ำตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 69.0 ไม่มีการให้น้ำพืชอาหารสัตว์ มีการให้น้ำพืชอาหารสัตว์เพียงร้อยละ 31.0 เท่านั้น โดยร้อยละ 13.0 มีการให้น้ำระหว่าง 2-3 ครั้ง ร้อยละ 11.0 มีการให้น้ำ 4 ครั้งหรือมากกว่า และร้อยละ 7.0 มีการให้น้ำเพียง 1 ครั้ง โดยมีการให้น้ำเฉลี่ยเท่ากับ 2.25 ครั้ง

2.1.11 จำนวนและชนิดของปุ๋ยที่ใส่หลังจากตัดพืชอาหารสัตว์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.0 มีการใส่ปุ๋ยพืชอาหารสัตว์ และเพียงร้อยละ 15.0 เท่านั้นที่ไม่มีการใส่ปุ๋ยพืชอาหารสัตว์ ชนิดของปุ๋ยที่ใส่ มีได้ดังนี้

1) **ปุ๋ยอินทรีย์** จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.0 มีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์หลังตัดพืชอาหารสัตว์ โดยร้อยละ 44.0 ใส่ปุ๋ยจำนวน 201 กก.หรือมากกว่า ร้อยละ 21.0 ใส่ปุ๋ยระหว่าง 101 – 200 กก. และร้อยละ 10.0 ใส่ปุ๋ยจำนวน 100 กก.หรือน้อยกว่า และมีเพียงร้อยละ 25.0 ที่ไม่มีการใส่ปุ๋ย โดยมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ยเท่ากับ 242.93 กก.

2) **ปุ๋ยเคมี** จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.0 ใส่ปุ๋ยเคมี โดยร้อยละ 59.0 ใส่ปุ๋ยเคมีจำนวน 2 กก.หรือมากกว่า ร้อยละ 11.0 ใส่ปุ๋ยเคมี 1 กก.หรือน้อยกว่า และร้อยละ 2.0 ใส่ปุ๋ยเคมีจำนวน 1.50 กก. มีเพียงร้อยละ 28.0 ที่ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี โดยมีการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ยเท่ากับ 1.83 กก

2.1.12 การใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กิน จากผลการศึกษาพบว่า ประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 67.0 เกี่ยวให้สัตว์กินระหว่าง 3 – 4 ครั้ง ร้อยละ 21.0 เกี่ยวหญ้าให้สัตว์กิน 2 ครั้งหรือน้อยกว่า และร้อยละ 12.0 เกี่ยวหญ้าให้สัตว์กิน 5 ครั้งหรือมากกว่า โดยมีการใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวหญ้าให้สัตว์กินเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 ครั้ง

2.1.13 การใช้ประโยชน์จากการปล่อยสัตว์แทะเล็ม จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.0 ไม่ปล่อยสัตว์แทะเล็มในแปลงหญ้า มีเพียงร้อยละ 6.0 เท่านั้นที่ปล่อยสัตว์แทะเล็มในแปลงหญ้า โดยร้อยละ 5.0 ปล่อยแทะเล็มในแปลงหญ้าจำนวน 1 ครั้ง และร้อยละ 1.0 ปล่อยสัตว์แทะเล็มในแปลงหญ้าจำนวน 2 ครั้ง โดยมีการปล่อยสัตว์แทะเล็มในแปลงหญ้าเฉลี่ยเท่ากับ 1.17 ครั้ง

2.1.14 การใช้ประโยชน์รวมจากแปลงพืชอาหารสัตว์ จากผลการศึกษาพบว่า ประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 68.0 ใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์อยู่ระหว่าง 3 – 4 ครั้ง ร้อยละ 19.0 ใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์จำนวน 2 ครั้งหรือน้อยกว่า และร้อยละ 13.0 ใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์จำนวน 5 ครั้งหรือมากกว่า โดยมีการใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์เฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ครั้ง

ตารางที่ 4.6 สภาพการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชนิดของพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก		
พันธุ์หญ้ารูซี่		
ไม่ได้ปลูก	1	1.0
0.75 ไร่ หรือน้อยกว่า	14	14.0
1 ไร่	82	82.0
2 ไร่ หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 0.95 ไร่ S.D.= 0.28 ไร่ Minimum = 0.25 ไร่ Maximum = 2.00 ไร่		
พันธุ์หญ่ากินนีสีม่วง		
ไม่ได้ปลูก	95	95.0
0.75 ไร่ หรือน้อยกว่า	2	2.0
1.00 ไร่ หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 0.75 ไร่ S.D.= 0.35 ไร่ Minimum = 0.25 ไร่ Maximum = 1.00 ไร่		
2. พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ทั้งหมด		
0.75 ไร่ หรือน้อยกว่า	13	13.0
0.75 – 1.00 ไร่	82	82.0
1.00 ไร่ หรือมากกว่า	5	5.0
Mean = 0.98 ไร่ S.D.= 0.31 ไร่ Minimum = 0.25 ไร่ Maximum = 2.00 ไร่		
3. วัตถุประสงค์ของการผลิตพืชอาหารสัตว์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพื่อให้เลี้ยงสัตว์ของตนเอง	100	100.0

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
4. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตพืชอาหารสัตว์		
1 คน	29	29.0
2 คน	68	68.0
3 คน	3	3.0
Mean = 1.74 คน S.D.= 0.505 คน Minimum = 1 คน Maximum = 3 คน		
5. ประสบการณ์การในการอบรมเรื่องการผลิตพืชอาหารสัตว์		
ไม่มีประสบการณ์	2	2.0
4 ปี หรือน้อยกว่า	36	36.0
5 – 10 ปี	56	56.0
11 ปี หรือมากกว่า	6	6.0
Mean = 6.38 ปี S.D.= 6.61 ปี Minimum = 1 ปี Maximum = 50 ปี		
6. สภาพของพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ดอน	99	99.0
พื้นที่ลุ่ม	2	2.0
7. การเตรียมดินก่อนปลูกพืชอาหารสัตว์		
1 ครั้ง	72	72.0
2 ครั้ง	25	25.0
3 ครั้ง	3	3.0
Mean = 1.31 ครั้ง S.D.= 0.53 ครั้ง		
Minimum = 1 ครั้ง Maximum = 3 8 ครั้ง		
8. วิธีการและอัตราการปลูกพืชอาหารสัตว์		
วิธีการหว่าน		
1 กก.ต่อไร่ หรือน้อยกว่า	4	4.0
2 – 3 กก.ต่อไร่	77	77.0
4 กก.ต่อไร่ หรือมากกว่า	19	19.0
Mean = 2.65 ไร่ S.D.= 0.833 ไร่ Minimum = 1 ไร่ Maximum = 4 ไร่		

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
9. การกำจัดวัชพืชตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต		
ไม่กำจัด	70	70.0
1 ครั้ง	27	27.0
2 ครั้ง	3	3.0
Mean = 1.10 ครั้ง S.D.= 0.305 ครั้ง		
Minimum = 1 ครั้ง Maximum = 2 ครั้ง		
10.การให้น้ำตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชอาหารสัตว์		
ไม่มี	69	69.0
1 ครั้ง	7	7.0
2 - 3 ครั้ง	13	13.0
4 ครั้ง หรือมากกว่า	11	11.0
Mean = 2.55 ครั้ง S.D.= 1.21 ครั้ง		
Minimum = 1 ครั้ง Maximum = 4 ครั้ง		
11.จำนวนและชนิดของปุ๋ยที่ใส่หลังจากตัดพืชอาหารสัตว์		
ไม่ใส่ปุ๋ย	15	15.0
ใส่ปุ๋ย	85	85.0
ปุ๋ยอินทรีย์		
ไม่ใส่	25	25.0
100 กก หรือน้อยกว่า	10	10.0
101 – 200 กก.	21	21.0
201 กก. หรือมากกว่า	44	44.0
Mean = 242.93 กก. S.D.= 75.62 กก.		
Minimum = 50 กก. Maximum = 300 กก.		
ปุ๋ยเคมี		
ไม่ใส่	28	28.0
1 กก หรือน้อยกว่า	11	11.0
1.5 กก.	2	2.0

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2 กก หรือมากกว่า	59	59.0
Mean = 1.83 กก. S.D.= 0.36 กก. Minimum = 1 กก. Maximum = 2 กก.		
12. การใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กิน		
2 ครั้ง หรือน้อยกว่า	21	21.0
3 – 4 ครั้ง	67	67.0
5 ครั้ง หรือมากกว่า	12	12.0
Mean = 3.36 ครั้ง S.D.= 1.08 ครั้ง Minimum = 2 ครั้ง Maximum = 6 ครั้ง		
13. การใช้ประโยชน์จากการปล่อยแทะเล็ม		
ไม่ปล่อย	94	94.0
จำนวน 1 ครั้ง	5	5.0
จำนวน 2 ครั้ง	1	1.0
Mean = 1.17 ครั้ง S.D.= 0.41 ครั้ง Minimum = 1 ครั้ง Maximum = 2 ครั้ง		
14. การใช้ประโยชน์รวมจากใช้พืชอาหารสัตว์		
2 ครั้ง หรือน้อยกว่า	19	19.0
3 - 4 ครั้ง	68	68.0
5 ครั้ง หรือมากกว่า	13	13.0
Mean = 3.43 ครั้ง S.D.= 1.08 ครั้ง Minimum = 2 ครั้ง Maximum = 6 ครั้ง		

2.2 จำนวนกระบือของเกษตรกรทั้งหมดเมื่อเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ จำนวนกระบือที่

เกษตรกรเลี้ยงทั้งหมด จำแนกออกเป็นกระบือเพศผู้และเพศเมีย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงเป็นค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.7 ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

2.2.1 จำนวนกระป๋องที่เกษตรกรเลี้ยงทั้งหมด จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมากกว่า กึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 55.0 เลี้ยงกระป๋องทั้งหมดจำนวน 4 - 8 ตัว ร้อยละ 36.0 เลี้ยงกระป๋องทั้งหมด จำนวน 3 ตัวหรือน้อยกว่า และร้อยละ 9.0 เลี้ยงกระป๋องทั้งหมดจำนวน 7 ตัวหรือมากกว่า โดยเลี้ยง กระป๋องทั้งหมด เฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ตัว

2.2.2 กระป๋องเพศผู้ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 67.0 เลี้ยงกระป๋องเพศผู้ โดยร้อยละ 29.0 เลี้ยงกระป๋องเพศผู้ 1 ตัว ร้อยละ 28.0 เลี้ยงกระป๋องเพศผู้ 2 ตัว และ ร้อยละ 10.0 เลี้ยงกระป๋องเพศผู้ 3 ตัวหรือมากกว่า และมีเพียงร้อยละ 33.0 เท่านั้น ที่ไม่เลี้ยงกระป๋อง เพศผู้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.13 ตัว

2.2.3 กระป๋องเพศเมีย จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.0 เลี้ยง กระป๋องเพศเมีย โดยร้อยละ 49.0 เลี้ยงกระป๋องเพศเมีย ระหว่าง 3 - 4 ตัว ร้อยละ 36.0 เลี้ยงกระป๋องเพศ เมีย 2 ตัวหรือน้อยกว่า และร้อยละ 13.0 เลี้ยงกระป๋องเพศเมีย 3 ตัวหรือมากกว่า มีเพียง ร้อยละ 2.0 เท่านั้นที่ไม่เลี้ยงกระป๋องเพศเมีย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 ตัว

ตารางที่ 4.7 จำนวนกระป๋องที่เกษตรกรเลี้ยงเมื่อเข้าร่วมโครงการ

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1 จำนวนกระป๋องที่เลี้ยง เมื่อเข้าร่วมโครงการ พ.ศ. 2554		
3 ตัว หรือน้อยกว่า	36	36.0
4 - 6 ตัว	55	55.0
7 ตัว หรือมากกว่า	9	9.0
Mean = 4.17 ตัว S.D.= 1.69 ตัว		
Minimum = 1 ตัว Maximum = 9 ตัว		
2 จำนวนกระป๋องเพศผู้ เมื่อเข้าร่วมโครงการ พ.ศ. 2554		
ไม่เลี้ยง	33	33.0
1 ตัว	29	29.0
2 ตัว	28	28.0
3 ตัว หรือมากกว่า	10	10.0
Mean = 1.13 ตัว S.D.= 0.902 ตัว		
Minimum = 1 ตัว Maximum = 6 ตัว		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3.จำนวนกระป๋องเพศเมียเมื่อเข้าร่วมโครงการ		
ไม่เลี้ยง	2	2.0
2 ตัว หรือน้อยกว่า	36	36.0
3 – 4 ตัว	49	49.0
5 ตัว หรือมากกว่า	13	13.0
Mean = 3.04 ตัว S.D.= 1.25 ตัว		
Minimum= 1 ตัว Maximum = 7 ตัว		

2.3 จำนวนกระป๋องที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.8 จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกร 2 ใน 3 หรือร้อยละ 63.0 ไม่จำหน่ายกระป๋อง มีเพียงร้อยละ 37.0 เท่านั้นที่จำหน่ายกระป๋อง โดยร้อยละ 20.0 จำหน่ายกระป๋อง 1 ตัว ร้อยละ 17.0 จำหน่ายกระป๋อง 2 ตัว หรือมากกว่า โดยมีการจำหน่ายกระป๋องเฉลี่ยเท่ากับ 1.54 ตัว

ตารางที่ 4.8 จำนวนกระป๋องที่จำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนกระป๋องที่จำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ		
ไม่จำหน่าย	63	63.0
1 ตัว	20	20.0
2 ตัว หรือมากกว่า	17	17.0
Mean = 1.54, S.D.= 0.69, Min = 1, Max = 4		

2.4 จำนวนกระป๋องของเกษตรกร ณ วันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ได้แก่ จำนวนกระป๋องทั้งหมด จำแนกออกเป็นกระป๋องเพศผู้ และกระป๋องเพศเมีย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.9 ผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

2.4.1 จำนวนกระบือทั้งหมด ณ วันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเลี้ยงกระบือทั้งหมดอยู่ระหว่าง 1 – 7 ตัว โดยร้อยละ 45.0 เลี้ยงกระบือทั้งหมด 3 – 4 ตัว ร้อยละ 28.0 เลี้ยงกระบือทั้งหมด 2 ตัวหรือน้อยกว่า และร้อยละ 27.0 เลี้ยงกระบือทั้งหมด 5 ตัวหรือมากกว่า โดยเกษตรกรเลี้ยงกระบือทั้งหมด เฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ตัว

2.4.2 กระบือเพศผู้ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกร 2 ใน 3 หรือร้อยละ 61.0 เลี้ยงกระบือเพศผู้ โดยร้อยละ 29.0 เลี้ยงกระบือเพศผู้ 1 ตัว ร้อยละ 24.0 เลี้ยงกระบือเพศผู้ 2 ตัว และร้อยละ 8.0 เลี้ยงกระบือเพศผู้ 3 ตัวหรือมากกว่า และมีเพียงร้อยละ 39.0 ที่ไม่เลี้ยงกระบือเพศผู้ โดยเกษตรกรเลี้ยงกระบือเพศผู้ เฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ตัว

2.4.3 กระบือเพศเมีย จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ร้อยละ 98.0 เลี้ยงกระบือเพศเมีย โดยร้อยละ 11.0 เลี้ยงกระบือเพศเมีย 1 ตัว ร้อยละ 40.0 เลี้ยงกระบือเพศเมีย 2 ตัว และร้อยละ 47.0 เลี้ยงกระบือเพศเมีย 3 ตัวหรือมากกว่า มีเพียงเกษตรกรร้อยละ 2.0 ที่ไม่เลี้ยงกระบือเพศเมีย โดยเกษตรกรเลี้ยงกระบือเพศเมีย เฉลี่ยเท่ากับ 2.60 ตัว

ตารางที่ 4.9 จำนวนกระบือ ณ วันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนกระบือทั้งหมด ณ วันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556		
2 ตัว หรือน้อยกว่า	28	28.0
3 – 4 ตัว	45	45.0
5 ตัว หรือมากกว่า	27	27.0
Mean = 3.60 ตัว S.D.= 1.44 ตัว		
Minimum = 1 ตัว Maximum = 7 ตัว		
2. จำนวนกระบือเพศผู้ทั้งหมด		
ไม่เลี้ยง	39	39.0
1 ตัว	29	29.0
2 ตัว	24	24.0
3 ตัว หรือมากกว่า	8	8.0
Mean = 1.72 ตัว S.D.= 0.915 ตัว		
Minimum = 1 ตัว Maximum = 6 ตัว		

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3. จำนวนกระป๋องเพศเมียทั้งหมด		
ไม่เลี้ยง	2	2.0
1 ตัว	11	11.0
2 ตัว	40	40.0
3 ตัว หรือมากกว่า	47	47.0
Mean = 2.60 ตัว S.D.= 1.023 ตัว		
Minimum = 1 ตัว Maximum = 5 ตัว		

2.4 ประสบการณ์ในการเลี้ยงกระบือของเกษตรกร จากผลการศึกษา แสดงในตารางที่ 4.10 พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 48.0 มีประสบการณ์เลี้ยงกระบืออยู่ระหว่าง 16 - 35 ปี ร้อยละ 28.0 มีประสบการณ์เลี้ยงกระบือ 15 ปีหรือน้อยกว่า และร้อยละ 24.0 มีประสบการณ์ 36 ปีหรือมากกว่า โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงกระบือ เฉลี่ยเท่ากับ 25.52 ปี

2.5 วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงกระบือ จากผลการศึกษาแสดงในตารางที่ 4.10 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.0 เลี้ยงกระบือเพื่อเป็นมรดกตกทอด ร้อยละ 76.0 เพื่อผลิตปุ๋ยใช้เอง ถ้าเหลือจำหน่าย ร้อยละ 73.0 เพื่อผลิตพ่อแม่พันธุ์ชาย ร้อยละ 30.0 เพื่อขุนขายในระยะสั้น ร้อยละ 9.0 เพื่อใช้แรงงาน และร้อยละ 6 เพื่อการประกวด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 ประสบการณ์และวัตถุประสงค์การเลี้ยงกระบือของเกษตรกร

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ประสบการณ์ในการเลี้ยงกระบือ		
15 ปี หรือน้อยกว่า	28	28.0
16 - 35 ปี	48	48.0
36 ปี หรือมากกว่า	24	24.0
Mean = 25.52 ปี S.D.= 13.88 ปี		
Minimum = 3 ปี Maximum = 58 ปี		

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2. วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงกระบือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นมรดกตกทอด	84	84.0
ผลิตปุ๋ยใช้เองถ้าเหลือจำหน่าย	76	76.0
ผลิตพ่อแม่พันธุ์ขาย	73	73.0
เพื่อขุนขายในระยะสั้น	30	30.0
ใช้แรงงาน	9	9.0
เพื่อการประกวด สวยงาม	6	6.0

2.6 สภาพการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝน ได้แก่ วิธีการเลี้ยงกระบือ สถานที่เลี้ยงกระบือ อาหารหยابที่ใช้เลี้ยงกระบือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.11 ผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

2.6.1 วิธีการเลี้ยงกระบือ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.0 เลี้ยงกระบือแบบขังคอก รองลงมา ร้อยละ 81.0 เลี้ยงแบบผูกหลักเกี่ยวหญ้ามาให้กิน ร้อยละ 44.0 เลี้ยงแบบผูกล่าม และร้อยละ 8.0 เลี้ยงแบบไล่ต้อนแบบรวมฝูง ตามลำดับ

2.6.2 สถานที่เลี้ยงกระบือ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ร้อยละ 98.0 เลี้ยงในพื้นที่ตนเอง ร้อยละ 54.0 เลี้ยงในพื้นที่ผู้อื่น และร้อยละ 49.0 เลี้ยงในพื้นที่สาธารณะ

2.6.3 อาหารหยابที่ใช้เลี้ยงกระบือ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ร้อยละ 99.0 ใช้หญ้าธรรมชาติเลี้ยงกระบือ และร้อยละ 98.0 ใช้ฟางข้าวเลี้ยงกระบือ นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ใช้หญ้าพันธุ์จากแปลงปลูกสำหรับเลี้ยงกระบือ

ตารางที่ 4.11 สภาพการเลี้ยงในช่วงฤดูฝนของเกษตรกร

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. วิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูฝน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เลี้ยงขังคอก	87	87.0
ผูกหลักเกี่ยวหญ้ามาให้กิน	81	81.0
แบบผูกล่าม	44	44.0

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ไล่ต้อนแบบรวมฝูง/ปล่อยทุ่ง	8	8.0
2. สถานที่เลี้ยงในช่วงฤดูฝน (คำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ตนเอง	98	98.0
พื้นที่ผู้อื่น	54	54.0
พื้นที่สาธารณะ	49	49.0
3. อาหารหยابที่ใช้เลี้ยงในช่วงฤดูฝน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หญ้าธรรมชาติ	99	99.0
ฟาง	98	98.0
หญ้าพันธุ์จากแปลงปลูก	90	90.0

2.7 สภาพการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูแล้ง ได้แก่ วิธีการเลี้ยงกระบือ สถานที่เลี้ยงกระบือ อาหารหยابที่ใช้เลี้ยงกระบือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.12 ผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

2.7.1 วิธีการเลี้ยงกระบือ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ร้อยละ 96.0 เลี้ยงกระบือแบบผูกค้ำ เกษตรกรร้อยละ 42.0 เลี้ยงกระบือแบบไล่ต้อนรวมฝูง ร้อยละ 20.0 เลี้ยงกระบือแบบขังคอก และร้อยละ 14.0 เลี้ยงกระบือแบบผูกหลักเกี่ยวหญ้ามาให้กิน

2.7.2 สถานที่เลี้ยงกระบือ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ร้อยละ 96.0 เลี้ยงกระบือในพื้นที่ของตนเอง รองลงมา ร้อยละ 89.0 เลี้ยงกระบือในพื้นที่ผู้อื่น และร้อยละ 43.0 เลี้ยงกระบือในพื้นที่สาธารณะ

2.7.3 อาหารหยابที่เลี้ยงกระบือ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรทั้งหมดใช้หญ้าธรรมชาติเลี้ยงกระบือ รองลงมา ร้อยละ 99.0 ใช้ฟางข้าวเลี้ยงกระบือ และมีเพียงร้อยละ 7.0 ใช้หญ้าพันธุ์จากแปลงที่ปลูกเลี้ยงกระบือ

ตารางที่ 4.12 สภาพการเลี้ยงในช่วงฤดูเลี้ยงของเกษตรกร

n = 100

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. วิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูเลี้ยง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
แบบผูกล่าม	96	96.0
ไล่ต้อนแบบรวมฝูง/ปล่อยทุ่ง	42	42.0
เลี้ยงขังคอก	20	20.0
ผูกหลักเกี่ยวหญ้ามาให้กิน	14	14.0
2. สถานที่เลี้ยงในช่วงฤดูเลี้ยง (คำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ตนเอง	96	96.0
พื้นที่ผู้อื่น	89	89.0
พื้นที่สาธารณะ	43	43.0
3. อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงในช่วงฤดูเลี้ยง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หญ้าธรรมชาติ	100	100.0
ฟาง	99	99.0
หญ้าพันธุ์จากแปลงปลูก	7	7.0

2.8 รายได้จากการเลี้ยงกระบือระหว่างร่วมโครงการถึงวันสำรวจ ได้แก่ รายได้จากการจำหน่ายกระบือ การประกวด การผสมพันธุ์ การจำหน่ายมูลหรือปุ๋ยหมัก รายได้อื่นๆ และรวมรายได้จากการเลี้ยงกระบือทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.13 ผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

2.8.1 การจำหน่ายกระบือ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 หรือ ร้อยละ 63.0 ไม่มีรายได้จากการจำหน่ายกระบือ มีเพียงร้อยละ 37.0 เท่านั้นที่มีรายได้จากการจำหน่ายกระบือ โดยร้อยละ 21.0 มีรายได้ 30,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 11.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 30,001 – 50,000 บาท และร้อยละ 5.0 มีรายได้ 50,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการจำหน่ายกระบือเฉลี่ย 31,262.16 บาท

2.8.2 การประกวด จากการศึกษา พบว่าเกษตรกร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.0 ไม่มีรายได้จากการประกวด มีเพียงร้อยละ 5.0 เท่านั้นที่มีรายได้จากการประกวด โดยร้อยละ 2.0 มีรายได้

1,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 1,001 – 5,000 บาท และร้อยละ 1.0 มีรายได้ 5,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการประกวดเฉลี่ยเท่ากับ 2,800 บาท

2.8.3 การผสมพันธุ์ (กรณีพ่อพันธุ์) จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.0 ไม่มีรายได้จากการผสมพันธุ์ มีเพียงร้อยละ 4.0 เท่านั้นที่มีรายได้จากการผสมพันธุ์ โดยร้อยละ 2.0 มีรายได้ 200 บาท และร้อยละ 2.0 มีรายได้ 201 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 3,500 บาท

2.8.4 การจำหน่ายมูลหรือปุ๋ยหมัก จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.0 ไม่มีรายได้ มีเพียงร้อยละ 8.0 เท่านั้น ที่มีรายได้จากการจำหน่ายมูลหรือปุ๋ยหมัก โดยร้อยละ 5.0 มีรายได้ 1,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 1,001 – 2,000 บาท และร้อยละ 1.0 มีรายได้ 2,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 1,312.50 บาท

2.8.5 รายได้จากการเลี้ยงกระบือทั้งหมด จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมากกว่ากึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 55.0 ไม่มีรายได้จากการเลี้ยงกระบือ มีเพียงร้อยละ 45.0 เท่านั้นที่มีรายได้จากการเลี้ยงกระบือ โดยร้อยละ 19.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 16.0 มีรายได้ 30,001 บาทหรือมากกว่า และร้อยละ 10.0 มีรายได้ 10,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีรายได้จากการเลี้ยงกระบือทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 26,560.00 บาท

ตารางที่ 4.13 รายได้จากการเลี้ยงกระบือระหว่างร่วมโครงการ ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2556

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายได้จากการเลี้ยงกระบือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จำหน่ายกระบือ		
ไม่มีรายได้	63	63.0
30,000 บาท หรือน้อยกว่า	21	21.0
30,001 – 50,000 บาท	11	11.0
50,001 บาท หรือมากกว่า	5	5.0
Mean = 31,262.16 บาท S.D.= 21,282.72 บาท		
Minimum = 4,000 บาท Maximum = 100,000 บาท		
การประกวด		
ไม่มีรายได้	95	95.0
1,000 บาท หรือน้อยกว่า	2	2.0

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1,001 – 5,000 บาท	2	2.0
5,001 บาท หรือมากกว่า	1	1.0
Mean = 2,800 บาท S.D.= 2,514.95 บาท		
Minimum = 500 บาท Maximum = 6,000 บาท		
การผสมพันธุ์ (กรณีพ่อพันธุ์)		
ไม่มีรายได้	96	96.0
200 บาท	2	2.0
201 บาท หรือมากกว่า	2	2.0
Mean = 3,500 บาท S.D.= 6,336.14 บาท		
Minimum = 600 บาท Maximum = 13,000 บาท		
การจำหน่ายมูลหรือปุ๋ยหมัก		
ไม่มีรายได้	92	92.0
1,000 บาท หรือน้อยกว่า	5	5.0
1,001 – 2,000 บาท	2	2.0
2,001 บาท หรือมากกว่า	1	1.0
Mean = 1,312.50 บาท S.D.= 1,615.49 บาท		
Minimum = 200 บาท Maximum = 5,000 บาท		
2. รายได้จากกรเลี้ยงกระบือทั้งหมด		
ไม่มีรายได้	55	55.0
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	10	10.0
10,001 – 30,000 บาท	19	19.0
30,001 บาท หรือมากกว่า	16	16.0
Mean = 26,560.00 บาท S.D.= 22,201.95 บาท		
Minimum = 200 บาท Maximum = 100,000 บาท		

2.9 รายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือระหว่างร่วมโครงการถึงวันสำรวจ ได้แก่ รายจ่ายจากค่าซื้อกระบือ ค่าทำคอก ค่าผสมพันธุ์ ค่าอาหาร ค่าแร่ธาตุ ค่าถ่ายพยาธิ ค่าวัคซีน ค่ารักษาสัตว์ป่วย และ

รวมรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด แสดงในตารางที่ 4.14 ผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

2.9.1 ค่าซื้อกระบือ จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 12.0 เท่านั้นที่มีรายจ่ายจากการซื้อกระบือ โดยร้อยละ 2.0 มีรายจ่าย 10,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 7.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท และร้อยละ 3.0 มีรายจ่าย 20,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 25,916.67 บาท

2.9.2 ค่าทำคอก จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 13.0 เท่านั้นที่มีรายจ่ายจากการทำคอก โดยร้อยละ 9.0 มีรายจ่าย 5,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 3.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท และร้อยละ 1.0 มีรายจ่าย 10,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 5,492.31 บาท

2.9.3 ค่าผสมพันธุ์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณกึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 52.0 มีรายจ่ายจากค่าผสมพันธุ์ โดยร้อยละ 20.0 มีรายจ่าย 300 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 20.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 301 – 600 บาท และร้อยละ 12.0 มีรายจ่าย 601 บาทหรือมากกว่า ที่เหลือร้อยละ 48.0 ไม่มีรายจ่ายจากค่าผสมพันธุ์ โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 509.62 บาท

2.9.4 ค่าอาหาร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 13.0 เท่านั้นที่มีรายจ่าย โดยร้อยละ 6.0 มีรายจ่าย 1,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 4.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 1,001 – 2,000 บาท และร้อยละ 3.0 มีรายจ่าย 2,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 1,760.00 บาท

2.9.5 ค่าแร่ธาตุ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 13.0 เท่านั้นที่มีรายจ่าย โดยร้อยละ 5.0 มีรายจ่าย 100 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 101 – 200 บาท และร้อยละ 3.0 มีรายจ่าย 201 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 187.31 บาท

2.9.6 ค่าถ่ายพยาธิ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 61.0 มีรายจ่ายจากค่าถ่ายพยาธิ โดยร้อยละ 36.0 มีรายจ่าย 200 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 19.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 201 – 500 บาท และร้อยละ 6.0 มีรายจ่าย 501 บาทหรือมากกว่า และร้อยละ 39.0 ไม่มีรายจ่าย โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 286.89 บาท

2.9.7 ค่าแรงในการทำวัคซีน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90.0 มีรายจ่ายจากการทำวัคซีน โดยร้อยละ 58.0 มีรายจ่าย 50 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 20.0 มีรายจ่ายอยู่

ระหว่าง 51 – 100 บาท และร้อยละ 12.0 มีรายจ่าย 101 บาทหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 10.0 เท่านั้นที่ไม่มีรายจ่าย โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 66.28 บาท

2.9.8 ค่ารักษากระป๋องป่วย จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.0 ไม่มีรายจ่าย มีเพียงร้อยละ 13.0 ที่มีรายจ่ายจากค่ารักษากระป๋องป่วย โดยร้อยละ 3.0 มีรายจ่าย 200 บาท หรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 201 – 300 บาท และร้อยละ 5.0 มีรายจ่าย 301 บาท หรือมากกว่า โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 367.09 บาท

รายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือรวม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ร้อยละ 98.0 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ โดยร้อยละ 64.0 มีรายจ่าย 1,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 22.0 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 1,001 – 10,000 บาท และร้อยละ 12.0 มีรายจ่าย 10,001 บาทหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 2.0 เท่านั้นที่ไม่มีรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ โดยมีรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือเฉลี่ยเท่ากับ 4,718.98 บาท

ตารางที่ 4.14 รายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือระหว่างร่วมโครงการ ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2556

n = 100

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ค่าซื้อกระบือ		
ไม่มีรายจ่าย	88	88.0
10,000 บาท หรือน้อยกว่า	2	2.0
10,001 – 20,000 บาท	7	7.0
20,001 บาท หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 25,916.67 บาท S.D.= 27,414.19 บาท		
Minimum = 8,000 บาท Maximum = 95,000 บาท		
ค่าทำคอก		
ไม่มีรายจ่าย	87	87
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	9	9.0
5,001 – 10,000 บาท	3	3.0
10,001 บาท หรือมากกว่า	1	1.0
Mean = 5,492.31 บาท S.D.= 5,389.87 บาท		
Minimum = 1,000 บาท Maximum = 20,000 บาท		

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าสมพันธ์		
ไม่มีรายจ่าย	48	48.0
300 บาท หรือน้อยกว่า	20	20.0
301 – 600 บาท	20	20.0
601 บาท หรือมากกว่า	12	12.0
Mean = 509.62 บาท S.D.= 353.28 บาท		
Minimum = 100 บาท Maximum = 20,000 บาท		
ค่าอาหาร		
ไม่มีรายจ่าย	87	87.0
1,000 บาท หรือน้อยกว่า	6	6.0
1,001 – 2,000 บาท	4	4.0
2,001 บาท หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 1,760.00 บาท S.D.= 1,263.25 บาท		
Minimum = 300 บาท Maximum = 5,000 บาท		
ค่าแร่ธาตุ		
ไม่มีรายจ่าย	87	87.0
100 บาท หรือน้อยกว่า	5	5.0
101 – 200 บาท	5	5.0
201 บาท หรือมากกว่า	3	3.0
Mean = 187.31,บาท S.D.= 125.87 บาท		
Minimum = 35 บาท Maximum = 500 บาท		
ค่าถ่ายพยาธิ		
ไม่มีรายจ่าย	39	39.0
200 บาท หรือน้อยกว่า	36	36.0
201 – 500 บาท	19	19.0
501 บาท หรือมากกว่า	6	6.0

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

n = 100		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
Mean = 286.89 บาท S.D.= 296.31 บาท		
Minimum = 50 บาท Maximum = 1,900 บาท		
ค่าวัคซีน		
ไม่มีรายจ่าย	10	10.0
50 บาท หรือน้อยกว่า	58	58.0
51 – 100 บาท	20	20.0
101 บาท หรือมากกว่า	12	12.0
Mean = 66.28 บาท S.D.= 62.81 บาท		
Minimum = 10 บาท Maximum = 400 บาท		
ค่ารักษากระบือป่วย		
ไม่มีรายจ่าย	87	87.0
200 บาท หรือน้อยกว่า	3	3.0
201 – 300 บาท	5	5.0
301 บาท หรือมากกว่า	5	5.0
Mean = 367.09 บาท S.D.= 236.58 บาท		
Minimum = 40 บาท Maximum = 100 บาท		
2. รวมรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือ		
ไม่มีรายจ่าย	2	2.0
1,000 บาท หรือน้อยกว่า	64	64.0
1,001 – 10,000 บาท	22	22.0
10,001 บาท หรือมากกว่า	12	12.0
Mean = 4,718.98 บาท S.D.= 14,125.65 บาท		
Minimum = 10 บาท Maximum = 96,030 บาท		

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

สำหรับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการใช้ประโยชน์ของเกษตรกรจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ โดยกำหนดมาตรวัดความพึงพอใจ ออกเป็น 3 ระดับ คือ พอใจน้อย พอใจปานกลาง และพอใจมาก แล้วนำมาเทียบกับค่าเฉลี่ยของเกณฑ์ดังนี้

พอใจน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.66 คะแนน

พอใจปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.33 คะแนน

พอใจมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.00 คะแนน

ข้อมูลแสดงในตารางที่ 4.15 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ มีดังต่อไปนี้

3.1 การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ จากการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 จัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ความรู้ที่ได้รับนำมาจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเป็นคณะทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 ความรู้ที่ได้รับในการนำพืชอาหารสัตว์ไปใช้เลี้ยงกระบือในระนะที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 ความรู้ที่ได้รับจากการปลูกพืชอาหารสัตว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 ความรู้ที่ได้รับด้านการจัดการเลี้ยงดูกระบือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 และความรู้ในการปรับปรุงดินให้เหมาะสมก่อนปลูกพืช มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 ส่วนความพึงพอใจของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ความรู้การนำอาหารชั้นที่ได้รับไปให้กระบือกินในช่วงฤดูแล้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.25 ความรู้เรื่องการผลิต และการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพอื่นของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 และความรู้ในการบันทึกข้อมูลการผลิตพืชอาหารสัตว์และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ เพื่อนำมาใช้วางแผนการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.25

3.2 การได้รับการบริการจากหน่วยงาน จากการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 จัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ การบริการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในการผลิตพืชอาหารสัตว์และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 การบริการสนับสนุนอาหารสำเร็จรูปเพื่อนำไปใช้เลี้ยงกระบือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 การสนับสนุนเจ้า

แลกเปลี่ยนเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตปุ๋ยหมักสำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 การสนับสนุนปูนขาวเพื่อนำไปใช้ปรับค่าความเป็นกรดต่างของดินให้เหมาะสมกับการปลูกพืชอาหารสัตว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 และการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์หญ้าเพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 ส่วนความพึงพอใจของเกษตรกรที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ความสะดวกในการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ของเกษตรกรนอกเหนือจากการได้รับความรู้เรื่องการผลิตและการใช้ประโยชน์พืชอาหารสัตว์และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 และเทคโนโลยีการหว่านหญ้าหยาบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17

3.3 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ จากการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 จัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ การที่เจ้าหน้าที่นัดหมายเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมาเข้ารับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 การเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 การคัดเลือกสมาชิกภายในกลุ่มเป็นคณะทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 การแบ่งพื้นที่ของเกษตรกรมาปลูกพืชอาหารสัตว์ และการนำปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักของเกษตรกรมาใช้ในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34 ส่วนความพึงพอใจของเกษตรกรที่อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ การที่เจ้าหน้าที่ของโครงการขอความร่วมมือให้เกษตรกรจัดบันทึกข้อมูลกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.13

3.4 การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ จากการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 จัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากในทุกประเด็น มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.40 – 2.44 ได้แก่ การเจริญเติบโตของกระบือ ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการไปถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน และประโยชน์ของการปลูกพืชอาหารสัตว์ไว้สำหรับเลี้ยงกระบือที่ทำให้ประหยัดเวลาที่ไม่ไปหาจากแหล่งอื่นมาให้กระบือกิน

ตารางที่ 4.15 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

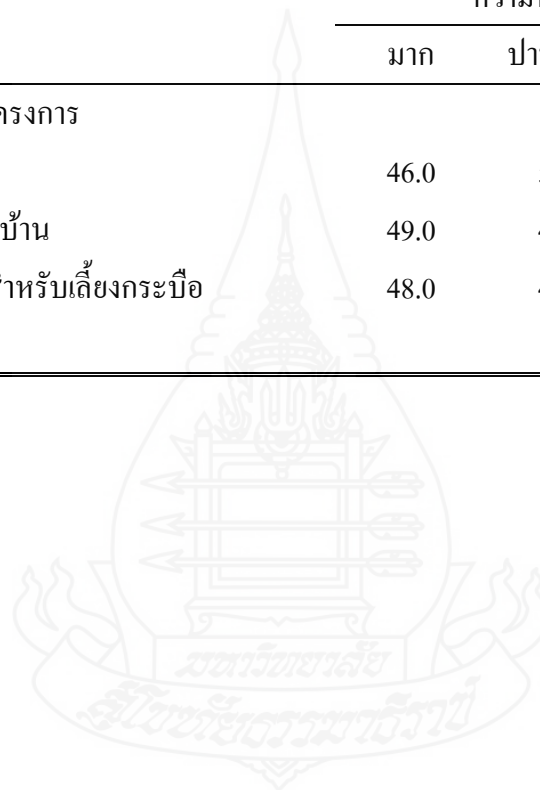
รายการ	ความพึงพอใจ			คะแนน ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
1. การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่				2.36	มาก
1.1 ความรู้การจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเป็นคณะทำงาน	48.0	41.0	11.0	2.62	มาก
1.2 ความรู้การนำพืชอาหารสัตว์ไปใช้เลี้ยงกระบือในระยะที่เหมาะสม	53.0	42.0	5.0	2.48	มาก
1.3 ความรู้การปลูกพืชอาหารสัตว์	52.0	38.0	10.0	2.42	มาก
1.4 ความรู้การเลี้ยงกระบือ	62.0	38.0	0.0	2.41	มาก
1.5 ความรู้การปรับปรุงดินให้เหมาะสมก่อนปลูกพืช	48.0	43.0	9.0	2.39	มาก
1.6 ความรู้การเสริมอาหารชั้นให้กินในช่วงฤดูแล้ง	44.0	37.0	19.0	2.25	ปานกลาง
1.7 ความรู้ที่ได้รับนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์อื่นๆ	33.0	59.0	8.0	2.25	ปานกลาง
1.8 ความรู้การบันทึกข้อมูลเพื่อนำมาใช้วางแผนการผลิตทางการเกษตร	30.0	46.0	24.0	2.06	ปานกลาง
2. การได้รับการบริการจากหน่วยงาน				2.36	มาก
2.1 คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในการผลิตพืชอาหารสัตว์และเลี้ยงดูกระบือ	64.0	30.0	6.0	2.58	มาก
2.2 การบริการสนับสนุนอาหารสำเร็จรูปไปใช้เลี้ยงกระบือ	62.0	21.0	17.0	2.45	มาก
2.3 การบริการสนับสนุนแกลบค้ำนำไปใช้เป็นส่วนผสมในการผลิต ปุ๋ยหมักสำหรับปรับปรุงดิน	47.0	46.0	7.0	2.40	มาก

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

รายการ	ความพึงพอใจ			คะแนน ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
2.4 การบริการสนับสนุนปฐมนิเทศที่นำไปใช้ปรับปรุงดิน	49.0	42.0	9.0	2.40	มาก
2.5 การบริการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์หญ้าสำหรับนำไปปลูก	50.0	38.0	12.0	2.38	มาก
2.6 ความสะดวกในการติดต่อเจ้าหน้าที่	39.0)	46.0	15.0)	2.24	ปานกลาง
2.7 การบริการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร	30.0	62.0	8.0	2.22	ปานกลาง
2.8 เทคโนโลยีการหว่านหว่านปุ๋ย	35.0	47.0	18.0	2.17	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน				2.36	มาก
3.1 การนัดหมายวัน เวลา ที่เข้าร่วมการฝึกอบรม	61.0	36.0	3.0	2.58	มาก
3.2 การเปิดโอกาสให้เกษตรกรร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน	48.0	42.0	10.0	2.37	มาก
3.3 การคัดเลือกสมาชิกภายในกลุ่มเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน	49.0	37.0	14.0	2.35	มาก
3.4 การแบ่งปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก พื้นที่ของเกษตรกรที่นำมาใช้ผลิตพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงกระบือ	40.0	54.0	6.0	2.34	มาก
3.5 การจัดบันทึกข้อมูลในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ	31.0	51.0	18.0	2.13	ปานกลาง

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

รายการ	ความพึงพอใจ			คะแนน ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
4. การได้รับประโยชน์เกษตรกรจากการเข้าร่วมโครงการ				2.42	มาก
4.1 การเจริญเติบโตของกระบือ	46.0	52.0	2.0	2.44	มาก
4.2 ความรู้ที่ได้รับแล้วนำไปถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน	49.0	44.0	7.0	2.42	มาก
4.3 ประโยชน์ของการปลูกพืชอาหารสัตว์ไว้สำหรับเลี้ยงกระบือ	48.0	44.0	8.0	2.40	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม				2.36	มาก

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์

4.1 ปัญหาของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์

ปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ แบ่งออกเป็น 7 ประเด็น ได้แก่ พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การกำจัดวัชพืช การปรับปรุงดิน แหล่งน้ำ และการใช้ประโยชน์ของพืชอาหารสัตว์ โดยกำหนดมาตรฐานวัดปัญหาของเกษตรกร ออกเป็น 3 ระดับ คือ ปัญหาน้อย ปัญหาปานกลาง และปัญหามาก แล้วนำมาเทียบกับค่าเฉลี่ยของเกณฑ์ดังนี้

ปัญหาน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.66 คะแนน

ปัญหาปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.33 คะแนน

ปัญหามาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.00 คะแนน

ตารางที่ 4.16 แสดงผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.13 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น มีผลดังต่อไปนี้

4.1.1 พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ พบว่า ปัญหาของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และพื้นที่ปลูกมีน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 และ 2.02 ตามลำดับ

4.1.2 คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ พบว่า ปัญหาของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลางในด้านเมล็ดพันธุ์ที่มีขนาดเล็กมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 และปัญหาระดับน้อยในเรื่องของความงอกของเมล็ดต่ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.19

4.1.3 การเตรียมดิน พบว่า ปัญหาของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ ขาดเครื่องมือเตรียมดิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 และขาดแคลนแรงงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02

4.1.4 การกำจัดวัชพืช พบว่า ปัญหาของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า มีปัญหาปานกลางทุกข้อ ได้แก่ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องพืชอาหารสัตว์ และขาดแคลนแรงงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.23 และ 2.06 ตามลำดับ

4.1.5 การปรับปรุงดิน พบว่า ปัญหาของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า มีปัญหาระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ ขาดข้อมูลพื้นฐานดินในด้านสมบัติทางเคมี กายภาพของดิน และขาดแคลนปุ๋ยหมัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 และ 2.08 ตามลำดับ

4.1.6 แหล่งน้ำ พบว่า ปัญหาของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับมากในเรื่องแหล่งน้ำตามธรรมชาติขาดแคลนน้ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 และปัญหาระดับปานกลางในเรื่องขาดแคลนแหล่งน้ำในไร่นา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.12

4.1.7 การใช้ประโยชน์ของพืชอาหารสัตว์ พบว่า ปัญหาของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 ปัญหาอยู่ในระดับมาก คือปริมาณพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ

ตารางที่ 4.16 ปัญหาของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์

กระบวนการผลิต	ระดับปัญหา			คะแนน ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
1. พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์				2.08	ปานกลาง
1.1 ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	31.0	52.0	17.0	2.14	ปานกลาง
1.2 พื้นที่มีน้ำน้อย	24.0	54.0	22.0	2.02	ปานกลาง
2. คุณภาพของเมล็ดพันธุ์				2.02	ปานกลาง
2.1 เมล็ดพันธุ์มีขนาดเล็กมาก	28.0	58.0	14.0	2.14	ปานกลาง
2.2 ความงอกต่ำ	21.0	49.0	30.0	1.91	น้อย
3. การเตรียมดิน				2.08	ปานกลาง
3.1 ขาดเครื่องมือเตรียมดิน	32.0	51.0	17.0	2.15	ปานกลาง
3.2 ขาดแคลนแรงงาน	23.0	56.0	21.0	2.02	ปานกลาง
4. การกำจัดวัชพืช				2.14	ปานกลาง
4.1 ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องพืชอาหารสัตว์	35.0	53.0	12.0	2.23	ปานกลาง
4.2 ขาดแคลนแรงงาน	23.0	56.0	21.0	2.06	ปานกลาง

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

กระบวนการผลิต	ระดับปัญหา			คะแนน ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
5. การปรับปรุงดิน				2.09	ปานกลาง
5.1 ขาดข้อมูลพื้นฐานทางเคมี และกายภาพของดิน	29.0	52.0	19.0	2.10	ปานกลาง
5.2 ขาดแคลนปุ๋ยหมัก	27.0	54.0	19.0	2.08	ปานกลาง
6. แหล่งน้ำ				2.24	ปานกลาง
6.1 แหล่งน้ำตามธรรมชาติขาดน้ำ	45.0	45.0	10.0	2.35	มาก
6.2 ขาดแคลนแหล่งน้ำในไร่นา	39.0	34.0	27.0	2.12	ปานกลาง
7. การใช้ประโยชน์ของพืชอาหารสัตว์					
7.1 ปริมาณพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ	44.4	49.0	7.0	2.37	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม				2.13	ปานกลาง

4.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัย และทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ในกระบวนการผลิตพืชอาหาร สัตว์ ทั้ง 7 ประเด็น ได้แก่ พื้นที่ปลูก คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การกำจัดวัชพืช การ ปรับปรุงดิน แหล่งน้ำ และการใช้ประโยชน์ของพืชอาหารสัตว์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ผล การศึกษา พบว่า เกษตรกร 2 ใน 3 หรือร้อยละ 65.0 แสดงข้อเสนอแนะ และเกษตรกรร้อยละ 35.0 ไม่แสดงข้อเสนอแนะ รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 45.0 มีข้อเสนอแนะว่าควร ปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน โดยมีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ ร่วมกัน

4.2.2 คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 35.0 มีข้อเสนอแนะว่า อยากได้ ท่อนพันธุ์หญ้ามาปลูก เนื่องจากมีแรงงานและประสบการณ์น้อยในการปลูกพืชอาหารสัตว์น้อย

4.2.3 การเตรียมดิน พบว่า เกษตรกร เพียงร้อยละ 11.0 เท่านั้นที่มีข้อเสนอแนะว่า แอ ยกได้ท่อนพันธุ์มาปลูก เพราะกระบวนการปลูกไม่ยุ่งยาก เนื่องจากเกษตรกรไม่มีรถไถเป็นของ ตนเอง ต้องรอรถจากเพื่อนบ้านทำให้การเตรียมดินไม่ทันต่อฤดูกาลเพาะปลูก

4.2.4 การกำจัดวัชพืช พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 22.0 มีข้อเสนอแนะว่า ไม่มีควม จำเป็นต้องกำจัด เพราะสามารถนำมาใช้เลี้ยงกระบือได้ ปกติก็เกี่ยวหญ้ามาให้กระบือกินอยู่แล้ว

4.2.5 การปรับปรุงดิน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 36.0 มีข้อเสนอแนะว่า ต้องการปัจจัย การผลิตโดยเฉพาะวัสดุที่ใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตปุ๋ยหมักเพื่อให้มีปริมาณที่มาก เพราะมีเวลา น้อย ปรับปรุงดินเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น

4.2.6 แหล่งน้ำ พบว่า เกษตรกรกึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 50.0 มีข้อเสนอแนะว่า ต้องการ แหล่งน้ำในไร่นาที่ไม่ต้องเสียพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก อาทิ การขุดบ่อบาดาล

4.2.7 การใช้ประโยชน์ของพืชอาหารสัตว์ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 38.0 มีข้อเสนอแนะ ว่า อยากได้ท่อนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูงมาปลูก

ตารางที่ 4.17 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์

	n = 100	
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์	45	45.0
2. คุณภาพของเมล็ดพันธุ์	35	35.0
3. การเตรียมดิน	11	11.0
4. การกำจัดวัชพืช	22	22.0
5. การปรับปรุงดิน	36	36.0
6. แหล่งน้ำ	50	50.0
7. การใช้ประโยชน์ของพืชอาหารสัตว์	38	38.0

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ มีวัตถุประสงค์

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1.2 เพื่อศึกษาการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร

1.1.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

1.1.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในกระบวนการผลิตพืช

อาหารสัตว์

1.2 วิธีการดำเนินการ

ประชากร คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือทั้งหมดของจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 29,930 ราย เก็บตัวอย่างแบบเจาะจงกับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2554 ประกอบด้วย เกษตรกร หมู่บ้านป็นรัมย์ ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท จำนวน 38 ราย เกษตรกร หมู่บ้านโดนแดงใต้ ตำบลทมอ อำเภอปราสาท จำนวน 24 ราย เกษตรกร หมู่บ้านทัพไท ตำบลทมอ อำเภอปราสาท จำนวน 16 ราย และเกษตรกรหมู่บ้านช่างปี ตำบลช่างปี อำเภอสิงขันธ์ จำนวน 22 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 100 ราย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามแบบเลือกตอบ เดิมคำในช่องว่าง และแบบประมาณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย สถิติพรรณนา ใช้บรรยายลักษณะของข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) *สภาพทางสังคม* พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมากกว่ากึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.55 ปี สถานะภาพส่วนใหญ่สมรสแล้ว จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.58 คน ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด

2) *สภาพทางเศรษฐกิจ* พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ใช้แรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 2.29 คน ลักษณะพื้นที่ถือครองการเกษตร เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินเฉลี่ย 17.32 ไร่ เข้าพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 11.18 ไร่ และพื้นที่บุคคลอื่นที่ให้ทำกินเปล่าเฉลี่ย 12.52 ไร่ รวมพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 24.71 ไร่ รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ย 104,733.90 บาท และนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 50,496.84 บาท รวมรายได้ครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 152,705.90 บาท ส่วนรายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตรมีค่าเฉลี่ยเพียง 45,779.37 บาท ในขณะที่สถานะหนี้สินครัวเรือนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 190,537.50 บาท

1.3.2 สภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

1) *การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์* พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 99.0 ปลูกหญ้าพันธุ์ซีเฉลี่ย 0.95 ไร่ มีเพียงร้อยละ 5.0 เท่านั้นที่ปลูกหญ้าพันธุ์กินนีสีม่วงเฉลี่ย 0.75 ไร่ รวมพื้นที่ปลูกทั้งหมดเฉลี่ย 0.98 ไร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ของตนเอง ใช้แรงงานในการผลิตเฉลี่ย 1.74 คน มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเรื่องการผลิตพืชอาหารสัตว์ เฉลี่ย 6.38 ปี สภาพพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน มีการเตรียมดินก่อนปลูกเฉลี่ย 1.31 ครั้ง ปลูกด้วยวิธีการหว่านด้วยเมล็ดในอัตราเฉลี่ย 2.65 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีการกำจัดวัชพืช มีเพียงร้อยละ 30.0 เท่านั้นที่มีการกำจัดวัชพืช โดยมีค่าเฉลี่ย 1.10 ครั้ง ส่วนการใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใส่ปุ๋ยหลังจากตัดพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ ใส่ในอัตราเฉลี่ย 242.93 กิโลกรัมต่อไร่ และปุ๋ยเคมี ใส่ในอัตราเฉลี่ย 1.83 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กินเฉลี่ย 3.36 ครั้งต่อปี และปล่อยสัตว์แทะเล็มเฉลี่ย 1.17 ครั้งต่อปี รวมการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย 3.43 ครั้งต่อปี

2) *สภาพการผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกร* พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ พ.ศ. 2554 เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 4.17 ตัว จำแนกออกเป็นกระบือเพศผู้เฉลี่ย 1.13 ตัว เพศเมียเฉลี่ย 3.04 ตัว ระหว่างร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 37 จำหน่ายกระบือเฉลี่ย 1.54 ตัว

จำนวนกระบือคองเหลือในเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 เฉลี่ย 3.60 ตัว จำแนกออกเป็นกระบือเพศผู้ เฉลี่ย 1.00 ตัว เพศเมียเฉลี่ย 2.60 ตัว เกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 25.52 ปี วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงกระบือส่วนใหญ่เป็นมรดกตกทอด วิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูฝน ส่วนใหญ่เลี้ยงแบบขังคอก ในสถานที่เลี้ยงของตนเอง อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงคือหญ้าธรรมชาติ ส่วนวิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูแล้ง ส่วนใหญ่เลี้ยงแบบผูกล้า ในสถานที่เลี้ยงของตนเอง อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงคือหญ้าธรรมชาติ มีรายได้จากการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 26,560.00 บาท และรายจ่ายเฉลี่ย 4,718.98 บาท

1.3.3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ พบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ในทุกประเด็น ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการพืชอาหารสัตว์

1.3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางของกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ทั้ง 7 ประเด็น และแสดงข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) ด้านพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ แสดงข้อเสนอแนะว่าเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกน้อย ควรปลูกในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน โดยมีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- 2) ด้านคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ แสดงข้อเสนอแนะว่าต้องการท่อนพันธุ์หญ้ามาปลูก
- 3) ด้านการเตรียมดิน แสดงข้อเสนอแนะว่าต้องการท่อนพันธุ์หญ้ามาปลูกเพราะแรงงาน และประสบการณ์ในการผลิตพืชอาหารสัตว์น้อย ตลอดจนเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีรถไถเป็นของตนเอง ต้องรอรถจากเพื่อนบ้านทำให้การเตรียมดินทำให้ไม่ทันต่อฤดูกาลเพาะปลูก
- 4) ด้านการกำจัดวัชพืช แสดงข้อเสนอแนะว่าไม่จำเป็นต้องกำจัด เพราะสามารถนำมาใช้เลี้ยงกระบือได้
- 5) ด้านการปรับปรุงดิน แสดงข้อเสนอแนะว่าต้องการปัจจัยการผลิตที่นำมาใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตปุ๋ยหมัก ได้แก่ แกลบดำ และปุ๋นขาว
- 6) ด้านแหล่งน้ำ แสดงข้อเสนอแนะว่า ต้องการแหล่งน้ำในไร่นา อาทิ การขุดบ่อบาดาลที่ไม่เสียพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก และ 7) ด้านการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ แสดงข้อเสนอแนะว่า อยากได้ท่อนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูงมาปลูก

2. อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องนี้ สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

2.1.1 สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ มีอายุเฉลี่ย 52.55 ปี ใกล้เคียงกับการรายงานของศนิศานต์ รวิยะวงศ์ (2547: 44 – 64) สว่าง อังกูโร และคณะ (2550: 1) นิชดา พันธุ์สวัสดิ์ และคณะ (2550: 1) วรวิทย์ ธนสุนทรสุทธิ และจำนงค์ จังอินทร์ (2550: 1) ขวัญชัย เนตรน้อย และวชิราพล สุกรภาค (2551: 1) พิชิต ชุ่มเจริญ และเชาวโรจน์ สุภกิจ (2554: 1) และพิเศษ แสดกระโทกและฉลองชัย ชุ่มชื่น (2554: 50-79) ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่าเกษตรกรเลี้ยงกระบือมีอายุอยู่ระหว่าง 50 – 52 ปี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการเลี้ยงกระบือให้ผลตอบแทนที่ต้องใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี กล่าวคือ กรณีแม่พันธุ์จะจำหน่ายได้ก็ต่อเมื่อแม่กระบือคลอดลูกและลูกกระบือโตพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้จึงจำหน่ายแม่แล้วเก็บลูกไว้เลี้ยงขยายพันธุ์ต่อไป หรือแม่กระบือที่อายุมาก ส่วนกรณีกระบือกระเพศผู้จะจำหน่ายก็ต่อเมื่อกระบือมีอายุไม่น้อยกว่า 2 ปี เนื่องจากกระบือเริ่มมีความรู้สึกทางเพศ (libido) ต้องการผสมพันธุ์ทำให้เลี้ยงดูยาก เกษตรกรที่มีอายุอยู่ในวัยแรงงานหันไปทำงานในชุมชนเมืองที่ให้ผลตอบแทนที่เร็วกว่าหาเลี้ยงครอบครัว เหลือแต่ผู้สูงอายุอยู่ดูแลเฝ้าบ้าน และเลี้ยงกระบือในหมู่บ้าน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมการเลี้ยงกระบือให้ได้ผลตอบแทนให้เร็วขึ้นและเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น ส่วนระดับการศึกษาของเกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับการรายงานของ บุญโชค บรรณสารและประสิทธิ์ ศรีส่อง (2547: 65-86) กมลทิพย์ คำคงเพชรและรัตนา วุ่นชีวี (2547: 126-138) รายงานว่า เกษตรกรเลี้ยงกระบือส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือที่อยู่ในช่วง 51 – 60 ปี อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระดับการศึกษาของเกษตรกรจะจัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำก็ไม่ได้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเลี้ยงกระบือ เพราะเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงกระบือเป็นเวลานานตั้งแต่บรรพบุรุษ นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีการรวมกลุ่มทางสังคมในชุมชนทำให้มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันประกอบอาชีพ ตลอดจนเกษตรกรยังเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินต่างๆของรัฐบาล ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ

2.1.2. สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีพื้นที่ถือครองการเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 24.71 ไร่ แต่มีแรงงานครัวเรือนมีเพียง 2.29 คน เท่านั้น ใกล้เคียงกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554: 147) รายงานว่าเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาด

พื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 21.31 ไร่ต่อครัวเรือน และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ 1.54 ทำให้เกษตรกรต้องประกอบอาชีพทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 152,705.90 บาท แต่ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรก็มีสถานะหนี้สินสูงถึง 190,537.50 บาท แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินต่างๆ ของรัฐบาลมาลงทุนประกอบอาชีพ เพื่อช่วยลดระยะเวลาให้สั้นลงและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวต่อไป

2.2 สภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

2.2.1 สภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกหญ้าพันธุ์ชู๊ และมีส่วนที่ปลูกหญ้าเฉลี่ย 0.98 ไร่ สอดคล้องกับการรายงานของ โสภณ ชินเวโรจน์ และคณะ (2533: 1-15) เชาวโรจน์ ศุภกิจและพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) กรมปศุสัตว์ (2554: <http://www.dld.go.th>) ที่กล่าวในทำนองกันว่า เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ปลูกหญ้าพันธุ์ชู๊ไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นพันธุ์หญ้าที่เหมาะสมกับสภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย ตลอดจนหน่วยงานราชการส่งเสริมให้ปลูกมาก สัตว์ชอบกิน ให้ผลผลิตสูง และทนทานต่อการเหยียบย่ำ แต่กระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรมีประสิทธิภาพไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์ได้เฉลี่ยเพียง 3.43 ครั้งต่อปีเท่านั้น ต่ำกว่าจอร์เจีย สัจจิตานนท์ และคณะ (2522: 1-17) รายงานว่าการปลูกหญ้าชู๊ที่ใส่ปุ๋ยเคมี ในอัตรา 125 และ 150 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากตัดพืชอาหารสัตว์ สามารถใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์ได้ 5 ครั้งต่อปี และฉายแสง ไฟแก้ว และคณะ (2535: 150) รายงานว่าการปลูกหญ้าชู๊ที่ใส่ปุ๋ยเคมีในอัตรา 20 กิโลกรัมต่อไร่ พร้อมปลูกและหลังปลูกทุก 3 เดือน สามารถใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ได้ 5 - 6 ครั้งต่อปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีเพียง 1.83 กิโลกรัม/ไร่เท่านั้น และส่วนใหญ่ไม่มีการให้น้ำหลังปลูกพืชอาหารสัตว์ และกำจัดวัชพืชระหว่างปลูก ทำให้วัชพืชขึ้นปกคลุมหญ้าแย่งน้ำธาตุอาหารจากพืชที่ปลูก ทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ได้ลดลง อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรมีประสบการณ์ในการอบรมเรื่องการผลิตพืชอาหารสัตว์น้อย แรงงานที่ใช้ผลิตพืชอาหารสัตว์น้อย ตลอดจนการเจริญเติบโตของพืชอาหารสัตว์ อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติในการเจริญเติบโตเป็นหลัก อย่างไรก็ตามจากการรายงานของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ (2554: 1) รายงานว่าหญ้าพันธุ์ชู๊ที่เกษตรกรปลูกให้ผลผลิต 2,500 กิโลกรัม/ไร่ โดยธรรมชาติกระบือกินอาหารได้มากที่สุดคิดเป็นน้ำหนักสดประมาณร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 2.5 ของน้ำหนักแห้ง เช่น กระบือน้ำหนัก 300 กิโลกรัม จะกินหญ้าสดวันละ 30 กิโลกรัม หรือคิดเป็นหญ้าแห้งวันละ 7 กิโลกรัม (จินตนา อินทรมงคล, 2538: 107) เกษตรกรเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 3.60 ตัว/ครัวเรือน สามารถนำหญ้าไปเลี้ยงกระบือได้ประมาณ 92.59 วัน ทำให้เกษตรกรสามารถลดระยะเวลาไปหาพืชอาหารจากแหล่ง

อื่นนำมาให้กระบือกิน ทำให้ประหยัดเวลาสามารถนำเวลาที่เหลือไปดูแลกิจกรรมหลักได้ใกล้ชิดมากขึ้น ส่งผลทำให้ผลผลิตสูงขึ้น จำหน่ายได้ราคาดี

2.2.2 สภาพการผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกร พบว่า

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พ.ศ. 2554 เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 4.17 ตัว ระหว่างร่วมโครงการเกษตรกรร้อยละ 37 จำหน่ายกระบือเฉลี่ย 1.54 ตัว คงเหลือกระบือในเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 เฉลี่ย 3.60 ตัว สอดคล้องกับพิเศษ แสดกระโทกและฉลองชัย ชุ่มชื่น (2554: 50-79) รายงานว่าเกษตรกรเครือข่ายของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ เลี้ยงกระบือเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.02 ตัว ตลอดจนกรมปศุสัตว์ (2554: <http://www.dld.go.th>) รายงานว่าเกษตรกรจังหวัดสุรินทร์เลี้ยงกระบือเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 – 5 ตัว แสดงให้เห็นว่าจำนวนกระบือต่อครัวเรือนของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าข้อจำกัดในด้านพื้นที่เลี้ยงดู แรงงานในการเลี้ยงดู โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนที่เกษตรกรต้องขังกระบือในคอก แล้วไปหาพืชอาหารสัตว์จากแหล่งอื่นมาให้กระบือกินในคอก และในช่วงฤดูแล้งเลี้ยงแบบผูกล่าม เพราะเกษตรกรนำพื้นที่การเกษตรไปปลูกพืชไร่มากขึ้น ทำให้ไม่สามารถเพิ่มจำนวนกระบือให้มากขึ้นได้ อย่างไรก็ตามเกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยงดูกระบือสูงถึง 25.52 ปี และรายได้จากการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 26,560 บาท (คิดเป็นร้อยละ 17.39 จากรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,705.90 บาท) และวัตถุประสงค์การเลี้ยงกระบือเพื่อผลิตพ่อแม่พันธุ์ จำหน่ายร้อยละ 73 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรให้ความสำคัญของการเลี้ยงกระบือเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวมากขึ้น แตกต่างกับอดีต ที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุรินทร์(2553: http://www.dld.go.th/pv/lo_sur.html) รายงานว่าเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการเลี้ยงกระบือ เพราะเป็นกิจกรรมเสริมของครอบครัวเท่านั้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงถูกมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย และเกิดขึ้นเป็นประจำขายได้เท่าไรก็พอใจ ไม่สนใจปรับปรุงการจัดการเลี้ยงกระบือดูให้ผลผลิตสูงขึ้น จนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาและไม่เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงกระบือ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเลี้ยงกระบือเพื่อสร้างรายได้ให้มากขึ้น

2.3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์ของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด ได้แก่

2.3.1 การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ ได้แก่ ความรู้การจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเป็นคณะทำงาน ความรู้การนำพืชอาหารสัตว์ไปเลี้ยงกระบือในระยะเวลาที่เหมาะสม ความรู้การปลูกพืชอาหารสัตว์ ความรู้การจัดการเลี้ยงดูกระบือ และความรู้การปรับปรุงดินให้เหมาะสมก่อนปลูกพืชอาหารสัตว์ ความพึงพอใจของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการรายงานของเพิ่มศักดิ์

วิทยากรณ์ (2542: 91) รายงานว่าเกษตรกรเลี้ยงโคนมจังหวัดเชียงใหม่ มีระดับความพึงพอใจจากความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมที่เจ้าหน้าที่นำมาถ่ายทอดให้อยู่ในระดับมาก พิชิต ชุ่มเจริญและ เชาวโรจน์ สุภกิจ (2554: 1) รายงานว่าเกษตรกรเลี้ยงกระบือของจังหวัดบุรีรัมย์ มีระดับความพึงพอใจจากความรู้ด้านการเลี้ยงกระบือที่เจ้าหน้าที่นำมาถ่ายทอดให้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความรู้ที่เจ้าหน้าที่ นำไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรในเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ในเรื่องของปัญหาการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝนที่พื้นที่การเกษตรนำไปใช้ทำนาเกือบทั้งหมด ทำให้เกษตรกรต้องขังกระบือในคอก แล้วไปหาเกี่ยวหญ้าจากแหล่งอื่นมาให้กระบือกิน ทำให้เสียเวลาไปใช้ในการประกอบกิจกรรมหลัก จึงส่งผลทำให้เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจมาก

ส่วนความรู้การเสริมอาหารชั้นให้กระบือกินในช่วงฤดูแล้ง, ความรู้ที่ได้รับนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพอื่น และความรู้ในการนำข้อมูลที่จดบันทึกไว้มาใช้แก้ไข ปัญหาการผลิตพืชอาหารสัตว์ และการจัดการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการรายงานของ เชาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) รายงานว่าเกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ของจังหวัดบุรีรัมย์มีระดับความพึงพอใจในการได้รับความรู้เรื่องการให้อาหารเสริมแร่ธาตุ และวิตามิน จากหน่วยงานอยู่ในระดับปานกลาง และเพิ่มศักดิ์ วิทยากรณ์ (2542: 91) รายงานว่าเกษตรกรเลี้ยงโคนมจังหวัดเชียงใหม่ มีระดับความพึงพอใจต่อความรู้ในการการจดบันทึกบัญชีฟาร์มอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินมากกว่ารายได้ครัวเรือน ประมาณ 37,831.6 บาท (หนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 190,537.50 บาท รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 152,705.90 บาท) และรายได้จากการเลี้ยงกระบือเลี้ยงกระบือเป็นเพียง 26,560 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.39 ของรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยเท่านั้น จึงไม่ลงทุนซื้ออาหารชั้น อาหารเสริมแร่ธาตุ และวิตามินมาให้กระบือกิน ตลอดจนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จบระดับประถมศึกษา และไม่เคยมีการจดบันทึกข้อมูลการผลิตต่างๆของครัวเรือน จึงทำให้ความพึงพอใจของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจของเกษตรกรให้สูงขึ้น โดยพาเกษตรกร ไปทัศนศึกษาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือเชิงพาณิชย์ที่ประสบผลสำเร็จ ก็คาดว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการกระทำของเกษตรกรไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ สอดคล้องกับ Mullins อ่างโดย สุริยา โอทยากุล (2544: 14) กล่าวว่า องค์ประกอบของความพึงพอใจ ประกอบด้วย ความต้องการหรือความคาดหวังของบุคคล แรงผลักดันที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการกระทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะในเรื่องของแรงผลักดันที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร และการกระทำ จึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของเรื่องดังกล่าว

2.3.2 การได้รับการบริการจากหน่วยงาน ได้แก่ การให้คำแนะนำจาก

เจ้าหน้าที่ในการผลิตพืชอาหารสัตว์และการจัดการเลี้ยงกระบือ การสนับสนุนอาหารสำเร็จรูปเพื่อนำไปให้กระบือกินในช่วงฤดูแล้ง การสนับสนุนเก้าอี้รถม้าเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตปุ๋ยหมักปรับปรุงดินสำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์ การสนับสนุนปูนขาวเพื่อนำไปใช้ปรับค่าความเป็นกรดด่างของดินให้เหมาะสมก่อนปลูกพืชอาหารสัตว์ และการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์หญ้าสำหรับปลูกในพื้นที่ของตนเอง เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับพิชิต ชุ่มเจริญ และชาวโรจน์ สุภกิจ (2554: 1) รายงานว่าเกษตรกรเลี้ยงกระบือของจังหวัดบุรีรัมย์ มีระดับความพึงพอใจจากการได้รับการบริการคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ และสนับสนุนปัจจัยการผลิต จากหน่วยงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยการผลิตในเรื่องดังกล่าวเป็นความต้องการในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร จึงส่งผลทำให้เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจมาก แต่ขัดแย้งกับการรายงานของชาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) รายงานว่าเกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ของจังหวัดบุรีรัมย์มีระดับความพึงพอใจของการได้รับการบริการคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานอยู่ในระดับปานกลาง ตลอดจน ประสิทธิ์ ไชยหันขวาและสุวิษ บุญโปร่ง (2552: 1) รายงานว่าความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในจังหวัดสระบุรี มีระดับความพึงพอใจของการได้รับการบริการจากเจ้าหน้าที่ด้านการให้คำแนะนำและด้านอาหารสัตว์จากหน่วยงานอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าความแตกต่างของสภาพสังคม เศรษฐกิจ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และปัญหาของเกษตรกรในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน จึงส่งผลให้ระดับความพึงพอใจแตกต่างกันด้วย

ในขณะที่เดียวกันความพึงพอใจของเกษตรกร ในเรื่องความสะดวกในการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ของเกษตรกรนอกเหนือจากการโครงการฯ และเทคโนโลยีการหว่านหญ้ารัฐ เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเรื่องการผลิตพืชอาหารสัตว์น้อยเพียง 6.38 ปี เท่านั้น และส่วนใหญ่ยังไม่เคยลงมือปลูกพืชอาหารสัตว์มาก่อน จึงทำให้เกษตรกรมีความต้องการและคาดหวังว่าจะได้รับคำแนะนำ และดูแลอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะเทคโนโลยีการหว่านเมล็ดพันธุ์หญ้าพันธุ์รัฐซึ่งมีขนาดเล็ก การหว่านสม่ำเสมอทั่วทั้งแปลงเป็นเรื่องยากที่ต้องอาศัยประสบการณ์ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ มีภารกิจอื่นที่ต้องดูแลจำนวนมาก อาจส่งผลทำให้ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรลดลง นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากการโครงการฯ เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจปานกลางนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่ตนเองทำงานอยู่เท่านั้น จึงไม่สามารถตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาอื่นๆ ของเกษตรกรได้อย่างเพียงพอ อาจเป็นสาเหตุทำให้ความพึงพอใจของเกษตรกรลดลง

อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานครั้งต่อไปควรบูรณาการร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นในพื้นที่ให้มากขึ้น ก็จะทำให้มีบุคลากรมีความหลากหลายสาขาวิชาอาชีพมากขึ้น คาดว่าสามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้เพียงพอ และทั่วถึง ส่งผลทำให้ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรสูงขึ้นตามลำดับ ตามหลักการแห่งความขาดตกบกพร่อง และความเจริญก้าวหน้าของมาสโลว์ อ้างโดย อรรถ เมฆทัศน์ (2543: 20) ที่กล่าวว่า ความต้องการสิ่งที่ไม่ได้รับจะส่งผลต่อความรู้สึกขาดแคลนของมนุษย์ทุกคนความรู้สึกเช่นนี้ทำให้พฤติกรรมต่างๆ ของคนถูกจำกัด ไม่มีการแสวงหาต่อไป และจะเกิดความรู้สึกปลงตกในสภาพที่ตนเป็นอยู่หยุดการแสวงหาที่ถ้อย และยอมรับสภาพไม่มีการดิ้นรนอีกต่อไป ในทางตรงข้ามถ้าความต้องการในระดับต่ำกว่าได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ คนก็จะเกิดความต้องการในขั้นต่อไปอีกจนกระทั่งบรรลุถึงความต้องการสูงสุด คือ การได้รับความสำเร็จ ก็จะทำให้ระดับความพึงพอใจสูงขึ้น

2.3.3 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน ในเรื่อง การที่เจ้าหน้าที่นัดหมายเกษตรกรให้เข้ารับการฝึกอบรมตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ การเปิดโอกาสให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของโครงการ การคัดเลือกสมาชิกภายในกลุ่มขึ้นมาเป็นคณะทำงาน และการแบ่งพื้นที่การเกษตรมาปลูกพืชอาหารสัตว์ เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับประสิทธิ์ ไชยหันขวา และสุวิษ บุญโปรง (2552: 1) รายงานว่าความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในจังหวัดสระบุรี มีระดับความพึงพอใจของการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงกระบือเพื่อเป็นคณะทำงาน ร่วมแสดงความคิดเห็น และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการดำเนินงานโครงการฯ ได้มีการประชาสัมพันธ์ รายละเอียดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน และประโยชน์ที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ จะได้รับ ให้แก่เกษตรกรทราบล่วงหน้าก่อนดำเนินงาน แล้วให้ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประธานกลุ่มเลี้ยงสัตว์ในแต่ละหมู่บ้าน ร่วมกันคัดเลือกเกษตรกรที่มีความพร้อม สมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมต่อไป ตลอดจนให้เกษตรกรร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของโครงการฯ เช่น กำหนดพื้นที่ปลูกหญ้าไว้จำนวน 1 ไร่ เกษตรกรสามารถปลูกบนพื้นที่บริเวณใดของตนเองก็ได้ที่เหมาะสม อาทิ ปลูกข้างบ้านบางส่วน ปลูกบนคันนาบางส่วน เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนกับพื้นที่การเพาะปลูกข้าวของเกษตรกรกร จึงส่งผลให้เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจมาก

แต่ในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ได้ขอความร่วมมือให้เกษตรกรช่วยจัดบันทึกข้อมูลการผลิตพืชอาหารสัตว์ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับเพิ่มศักดิ์ วิทยากรณ์ (2542: 91) รายงานว่า เกษตรกรเลี้ยงโคนมจังหวัดเชียงใหม่ มีระดับความพึงพอใจต่อการจัดบันทึกบัญชีฟาร์มอยู่ในระดับ

ปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และประกอบอาชีพทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดบันทึกข้อมูล ส่งผลทำให้ระดับความพึงพอใจลดลง อย่างไรก็ตามควรรู้ให้เกษตรกรเห็นประโยชน์ของการทำบัญชีฟาร์มว่าสามารถช่วยในการวางแผนการจัดการฟาร์มให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการจัดบันทึกข้อมูลบัญชีฟาร์มแต่ละครั้งไม่ได้ใช้เวลามากแต่อย่างใด

2.3.4 การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหาร

สัตว์ ในเรื่อง การเจริญเติบโตของกระบือ ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการไปถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน และประโยชน์ของการปลูกพืชอาหารสัตว์ไว้สำหรับเลี้ยงกระบือที่ทำให้ประหยัดเวลาในการไปหาพืชอาหารสัตว์จากแหล่งอื่นมาให้กระบือกิน เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผลลัพธ์ที่เกษตรกรได้จากการร่วมโครงการฯ สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรอย่างได้ผล ที่ทำให้ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการไปหาพืชอาหารสัตว์จากแหล่งอื่นมาเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝน ทำให้เกษตรกรสามารถนำเวลาที่เหลือไปใช้ในการประกอบอาชีพทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร หาเลี้ยงครอบครัวได้มากขึ้น และมีรายได้จากการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 26,560 บาท/ครัวเรือน จึงทำให้ระดับความพึงพอใจมาก ตลอดจนสามารถขยายผลจากความรู้ที่ได้รับนำไปถ่ายทอดให้แก่เพื่อนบ้านอีกด้วยก็จะทำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2.4 ปัญหาในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร ในด้านพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การกำจัดวัชพืช การปรับปรุงดิน แหล่งน้ำ และการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่าเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ในเรื่องของแหล่งน้ำตามธรรมชาติขาดแคลนน้ำ และปริมาณพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ สอดคล้องกับสำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์ (2553: <http://www.surin.doae.go.th>) รายงานว่าพื้นที่การเกษตรของจังหวัดสุรินทร์ อยู่ในเขตชลประทานเพียง 354,086 ไร่ หรือร้อยละ 6.97 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนพื้นที่ที่เหลืออยู่นอกเขตชลประทาน ซึ่งเป็นปัญหาในการเพาะปลูกของเกษตรกรเป็นอย่างมาก ตลอดจนจังหวัดสุรินทร์ (2553: <http://www.surin.go.th>) รายงานว่า พื้นที่การเกษตรของจังหวัดสุรินทร์มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และพบมากถึงร้อยละ 98 ของพื้นที่จังหวัด ที่มีค่าความเป็นกรด-ด่าง อยู่ที่ 4-5 ทำให้เกิดความไม่สมดุลทางกายภาพและเคมีของดิน ส่งผลทำให้ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารในดินลดลง เป็นปัญหาต่อการเพาะปลูกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะโค-กระบือ ที่ปล่อยหากินหญ้าตามธรรมชาติ ดังนั้นหน่วยงานควรเร่งศึกษาวิจัยพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ทนแล้ง ใช้น้ำปริมาณน้อยในการเจริญเติบโต แต่ให้ผลผลิตสูง เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ เพื่อนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรต่อไป ตลอดจนส่งเสริมเลี้ยง

กระบือให้มากยิ่งขึ้น เพื่อนำมูลมาใช้ผลิตปุ๋ยหมักปรับปรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ และขยายพื้นที่ชลประทานให้เพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 เกษตรกร

1) จากผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควรรณรงค์ให้เกษตรกรดูแล บำรุงรักษาแปลงพืชอาหารสัตว์ของตนเองให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ และขยายพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ให้เพิ่มมากขึ้น

3.1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

1) จากผลการศึกษา พบว่า ความรู้การเสริมอาหารชั้นให้กระบือกินในช่วงฤดูแล้ง ความรู้ที่ได้รับนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพอื่น และความรู้การบันทึกข้อมูลเพื่อนำมาใช้วางแผนการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการผลิตพืชอาหารสัตว์ไว้สำหรับเลี้ยงดูกระบือให้มากขึ้น และหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอเพื่อนำไปถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะภาษาท้องถิ่น (เขมร) เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่น (เขมร) ในการติดต่อสื่อสาร

2) จากผลการศึกษา พบว่า ความสะดวกในการติดต่อเจ้าหน้าที่ การบริการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอื่น ๆ นอกเหนือจากโครงการฯ และเทคโนโลยีการผลิตพืชอาหารสัตว์ เกษตรกรยังมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อวางแผนการดำเนินงานและนิเทศงานร่วมกัน

3.1.3 ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

1) จากผลการศึกษา พบว่า การจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกร โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้หญ้าตามธรรมชาติ และฟางข้าว เป็นอาหารเลี้ยงดูกระบือ ดังนั้นหน่วยงานควรจัดทำโครงการเรื่องการจัดการอาหารสำหรับเลี้ยงดูกระบือ เช่น การนำ

ผลพลอยได้ทางการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สำหรับใช้เลี้ยงดูกระบือ การสำรองพืชอาหารสัตว์ในรูปหญ้าแห้ง และหญ้าหมักสำหรับเลี้ยงกระบือ ก็จะทำให้ประสิทธิภาพการผลิตกระบือของเกษตรกรสูงขึ้น

2) จากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาในกระบวนการผลิตพืชอาหารที่อยู่ในระดับมากในเรื่องปริมาณพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่าต้องการท่อนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ทำให้ผลผลิตสูงมาปลูก ดังนั้นหน่วยงานจึงควรศึกษาวิจัยเพื่อหาพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ทนแล้ง ใช้น้ำปริมาณน้อยในการเจริญเติบโต ให้ผลผลิตสูง และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น เพื่อนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรต่อไป

3) จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 73.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตพ่อแม่พันธุ์จำหน่าย และเกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยงกระบือสูงถึง 25.52 ปี ดังนั้นจึงเป็นนิมิตหมายที่ดี หน่วยงานควรเร่งดำเนินการขยายพันธุ์ และกระจายพันธุ์กระบือที่ปรับปรุงพันธุ์แล้วสู่เกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น และยังเป็นการประหยัดงบประมาณในการเลี้ยงดูกระบือของหน่วยงานลง ตลอดจนจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกระบือไว้สำหรับบริการเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือให้ครอบคลุมพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

3.1.4 จังหวัดสุรินทร์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) จากผลการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหาร โดยรวมความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควรกำหนดนโยบายการดำเนินงาน และขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นของจังหวัดสุรินทร์ให้มากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ และพัฒนาพันธุ์กระบือให้ยั่งยืนแล้ว ยังสนับสนุนนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดอีกด้วย

2) จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในเรื่องแหล่งน้ำตามธรรมชาติขาดแคลนน้ำ อยู่ในระดับมาก และมีข้อเสนอแนะว่าต้องการแหล่งน้ำในไร่นาที่ไม่เสียพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานชลประทาน ควรสนับสนุนแก่เกษตรกร ก็จะทำให้เกษตรกรมีอาชีพที่มั่นคง ตลอดจนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาหน่วยงานของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้งานโครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ เป็นการวิจัยในวงแคบๆ จำกัดเฉพาะเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ เพียงจำนวน 100 รายเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายโครงการฯ ให้ครอบคลุมเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือของจังหวัดสุรินทร์

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ คำคงเพชร และรัตนา วุ่นชีวี (2547) “การศึกษาระบบการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดสตูล” *วารสารวิชาการปศุสัตว์* สำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 3 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 9(20) หน้า 126-138
- กรมปศุสัตว์ (2554) “ข้อมูลและสถิติจำนวนกระบือและเกษตรกรผู้เลี้ยง ประจำปี 2554” *สารระสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 1 สิงหาคม 2555 จาก http://www.dld.go.th/ict/th/index.php?option=com_content&view=category&id=231-2554&Itemid=123&layout=default
- (2551) “รายงาน โครงการวิจัยเพื่อพัฒนามาตรฐานการผลิตเนื้อกระบือคุณภาพดี” รหัสโครงการ สัญญาเลขที่ คก 5/2548 สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) และกรมปศุสัตว์
- กานดา นาคมณี ฉายแสง ไผ่แก้ว ศศิธร ถิ่นนคร และแพรวพรรณ เครือมังกร (2550) “การทดสอบการปรับตัวของหญ้า *Brachiaria* ลูกผสม ผลผลิตและคุณภาพพืชอาหารสัตว์ ผลผลิตและคุณภาพเมล็ดของหญ้ามูลาโต 1 มูลาโต 2 และหญ้ารูซี่ ปลูกที่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” *รายงานผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2550* กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- เกษณี ศรีคงอยู่ (2543) “ความพึงพอใจของผู้รับบริการแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลปากท่อ จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- ขวัญชัย เนตรน้อย และวชิรพล สุภรภาค (2551) “การศึกษาปัญหาอุปสรรคในการผลิตกระบือของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี” *สารระสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 21 มิถุนายน 2556 จาก http://www.dld.go.th/transfer/th1/index.php?option=com_content&view=article&id=167:2012-03-12-04-17-47&catid=84:2012-03-12-04-00-47&Itemid=163
- จังหวัดสุรินทร์ (2553) “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสุรินทร์” *สารระสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 28 มิถุนายน 2555 จาก <http://www.surin.go.th/surin.php?type=news&readid=651&status=read&index=%E0%C3%D7%E8%A7%B9%E8%D2%C3%D9%E9>
- จินตนา อินทรมงคล (2538) *ควายไทยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. หน้า 244

- จุรีรัตน์ สัจจิตานนท์ เถลิงเกียรติ วาญนิจ ปรัชญา ปรัชญารักษ์ และชาญชัย มณีคุณ (2522) “อัตราปุ๋ยที่เหมาะสมกับหญ้ารัฐซี (*Brachiaria ruziziensis*) ที่จังหวัดชุมพร” *รายงานผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2522* กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ฉายแสง ไผ่แก้ว สุภชัย อุดชาชน พิมพาพร พลเสน และบุญชู ชมพูสอ (2535) “ศึกษาผลผลิตหญ้าอาหารสัตว์จากการปลูกหญ้ารัฐซีและหญ้าซีกแนลอนร่วมกันและเมื่อปลูกเดี่ยว” *รายงานผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2535* กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ฉายแสง ไผ่แก้ว สุกัญญา คำพะแย พิมพาพร พลเสน สมจิตร์ อินทรมณี (2551) “การทดสอบเทคโนโลยีการผลิตหญ้ากินนีสีม่วงหมักในถุงพลาสติกสำหรับเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น” *รายงานผลงานวิจัยกองอาหารสัตว์ ประจำปี พ.ศ. 2551* กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- เชาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554) “สภาพและความพึงพอใจการปลูกพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรจังหวัดบุรีรัมย์” *สารสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 24 มกราคม 2555 จาก http://www.dld.go.th/region3/article_research/article_research54/buffalo_burirum.pdf
- “ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow’s Theory Motivation)” *สารสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 1 ธันวาคม 2555 จาก <http://eu.lib.kmutt.ac.th/elearning/Courseware/SSc231/Psychology/Chapter11/AH%2011.pdf>
- “ทฤษฎีความต้องการประสบความสำเร็จของ Mc Clelland” *สารสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 1 ธันวาคม 2555 จาก <http://www.phukettechno.ac.th/article/mag.pp#368,9>, ภาพนิ่ง 9
- นัยดา พันธุ์สวัสดิ์ สมหมาย คล้ายบ้านใหม่ พิจิตรา เหลาทอง (2550) “สภาพการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในจังหวัดนครศรีธรรมราช” *สารสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 21 มิถุนายน 2556 จาก http://www.dld.go.th/pvlo_cri/sy8.pdf
- น้ำทิพย์ พุทธาพิพัฒน์ (2551) “ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) ในรูปแบบสาขาใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล” วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- บุญโชค บรรณสาร และประสิทธิ์ ศรีส่อง (2547) “การศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ตำบลนาหม่อมมา จังหวัดอำนาจเจริญ” *วารสารวิชาการปศุสัตว์* ปีที่ 9 ฉบับที่ 20 เดือนมิถุนายน 2547-กันยายน 2547 สำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 3 จังหวัดนครราชสีมา หน้า 65-86

- ประสิทธิ์ ไชยหันขวา และสุวิษ บุญโปร่ง (2552) “การศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในจังหวัดสระบุรี” *สารระสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.dld.go.th/transfer/th1/index.php?option>
- พิชิต ชุ่มเจริญ และเชาวโรจน์ สุขกิจ (2554) “สภาพและความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดบุรีรัมย์” ค้นคืนวันที่ 24 มกราคม 2555 จาก http://www.dld.go.th/region3/article_research/article_research54/buffalo_burirum.pdf
- เพิ่มศักดิ์ วิทยากรณ์ (2542) “ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) มหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พิเศษ แสตรระโทก และฉลองชัย ชุ่มชื่น (2554) “สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกรฟาร์มเครือข่ายศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์” *วารสารวิชาการกองบำรุงพันธุ์สัตว์ 2554* กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ภณิดา ชัยปัญญา (2541) “ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายใต้โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของจังหวัดเชียงราย” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- รัชดาวรรณ พูนพิพัฒน์ นายแสง ไผ่แก้ว วีระพล พูนพิพัฒน์ และกานดา นาคมนิ (2550) “การทดสอบการปรับตัวของหญ้า *Brachiaria* ลูกผสม 1 ผลผลิตและคุณภาพพืชอาหารสัตว์ ผลผลิตและคุณภาพเมล็ดของหญ้ามูลาโต 1 มูลาโต 2 และหญ้ารูซี่ ปลูกที่จังหวัดลำปาง” *รายงานผลงานวิจัย ประจำปี พ.ศ. 2550* กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- วรวิทย์ ธนสุนทรสุทธิ และจางง จังอินทร์ (2550) “สภาวะการเลี้ยงโคและกระบือของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี” *จุลสารวิชาการปศุสัตว์* ปีที่ 3 ฉบับที่ 11 สำนักงานปศุสัตว์เขต 3 จังหวัดนครราชสีมา หน้า 75 – 95
- วัชรินทร์ นวลแก้ว (2546) “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้ความรู้และบริการของสวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีภาคใต้” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วิชัย แหวนเพชร (2548) *มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหารอุตสาหกรรม* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ศนิศานต์ รัชยะวงศ์ (2547) “การศึกษาการเลี้ยงกระบือและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ตำบลบ้านหัน จังหวัดชัยภูมิ” *วารสารวิชาการปศุสัตว์* ปีที่ 9 ฉบับที่ 20 เดือนมิถุนายน 2547 – กันยายน 2547 สำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 3 จังหวัดนครราชสีมา หน้า 44 – 64
- ศุภชัย ช่วยบุญ (2548) “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- ศุภชัยวิชัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ (2554) *เอกสารประกอบการประชุมสรุปผลการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์* วันที่ 20 สิงหาคม 2555 ศุภชัยวิชัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์
- สว่าง อังกูโร ศรณรงค์ ศุภชวลิต มานพ กนกศิลป์ และ พินิจ ศรีเจริญ (2550) “การศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” *เอกสารวิชาการสำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์*
- สันติ กลิ่งดอนกลาง (2544) “ความพึงพอใจต่อการเลี้ยงไหมเพื่อจำหน่ายรังของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี” *วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*
- สัมพันธ์ มาศโอสถ กานดา นาคมณี แพรพรรณ เครือมังกร (2555) “อิทธิพลของการใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยยูเรียต่อผลผลิตและคุณภาพของหญ้ารัฐ” *รายงานผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2555 สำนักพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์*
- สายัณห์ ทัดศรี (2547) *พืชอาหารสัตว์เขตร้อน* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 534
- สิริวดี พรหมน้อย และสมเกียรติ ดอนทองแดง (2555) “การศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์กระบืออย่างยั่งยืนในจังหวัดอุดรธานี” *สาระสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 21 มิถุนายน 2556 จาก http://www.herp-nru.psu.ac.th/file/B55101_12.pdf

- สุทธิพงษ์ อริยะพงศ์สรรค์ เวชสิทธิ์ โทบุราณ ประสาน ดังควัฒนา อติศักดิ์ สังข์แก้ว ปรีชา
วงศ์วิจารณ์ และกิตติ กุบแก้ว (2548) “ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อ
เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกระบือของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดขอนแก่น”
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม
จังหวัดอุบลราชธานี หน้า 1 – 15
- สุริยา โอทยากุล (2544) “การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ใช้บริการก่อนและหลังการรื้อ
ระบบองค์การ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารองค์การ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก
- โสภณ ชินเวโรจน์ อุทัย ลิรัตน์ชัย และเวียงทอง อินทอง (2533) “ผลการตอบแทนและคุณภาพของ
เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตโดยเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น” รายงานผลงานวิจัยประจำปี
พ.ศ. 2533 กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุรินทร์ (2553) “สถิติข้อมูลสัตว์เลี้ยงจังหวัดสุรินทร์ปี 2553” *สาระสังเขป
ออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 28 มิถุนายน 2555 จาก [http://www.dld.go.th/
pvlo_sur/web_data/StatisticsAnimals_sur.html](http://www.dld.go.th/pvlo_sur/web_data/StatisticsAnimals_sur.html)
- สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์ (2553) “ข้อมูลด้านการเกษตรการเพาะปลูกปี 2553” *สาระสังเขป
ออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 28 มิถุนายน 2555 จาก [http://www.surin.doae.go.th/job/
economic.html](http://www.surin.doae.go.th/job/economic.html)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554) *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2554* กรุงเทพมหานคร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน้า 176
- หนังสือที่ สร 0016.2/14684 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2554 เรื่อง “การอนุมัติและมอบอำนาจให้
ดำเนินการโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554” ถึง
ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์
- อรรถ เมฆทัศน์ (2543) “ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการให้บริการของมหาวิทยาลัยรามคำแหง”
ภาคินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- Good Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw Hill Book. ISO 8402: 1994
ใน “ความหมายของคุณภาพ” *สาระสังเขปออนไลน์* ค้นคืนวันที่ 2 ธันวาคม 2555 จาก
<http://www.geocities.com/jack-net-2000/link7.htul>
- Vroom, W.H. (1964). *Work and Motivation*. New York: John Wiley and Sons, Inc., 1964.
- Wolman, Benjamin B. (1973). *Dictionary of Behavioral Science*. London: Litton Educational
Publishing.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เลขที่.....

วันที่สัมภาษณ์...../...../.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับงานวิจัย

เรื่อง ความพึงพอใจของการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ การวิจัยนี้ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น ไม่มีเงื่อนไขผูกพันอื่นและไม่ทำให้เกิดผลเสียหายใดๆ
2. คำตอบจากการสัมภาษณ์จะใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเท่านั้น ขอความร่วมมือสมาชิกกรุณาให้ความอนุเคราะห์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในครั้งนี้ด้วย
3. แบบสัมภาษณ์การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
 - ตอนที่ 2 การผลิต และการใช้ประโยชน์ของพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร
 - ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์
 - ตอนที่ 4 ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกร
4. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ตอบฟัง แล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง (.....) หน้าข้อความที่ต้องการหรือเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้
5. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสมาชิก ที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ความร่วมมืออย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้

นายฉลองชัย ชุ่มชื่น

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

1. เพศ (.....) 1. ชาย (.....) 2. หญิง a1
2. อายุปี a2
3. สถานภาพสมรส
(.....) 1. โสด (.....) 2. สมรส (.....) 3. หย่า/หม้าย a3
4. ระดับการศึกษา a4
(.....) 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ
(.....) 2. ชั้นประถมศึกษา
(.....) 3. ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
(.....) 4. ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
(.....) 5. อนุปริญญา/ปวส.
(.....) 6.ปริญญาตรี
(.....) 7. ปริญญาตรีขึ้นไป
- 5.จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่าน.....คน a5
6. แรงงานในครัวเรือน.....คน a6
7. การประกอบอาชีพของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
(.....) 1. ทำนา a7.1
(.....) 2. ทำไร่ a7.2
(.....) 3. ทำสวน a7.3
(.....) 4. เลี้ยงสัตว์ a7.4
(.....) 5. ค้าขาย a7.5
(.....) 6. รับจ้าง a7.6
(.....) 7. รับราชการ a7.7
(.....) 8. อื่นๆ ระบุ..... a7.8
8. รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
(.....) 1. รายได้จากการทำงาน.....บาท a8.1
(.....) 2. รายได้จากการทำไร่.....บาท a8.2
(.....) 3. รายได้จากการทำสวน.....บาท a8.3
(.....) 4. รายได้จากกิจการเลี้ยงสัตว์.....บาท a8.4
(.....) 5. รายได้จากการผลิตไหม.....บาท a8.5

- (.....) 6. รายได้จากประมงบาท a8.6
- (.....) 7. รายได้จากอื่นๆบาท a8.7
9. รวมรายได้ของครัวเรือนภาคการเกษตร.....บาท a9
10. รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. รับจ้าง.....บาท a10.1
- (.....) 2. รับราชการ.....บาท a10.2
- (.....) 3. บุตร/หลานส่งให้.....บาท a10.3
- (.....) 4. ค้าขาย.....บาท a10.4
- (.....) 5. รายได้อื่นๆ ระบุ.....บาท a10.5
11. รวมรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร.....บาท a11
12. รวมรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน.....บาท a12
13. รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. รายจ่ายจากการทำนา.....บาท a13.1
- (.....) 2. รายจ่ายจากการทำไร่.....บาท a13.2
- (.....) 3. รายจ่ายจากการทำสวน.....บาท a13.3
- (.....) 4. รายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์.....บาท a13.4
- (.....) 5. รายจ่ายจากอื่นๆ ระบุ.....บาท a13.5
14. รวมรายจ่ายของครัวเรือนภาคการเกษตร.....บาท a14
15. ลักษณะพื้นที่การถือครองในการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ จำนวน.....ไร่ a15.1
- (.....) 2. พื้นที่เช่า จำนวน.....ไร่ a15.2
- (.....) 3. พื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า จำนวน.....ไร่ a15.3
16. รวมพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด.....ไร่ a16
17. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งใดในกลุ่ม a17
- (.....) 1. ประธาน (.....) 2. กรรมการ (.....) 3. สมาชิก
18. สถานภาพทางสังคมของท่านในหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. ด้านการปกครอง a18.1
- (.....) 2. ด้านการศึกษา a18.2
- (.....) 3. ด้านการศาสนา a18.3
- (.....) 4. ด้านสาธารณสุข a18.4

- (.....) 5. ไม่มีตำแหน่งทางสังคม a18.5
19. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มใดบ้างในสังคม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. กลุ่มสหกรณ์ a19.1
- (.....) 2. กองทุนหมู่บ้าน a19.2
- (.....) 3. กลุ่มลูกค้า ๕ ก ส a19.3
- (.....) 4. กลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มสตรี a19.6
- (.....) 5. ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ a19.7
20. สถานะหนี้สินของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. สหกรณ์.....บาท a20.1
2. กองทุนหมู่บ้าน.....บาท a20.2
3. ๕ ก ส/สถาบันการเงิน.....บาท a20.3
4. ญาติหรือเพื่อนบ้าน.....บาท a20.4
5. นายทุน.....บาท a20.5
6. บริษัท ห้าง ร้านบาท a20.6
7. ไม่มีหนี้สิน a20.7
21. รวมหนี้สินของครัวเรือน.....บาท a21

ตอนที่ 2 ข้อมูลการผลิต และการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

1. ชนิดของพืชอาหารสัตว์ที่ปลูกจำนวน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (...) 1. พันธุ์ยูอาร์ซี จำนวน.....ไร่ b1.1
- (...) 2. พันธุ์ยูเอกินนีสีม่วง จำนวน.....ไร่ b1.2
- (...) 3. พันธุ์อื่นๆ.....จำนวน.....ไร่ b1.3
2. พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ทั้งหมดจำนวน.....ไร่ b2
3. วัตถุประสงค์ของการผลิตพืชอาหารสัตว์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (...) 1. เพื่อจำหน่าย b3.1
- (...) 2. เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ของตนเอง b3.2
4. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตพืชอาหารสัตว์คน b4
5. ประสบการณ์การในการฝึกอบรมเรื่องผลิตพืชอาหารสัตว์ จำนวน.....ปี b5
6. สภาพของพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (...) 1. พื้นที่ลุ่ม b6.1

- (...) 2. พื้นที่ดอน b6.2
- (...) 3. อื่นๆ b6.3
7. การเตรียมดินก่อนปลูกพืชอาหารสัตว์.....ครั้ง b7
8. วิธีการและอัตราการปลูกพืชอาหารสัตว์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (....) 1. ปลูกเป็นแถว ในอัตรา.....กก./ไร่ b8.1
- (....) 2. หว่าน ในอัตรา.....กก./ไร่ b8.2
- (....) 3. อื่นๆ.....กก./ไร่ b8.3
9. การกำจัดวัชพืชตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต.....ครั้ง b9
10. การให้น้ำ (นอกเหนือจากน้ำฝน) ตั้งแต่ปลูกถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต.....ครั้ง b10
11. จำนวนและชนิดของปุ๋ยที่ใส่หลังจากตัดพืชอาหารสัตว์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (...) 1. ไม่ใส่ b11.1
- (...) 2. ใส่
- (....) 2.1. ใส่ปุ๋ยอินทรีย์กก./ไร่ b11.21
- (....) 2.2. ใส่ปุ๋ยเคมีกก./ไร่ b11.22
12. การใช้ประโยชน์ จากการเกี่ยวหรือตัดนำมาให้สัตว์กิน จำนวน.....ครั้ง/ปี b12
13. การใช้ประโยชน์จากการปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มแปลงหญ้า จำนวน.....ครั้ง/ปี b13
14. รวมการใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์.....ครั้ง/ปี b14
15. จำนวนกระบือที่เลี้ยง เมื่อเข้าร่วม โครงการ พ.ศ. 2554 ทั้งหมด.....ตัว b15
16. กระบือเพศผู้ เมื่อเข้าร่วมโครงการ พ.ศ. 2554
- (....) 1. อายุ 3 ปี ขึ้นไป จำนวน.....ตัว b16.1
- (....) 2. อายุตั้งแต่ 2-3 ปี จำนวน.....ตัว b16.2
- (....) 3. อายุตั้งแต่ 1-2 ปี จำนวน.....ตัว b16.3
- (....) 4. อายุแรกเกิด - 1 ปี จำนวน.....ตัว b16.4
- (....) 5. รวมเพศผู้ จำนวน.....ตัว b16.5
17. กระบือเพศเมีย เมื่อเข้าร่วมโครงการ พ.ศ. 2554
- (....) 1. อายุ 3 ปี ขึ้นไป จำนวน.....ตัว b17.1
- (....) 2. อายุตั้งแต่ 2-3 ปี จำนวน.....ตัว b17.2
- (....) 3. อายุตั้งแต่ 1-2 ปี จำนวน.....ตัว b17.3
- (....) 4. อายุแรกเกิด - 1 ปี จำนวน.....ตัว b17.4
- (....) 5. รวมเพศเมีย จำนวน.....ตัว b17.5

18. จำนวนกระบือที่จำหน่ายระหว่างร่วมโครงการ จำนวน.....ตัว b18
19. กระบือคงเหลือ ณ วันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จำนวน.....ตัว b19
20. กระบือเพศผู้ ณ วันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556
- (....) 1. อายุ 3 ปี ขึ้นไป จำนวน.....ตัว b20.1
- (....) 2. อายุตั้งแต่ 2-3 ปี จำนวน.....ตัว b20.2
- (....) 3. อายุตั้งแต่ 1-2 ปี จำนวน.....ตัว b20.3
- (....) 4. อายุแรกเกิด – 1 ปี จำนวน.....ตัว b20.4
- (....) 5. รวมเพศผู้ จำนวน.....ตัว b20.5
21. กระบือเพศเมีย ณ วันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556
- (....) 1. อายุ 3 ปี ขึ้นไป จำนวน.....ตัว b21.1
- (....) 2. อายุตั้งแต่ 2-3 ปี จำนวน.....ตัว b21.2
- (....) 3. อายุตั้งแต่ 1-2 ปี จำนวน.....ตัว b21.3
- (....) 4. อายุแรกเกิด – 1 ปี จำนวน.....ตัว b21.4
- (....) 5. รวมเพศเมีย จำนวน.....ตัว b21.5
22. ประสบการณ์ในการเลี้ยงกระบือ.....ปี b22
23. วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงกระบือ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. เป็นมรดกตกทอด b23.1
- (.....) 2. ใช้แรงงาน b23.2
- (.....) 3. ผลิตพ่อแม่พันธุ์ขาย b23.3
- (.....) 4. เพื่อขุนขายในระยะสั้น หมายถึง ให้กระบือกินอาหารผสมร่วมกับหญ้า
สดหรือฟางแห้งอย่างเต็มที่ b23.4
- (.....) 5. เพื่อการประกวด สวยงาม b23.5
- (.....) 6. ผลิตปุ๋ยใช้เองถ้าเหลือจำหน่าย b23.6
- (.....) 7. อื่น ๆ ระบุ..... b23.7
24. วิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูฝน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (....) 1. เลี้ยงขังคอก b24.1
- (....) 2. ไล่ค้อนแบบรวมฝูง/ปล่อยทุ่ง b24.2
- (....) 3. ผูกหลักเกี่ยวหญ้ามาให้กิน b24.3
- (....) 4. แบบผูกล่าม b24.4
- (....) 5. อื่นๆ ระบุ..... b24.5

25. สถานที่เลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝน (เลือกคำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. พื้นที่ตนเอง b25.1
- (.....) 2. พื้นที่ผู้อื่น b25.2
- (.....) 3. พื้นที่สาธารณะ b25.3
- (.....) 4. อื่นๆ ระบุ..... b25.4
26. อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงกระบือในช่วงฤดูฝน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. หญ้าธรรมชาติ b26.1
- (.....) 2. หญ้าพันธุ์จากแปลงปลูก b26.2
- (.....) 3. ฟาง b26.3
- (.....) 4. อื่นๆ ระบุ..... b26.4
27. วิธีการเลี้ยงกระบือในช่วงฤดูแล้ง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. เลี้ยงขังคอก b27.1
- (.....) 2. ไล่ต้อนแบบรวมฝูง/ปล่อยทุ่ง b27.2
- (.....) 3. ผูกหลักเกี่ยวหญ้ามาให้กิน b27.3
- (.....) 4. แบบผูกล่าม b27.4
- (.....) 5. อื่นๆ ระบุ..... b27.5
28. สถานที่เลี้ยงกระบือในช่วงฤดูแล้ง (เลือกคำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. พื้นที่ตนเอง b28.1
- (.....) 2. พื้นที่ผู้อื่น b28.2
- (.....) 3. พื้นที่สาธารณะ b28.3
- (.....) 4. อื่นๆ ระบุ..... b28.4
29. อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงกระบือในช่วงฤดูแล้ง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. หญ้าธรรมชาติ b29.1
- (.....) 2. หญ้าพันธุ์จากแปลงปลูก b29.2
- (.....) 3. ฟาง b29.3
- (.....) 4. อื่นๆ ระบุ..... b29.4
30. รายได้จากการเลี้ยงกระบือ ระหว่างร่วมโครงการ ถึงวันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- (.....) 1. จากการจำหน่ายกระบือ.....บาท b30.1
- (.....) 2. จากการประกวดบาท b30.2

- (.....) 3. จากการผสมพันธุ์ (กรณีพ่อพันธุ์).....บาท b30.3
- (.....) 4. จากการจำหน่ายมูลหรือปุ๋ยหมัก.....บาท b30.4
- (.....) 5. จากการให้เช่ากระบือบาท b30.5
- (.....) 6. อื่นๆ ระบุบาท b30.6
- 31. รายรายได้จากการเลี้ยงกระบือทั้งหมด.....บาท b31
- 32. รายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือระหว่างร่วมโครงการ ถึงวันสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

 - (.....) 1. ค่าซื้อกระบือ ราคา.....บาท b32.1
 - (.....) 2. ค่าทำคอก.....บาท b32.2
 - (.....) 3. ค่าผสมพันธุ์.....บาท b32.3
 - (.....) 4. ค่าอาหาร.....บาท b32.4
 - (.....) 5. ค่าแร่ธาตุ.....บาท b32.5
 - (.....) 6. ค่าถ่ายพยาธิ.....บาท b32.6
 - (.....) 7. ค่าแรงผู้มาทำวัคซีน.....บาท b32.7
 - (.....) 8. ค่ารักษากระบือป่วย.....บาท b32.8
 - (.....) 9. อื่นๆ ระบุ.....บาท b32.9

- 33. รายรายจ่ายจากการเลี้ยงกระบือทั้งหมด.....บาท b33

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์

คำแนะนำ โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างด้านขวามือ โดยให้คะแนนตามความรู้สึกรของท่าน ที่มีต่อการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์อย่างไร

3 = พอใจมาก 2 = พอใจปานกลาง 1 = พอใจน้อย

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ			รหัส
	3	2	1	
1. การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่				
1.1 ความรู้การปลูกพืชอาหารสัตว์				☐ c11
1.2 ความรู้การเลี้ยงดูกระบือ				☐ c12
1.3 ความรู้การจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเป็นคณะทำงาน				☐ c13

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ			รหัส
	3	2	1	
1.4 ความรู้การปรับปรุงดินให้เหมาะสมก่อนปลูกพืชอาหารสัตว์				☐ c14
1.5 ความรู้การนำพืชอาหารสัตว์ในระยะที่เหมาะสมไปใช้เลี้ยงกระบือ				☐ c15
1.6 ความรู้การเสริมอาหารชั้นให้กระบือกินในช่วงฤดูแล้ง				☐ c16
1.7 ความรู้ในการใช้ข้อมูลที่จดบันทึกไว้มาใช้แก้ไขปัญหาการผลิตพืชอาหารสัตว์ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ				☐ c17
1.8 ความรู้ที่ได้รับนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพอื่นๆ				☐ c18
2. การได้รับการบริการจากหน่วยงาน				
2.1 การให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในการผลิตพืชอาหารสัตว์ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ				☐ c21
2.2 การสนับสนุนแลกเปลี่ยนเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตปุ๋ยหมัก				☐ c22
2.3 การสนับสนุนปูนขาว เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงดิน				☐ c23
2.4 การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์หญ้าสำหรับปลูก				☐ c24
2.5 การสนับสนุนอาหารสำเร็จรูป เพื่อนำไปให้กระบือกินในช่วงฤดูแล้ง				☐ c25
2.6 การติดต่อเจ้าหน้าที่ของโครงการ ในด้านความสะดวกในการติดต่อ				☐ c26
2.7 เทคโนโลยีการหว่านหญ้ารูซี่				☐ c27
2.8 การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากโครงการฯ				☐ c28

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ			รหัส
	3	2	1	
3. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงาน				
3.1 การเข้ารับการฝึกอบรม				☐ c31
3.2 การจัดบันทึกข้อมูลการผลิตพืชอาหารสัตว์ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือ				☐ c32
3.3 การคัดเลือกสมาชิกภายในกลุ่มขึ้นมาเป็นคณะทำงานเพื่อประสานกับเจ้าหน้าที่โครงการ				☐ c33
3.4 การเปิดโอกาสให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของโครงการ				☐ c34
3.5 การนำพื้นที่การเกษตรมาปลูกพืชอาหารสัตว์เลี้ยงกระบือ				☐ c35
4. การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการพืชอาหารสัตว์				
4.1 กระบือมีการเจริญเติบโตที่สูงขึ้น				☐ c41
4.2 ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย ในการไปหาพืชอาหารสัตว์จากแหล่งอื่นมาใช้เลี้ยงกระบือ				☐ c42
4.3 ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน				☐ c43

ตอนที่ 4 ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกร

คำแนะนำ โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างด้านขวามือ โดยให้คะแนนตามความรู้สึกรของท่านที่มีต่อการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์อย่างไร

3 = ปัญหาหนัก 2 = ปัญหาปานกลาง 1 = ปัญหาเบา

ประเด็น	ระดับปัญหา			รหัส
	3	2	1	
1. พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์				
1.1 ดินขาดความอุดมสมบูรณ์				☐ d11
1.2 พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์มีน้อย				☐ d12

ประเด็น	ระดับปัญหา			รหัส
	3	2	1	
2. คุณภาพของเมล็ดพันธุ์				
2.1 เปอร์เซ็นต์ความงอกต่ำ				☐ d21
2.2 เมล็ดพันธุ์หยาบที่มีขนาดเล็กมากกว่าขนาด				☐ d22
3. การเตรียมดิน				
3.1 ขาดอุปกรณ์ในการเตรียมดิน				☐ d31
3.2 ขาดเงินทุนจ้างรถไถมาเตรียมดิน				☐ d32
4. การกำจัดวัชพืช				
4.1 ขาดความรู้รูปพรรณสัณฐานของหญ้าวัชพืช				☐ d41
4.2 ขาดแรงงาน				☐ d42
5. การปรับปรุงดิน				
5.1 ขาดข้อมูลพื้นฐานด้านสมบัติทางเคมี และกายภาพของดิน				☐ d51
5.2 ขาดปุ๋ยหมัก				☐ d52
6. แหล่งน้ำ				
6.1 ขาดแหล่งน้ำในไร่นา				☐ d61
6.2 แหล่งน้ำตามธรรมชาติขาดน้ำ				☐ d62
7. การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์				
7.1 ปริมาณพืชอาหารสัตว์ที่ไม่เพียงพอ				☐ d71

ข้อเสนอแนะ (อธิบาย)

1. พื้นที่ปลูกหญ้า

.....

.....

2. คุณภาพของเมล็ดพันธุ์.....

.....

.....

3. การเตรียมดิน

.....
.....

4. การกำจัดวัชพืช

.....
.....

5. การปรับปรุงดิน

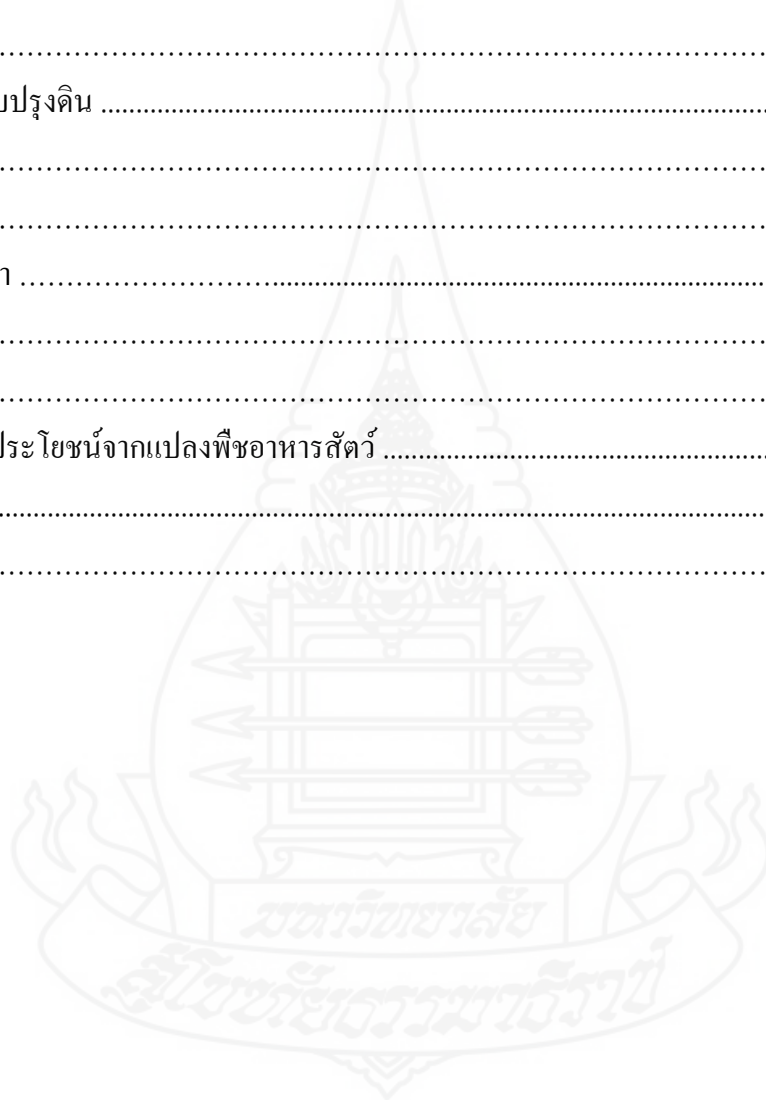
.....
.....

6. แหล่งน้ำ

.....
.....

7. การใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์

.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายฉลองชัย ชุ่มชื่น
วัน เดือน ปีเกิด	19 กันยายน 2511
สถานที่เกิด	อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
ประวัติการศึกษา	วท.บ. วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก พ.ศ. 2538
สถานที่ทำงาน	ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ตำแหน่ง	นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการพิเศษ

